

HAYATTA KALMA MÜCADELESİ

TÜRKİYE'DEKİ SURİYE'DEN GELEN
MÜLTECİLER

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Uluslararası Af Örgütü dünya çapında 150'den fazla ülke ve bölgede 3 milyon üyesi, destekçisi ve aktivisti ile insan hakları ihlallerine karşı kampanya yürüten küresel bir harekettir.

Vizyonumuz, herkesin, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve diğer uluslararası insan hakları standartlarında belirtilen bütün insan haklarından yararlandığı bir dünyadır.

Uluslararası Af Örgütü, hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dinlerden bağımsız olup, gelirlerini üyelik aidatlarından ve bağışlardan sağlamaktadır.

AMNESTY
INTERNATIONAL

İlk baskı 2014
Uluslararası Af Örgütü Ltd
Peter Benenson House
1 Easton Street
Londra WC1X 0DW
Birleşik Krallık

© Uluslararası Af Örgütü 2014

İndeks: EUR 44/017/2014
Orijinal Dil: İngilizce
Baskı: Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Sekreteryası,
Birleşik Krallık

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının telif hakları saklıdır, ancak, hak savunuculuğu, kampanya ve eğitim amacıyla telif ödenmeksizin herhangi bir yöntemle çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Telif hakları sahipleri yayının etkisini değerlendirmek amacıyla, her tür kullanımın kendilerine bildirilmesini istemektedirler. Bu durumların dışındaki her tür kopyalama, tercüme ve uyarılama için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumlarda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir. İzin istemek ya da bu konuda bilgi talep etmek için copyright@amnesty.org'a başvurunuz.

Kapak fotoğrafı: Kilis'te bir Suriyeli mültecinin derme çatma barınağı © Telif Hakları Uluslararası Af Örgütü
Yayımları 2014

amnesty.org.tr

İÇİNDEKİLER

TANIMLAR	3
1. GİRİŞ	4
TÜRKİYE'NİN VERDİĞİ YANIT VE ULUSLARARASI TOPLUMUN BAŞARISIZLIĞI	5
TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER.....	6
ÖZET.....	7
METODOLOJİ.....	8
2. TÜRKİYE TOPRAKLARINA ERİŞİM.....	9
TÜRKİYE-SURİYE SINIRI.....	10
SINIRDAN DÜZENSİZ YOLLARLA YAPILAN GEÇİŞLER	12
TÜRKİYE SINIR GÖREVLİLERİ TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN İHLALLER.....	14
ATEŞLİ SİLAH KULLANIMI SONUCU MEYDANA GELEN ÖLÜM VE YARALANMALAR. 14	
İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE.....	16
SONUÇ.....	18
3. GÜVENCE ALTINA ALINMIŞ HUKUKİ BİR STATÜNÜN ZAMANI GELDİ	20
GEÇİCİ KORUMA REJİMİ	20
KAYIT.....	22
SONUÇ.....	23
4. YAYGIN YOKSULLUK	24
BİR BAŞINA KALMAK.....	25
İSTİHDAM	25
BARINMA	28
BAŞVURACAK HİÇ KİMSE YOK	31

EĞİTİM	31
SAĞLIK.....	33
SONUÇ	35
5. SONUÇ VE TAVSİYELER	37
SONUÇ	37
ULUSLARARASI TOPLUMA TAVSİYELER.....	37
TÜRKİYE YETKİLİLERİNE TAVSİYELER.....	38
6. EK: TEMEL İNSAN HAKLARI STANDARTLARI	40
DİPNOTLAR.....	44

TANIMLAR

- AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
- GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
- HAÖ: Hükümetler arası Uluslararası Örgütler
- USTK: Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşu
- STK: Sivil Toplum Kuruluşu
- Geri itme: Bir sınırı geçmeye teşebbüs eden kişilerin, ya o esnada ya da sınırı geçtikten kısa bir süre sonra hukuka aykırı bir biçimde geldikleri ülkeye geri itilmesine “geri itme uygulaması” ya da “geri itme” adı verilmektedir. Bu uygulamalar, usul güvenceleri olmaksızın ve kişilerin sınır dışı edilmelerine itiraz etme ya da sığınma başvurusunda bulunma haklarına saygı gösterilmeksizin gerçekleştirildiklerinden ötürü hukuka aykırıdır. Geri itme uygulamaları, kişilerin ağır insan hakları ihlalleri görme riskinin bulunduğu bir ülkeye geri gönderilmeleriyle sonuçlandığı takdirde, uluslararası hukuk uyarınca yasaklanan geri gönderme anlamına da gelmektedir.
- Geri gönderme (*refoulement*): Bir kimsenin zulüm ya da diğer ciddi insan hakları ihlalleri ile karşılaşma riskinin bulunduğu bir yere gönderilmesidir.
- Suriyeliler: Bu terim, Suriye vatandaşlarını ve Filistinli mülteciler gibi Suriye’de önceden ikamet eden kişileri kapsamaktadır. Uluslararası Af Örgütü, tüm Suriyelilerin *prima facie* (varışta mülteci) olarak uluslararası hukuk uyarınca mülteci korumasına hakları olduğu görüşündedir ve dolayısıyla Türkiye’de bulunan Suriyelileri, Türkiye hukukundaki statülerine bakmaksızın, mülteci olarak adlandırmaktadır.
- BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
- WFP: Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı

1. GİRİŞ

“İki ateş var: biri savaşın, diğeri de sürgünün.”

M, İstanbul'da yaşayan Suriyeli bir STK çalışanı, 11 Haziran 2014

Yalnızca üç yılı biraz aşkın bir süre içinde, 3,2 milyondan¹ fazla kadın, erkek ve çocuk, ülkeleri dışında güvenlik ve koruma bulma umuduyla Suriye'deki şiddet, zulüm ve tahammül edilmesi imkânsız olan diğer güçlüklerden kaçtılar. Komşu ülkeler, Suriyeli mültecileri kabul etme sorumluluğunu orantısız bir biçimde üstlendiler. Ekim 2014 tarihi itibarıyla, Lübnan'da kayıtlı 1,13 milyon², Ürdün'de 619.000³ ve Türkiye'de ise 1,6 milyon Suriyeli mülteci⁴ bulunuyor.

Uluslararası toplumun Suriyeli mülteci krizine verdiği yanıt, mültecilerin büyük bir bölümünün güvenlik ve koruma bulma umudunun zalimce kendilerinden esirgendiği açık bir başarısızlık oldu. Suriyeli mülteci krizi, dünyanın son 20 yılda tanık olduğu en ağır mülteci krizi haline geldi.⁵ Buna rağmen, 2014 yılı sonu itibarıyla, BM'nin bölgesel mülteci müdahale planının yalnızca yüzde 51'lik bir bölümüne⁶ mali destek sağlanmış durumda ve Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile diğer varlıklı ülkeler, topraklarına girişleri engellemeye devam ediyorlar.

Türkiye'nin, bu raporda ele alındığı üzere, yalnızca barındırdığı mültecilerin sayısı açısından değil, bu mültecilerin kabulü için ayırdığı mali kaynaklar açısından da ciddi katkıları oldu. Ancak, mültecilerin Suriye'den Türkiye'ye gelmeye başlamasının ardından üç yıldan fazla bir süre geçmesine ve Türkiye yetkililerinin politikalarında yaşanan olumlu değişikliklere rağmen, giderek artan sayıda mülteci Türkiye'de hayatta kalmaya çabalyor.

Türkiye, resmi olarak, Suriyeli mültecilere yönelik açık kapı politikası uygulamaya devam ediyor. Ancak acil tıbbi ya da insani ihtiyaçları olmadıkları sürece, yollarında pasaportu olmayanların Türkiye'ye resmi sınır geçişlerinden giriş yapmaları, rutin olarak engelleniyor. Bazıları resmi geçiş noktalarına uzak yerlerde vahim koşullarda yaşamak durumunda kalırken, mültecilerin büyük bir bölümü zorlu ve çoğu zaman da tehlikeli olan düzensiz geçiş noktalarını kullanmak zorunda bırakılıyor. Mülteciler, bu noktalarda çoğu zaman kendilerini geçirecek olan kaçakçılara bel bağlamak zorunda kalıyorlar. Türkiye sınır görevlilerinin, mültecileri sınırdan geriye ittikleri ve düzensiz olarak yapılan girişleri engellemek amacıyla ölüm ve yaralanmalara sebebiyet veren dayak ve ateşli silah kullanımı da dâhil olmak üzere hukuka aykırı ya da istismar edici güç kullandıkları ileri sürülüyor.

Ülkedeki mültecilerin büyük bir bölümünün içinde bulunduğu durum da oldukça vahim. Türkiye, iyi kaynaklandırılmış ve 220.000'den fazla⁷ mülteciyi barındıran 22 kamp kurdu ve burada bulunan kişilere gıda ve temel hizmetlere erişim sağladı. Ancak kamplar dolu olduğundan Suriyeli mültecilerin çok büyük bir bölümü kamp dışında yaşıyor ve kendilerini idame ettirmeye çalışıyorlar. Sonuç olarak, Türkiye'de bulunan yüz binlerce Suriyeli mülteci, konut, eğitim ve sağlık hizmetlerine yeterli erişimleri olmaksızın yokluk içinde ya da ciddi bir yokluğa düşme riski altında bulunuyor. Hatta, mültecilerin bir bölümünün içinde bulunduğu

durum, savaştan harap olmuş Suriye'ye dönmeyi düşündürtecek kadar kötü.

TÜRKİYE'NİN VERDİĞİ YANIT VE ULUSLARARASI TOPLUMUN BAŞARISIZLIĞI

Türkiye'nin Suriyeli mülteci krizine verdiği yanıt, ayırmış olduğu kayda değer kaynaklara ve çok sayıda olumlu politika uygulamalarına rağmen, krizin başlamasının üzerinden birkaç yıl geçmesinin ve ülkedeki mülteci sayısının sürekli olarak artmasının ardından, giderek görünür bir biçimde ne kadar sınırlı olduğunu ortaya koyuyor. Ancak eksiklerine rağmen, hükümetin politikaları, mülteci krizi için bir bütün olarak sorumluluk almayan uluslararası toplumun gösterdiği başarısızlıkla kıyaslandığında büyük bir tezat oluşturuyor.

Suriyeli mülteci krizi dördüncü senesine girmek üzere. Mart 2011 tarihinde başlayan ve Suriye geneline yayılan kitlesel gösterilerin Suriye hükümeti tarafından acımasız bir biçimde bastırılması ülkede silahlı iç çatışmalara ve insani bir felakete neden oldu. Suriye içinde 150.000'den fazla kişinin hayatını kaybettiği ve aralarında yaklaşık 6,45 milyon ülke içinde yerinden edilmiş kişinin de bulunduğu 10,8 milyon kadar kişinin de acil insani yardım ihtiyacı olduğu bildiriliyor.⁸ Çatışmaların sona erebileceğine dair ufukta herhangi bir emare bulunmuyor ve insanlar kaçmaya devam ediyor. Birleşmiş Milletler'in mülteci örgütü olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 30 Ekim 2014 tarihi itibarıyla 3,2 milyonun üzerinde Suriyeli mültecinin kayıt olduğunu bildiriyor; ancak mültecilerin gerçek sayısı, söz konusu rakamdan kuşkusuz ki çok daha fazla.⁹ Bu nüfusun büyük bir bölümü ise çocuklardan oluşuyor.¹⁰

Uluslararası toplum, bu bireylerin birçok ihtiyacını karşılamıyor. Bu krize verilecek uluslararası insani yanıtın liderliğini BMMYK yapıyor ancak onun da kapasitesi oldukça yetersiz düzeylerde verilen fon taahhütleriyle sınırlı. 15 Ekim 2014 tarihi itibarıyla, BM'nin 2014 yılı için talep ettiği 3,74 milyar ABD dolarının yalnızca yüzde 51'i sağlanmış durumda.¹¹

Dünyanın en varlıklı ülkeleri, yetersiz düzeyde verdikleri fon taahhütlerine ek olarak, Suriyeli mültecileri diğer açılardan da yarı yolda bırakıyorlar. Bir ülkenin mültecilere ikamet ve destek sunduğu yerleşime kotaları ile geçici ikamet ve aile birleşimini içeren insani kabul kotaları için verilen vaatler hâlâ utanç verici bir düzeyde düşük kalmaya devam ediyor. Türkiye, Eylül 2014'te, yalnızca üç gün içinde Suriye'den 130.000 kadar mülteciyi kabul etti. Bu rakam, tüm Avrupa Birliği'nin geçen üç yıl içinde kabul ettiğinden daha fazla.¹² Avrupa dışındaki çok sayıda zengin ülke de benzer bir biçimde cömert olmayan bir tutum içinde. Örneğin, 1979-1980 yılları arasında 18 ay gibi bir sürede 60.000 Hindistanlı mülteciyi kabul eden Kanada, toplamda sadece 200 Suriyeli mülteciyi yerleşime programına alacağını taahhüt etti.¹³ Ancak krizin üzerinden üç buçuk yılın geçtiği Ekim 2014 tarihi itibarıyla, bu denli düşük bir hedefin bile tutturulup tutturulamadığı belirsiz.

BMMYK 2013 yılından 2014 yılının sonuna kadar¹⁴ Suriyeli mülteciler için yaklaşık 30.000 kişilik ve 2015 ve 2016 yılları¹⁵ için de ek olarak 100.000 kişilik bir kabul kotası alma hedefini koydu. 2014 yılı için konulan bu hedef, büyük ölçüde Almanya'nın 20.000 Suriyeliyi yerleşime taahhüdü¹⁶ sayesinde (ki bu rakama ek olarak bireysel sponsorluk yoluyla yerleştirilecek 8.500 kişi daha var¹⁷) 2014 yılı için tutturuldu. Ancak BMMYK'nın bu uzun erimli hedefine ulaşması, ülkelerin mevcut ulusal politikalarda anlamlı ve ivedi bir değişiklik olmadan, imkânsız görünüyor.

Bölgeden ayrılmayı sağlayacak güvenli yasal kanalların oldukça yetersiz olmasından ötürü çok sayıda Suriyeli, sınırları düzensiz yollardan aşmaya çalışarak yaşamlarını tehlikeye atmak zorunda kalıyor. Uluslararası Af Örgütü'nün belgelediği üzere, Avrupa Birliği ve üye devletleri, Suriyeliler de dâhil olmak üzere mültecileri ve düzensiz göçmenleri caydırmak amacıyla

aşılması giderek imkânsız hale gelmiş bir kale yaratmış durumda. AB, sınırlarını “korumak” amacıyla gelişmiş izleme sistemlerine yatırım yapıyor, üye devletlere kendi sınırlarını güçlendirmeleri için mali destek veriyor ve AB sınırlarında devriye gezen ve Avrupa sathında faaliyet gösteren sınır koruma görevlilerinin eşgüdümünü sağlayacak bir kurum oluşturuyor.¹⁸

Dünyanın uzun bir süredir karşı karşıya kaldığı en ciddi mülteci krizinin esas sorumluluğunu ise Suriye'ye komşu olan ülkeler üstleniyor. Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'dan oluşan bu beş ülke, Suriyeli mültecilerin yüzde 97'sini barındırıyor.¹⁹ Nüfusa oranladığında, Lübnan ve Ürdün en fazla Suriyeli mülteci nüfusunun bulunduğu ülkeler²⁰. Türkiye ise Suriye dışındaki en büyük Suriyeli nüfusunu barındıran ülke konumunda. Uluslararası Af Örgütü'nün Ürdün²¹, Lübnan²² ve Mısır'da²³ yaptığı araştırmalarda da işaret ettiği üzere, Suriyeli mülteciler, bu ülkelerde çok sayıda insan hakları ihlallerine karşı savunmasız bir halde bulunuyorlar.

Türkiye'nin mülteci krizine verdiği yanıt, birçok açıdan, özellikle de 220.000'den fazla mültecinin barındığı iyi kaynaklandırılmış kamplar kurması ve ülkedeki Suriyeli mültecilerin tamamına sağlık hizmetlerine ücretsiz bir şekilde erişim hakkı sağlaması açısından etkileyici. BMMYK'nın danışmanlık verdiği birden fazla devlet kurumunun mültecilerle ilgili sorumluluğu bulunuyor. Kamp dışındaki mültecilerin kayıtlarının alınması ve birçok uluslararası sivil toplum örgütüne mültecileri destekleme amacıyla çalışmalarına izin verilmesi de diğer takdire değer girişimler arasında yer alıyor.

TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ MÜLTECİLER

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye ilk kez giriş yapmaya başladığı tarih olan Nisan 2011'in neredeyse hemen ardından hükümet, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nı (AFAD) Suriyeli mültecilerden sorumlu kurum olarak belirledi ve Ekim 2011 itibariyle sekiz kamp kuruldu. 18 Ocak 2013 itibariyle de sınır illerinde yaşayan tüm Suriyeli mültecilere ücretsiz olarak sağlık hizmetine erişim hakkı verildi.²⁴ Söz konusu hak, iyi bir uygulama örneği olarak, 9 Eylül 2013'te ülkede yaşayan tüm Suriyeli mültecileri içerecek şekilde genişletildi²⁵ (ancak bu raporun dördüncü bölümünde yer verildiği üzere söz konusu hakkın uygulamaya geçirilişinde bir tutarlılık mevcut değil).

Kamplardaki koşulların kabul edilebilir düzeyde olduğu bildiriliyor. Her ne kadar çok sayıda diğer uluslararası ve ulusal düzeydeki sivil toplum örgütünün yanı sıra Uluslararası Af Örgütü'ne de mülteci kamplarına girme izni verilmemiş olsa da, Suriyeli mülteciler ve diğer güvenilir kaynaklar, kamplardaki fiziki koşulların iyi olduğunu teyit ediyor. Tüm kamplarda barınma birimlerinin yanı sıra sağlık merkezleri, okullar, dinlence amaçlı kısımlar ve mesleki eğitim programlarının olduğu bildiriliyor. Mülteciler, gece geri dönmek koşuluyla, kamplardan çıkmak için izin alabiliyor. Ancak öte yandan, yapılan bazı çalışmalar, dağıtılan yiyeceklerden ötürü meydana geldiği iddia edilen gıda zehirlenmeleri, sabun, diş macunu ve bebek maması gibi ürünlerin düzensiz dağıtımı ve çadırların kış şartlarına uygun olmaması da dâhil olmak üzere kamplarda yaşayan bireylerin dile getirdikleri şikâyetlere işaret ediyor.²⁶

Türkiye'deki Suriyelilerin büyük bir bölümü kamp dışında ikamet ediyor. Ekim 2014'te , AFAD, ülkedeki Suriyeli nüfusunun tahminen 1,6 milyon²⁷ civarında olduğunu açıkladı. Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa²⁸ sınır illeri arasında en fazla Suriyeli mültecinin bulunduğu sınır illeri arasında yer alıyor ve 330.000 Suriyeli mültecinin ise İstanbul'da yaşadığı tahmin ediliyor.²⁹ AFAD tarafından BMMYK'ya iletilen rakamlara göre, 2 Ekim 2014 itibariyle, Türkiye'de bulunan toplam 896.702 Suriyeli mülteci (kamplarda kalan ve kalmayan) Türkiye'de kayıt altına alınmış durumda.³⁰ Nisan 2014 tarihli bir BMMYK kaynağı da, 10 ildeki mülteci kamplarında yaşayanların sayısını 222.102 kişi olarak veriyor.³¹ Dolayısıyla,

resmi rakamlara göre, Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin yaklaşık olarak yüzde 85'i hâlihazırda kamp dışında yaşıyor. Ancak, Türkiye yetkililerin de kabul ettiği üzere kayıtlar henüz tamamlanmamış olduğundan gerçek rakamlar muhtemelen çok daha yüksek.³²

Türkiye, bu denli büyük kitlesel mülteci akını ile karşı karşıya kalmanın doğurduğu maliyetinin neredeyse tamamını kendisi üstlenmiş durumda. Suriye'deki çatışmaların başladığı ilk zamanlarda Türkiye hükümeti çatışmanın kısa süreceğini düşünmesi ve kampları kontrol altında tutmayı istemesi gibi bir dizi sebepten ötürü yurt dışından gelecek yardımları reddetmiş olsa da, bu tutumunu Nisan 2012'de değiştirdi³³ ve 2012 yılının sonlarında BM'nin Müdahale Planı'na dâhil oldu.³⁴ Ancak anlamlı düzeyde bir uluslararası yardımın geldiğini söylemek mümkün değil. Türkiye, Suriyeli mülteciler için şimdiye dek 4 milyar Dolar harcadığını ifade ediyor.³⁵ Buna karşın, 15 Ekim 2014 itibarıyla, BM'nin Suriyeli mülteciler için 2014 yılı bölgesel fon talebi çağrısında Türkiye'ye ayrılan 497 milyon Dolar'ın yalnızca yüzde 28'i Türkiye'ye ulaşmış durumda.³⁶

STK'ların yürütülebilecekleri faaliyetlere ilişkin ağır kısıtlamalar nedeniyle birçokları tarafından zor bir çalışma ortamı olarak tanımlanıyor olsa da, Türkiye'deki Suriyeli mülteci krizine mukabele etme çabalarına sivil toplum da katkıda bulunuyor. Söz konusu zorluk, sonuçlanması aylar ve hatta yıllar alabilen Türkiye'nin şeffaf olmayan ve karmaşık kayıt sürecinden geçmek durumunda kalan uluslararası sivil toplum kuruluşları için özellikle daha büyük.³⁷ Uluslararası Af Örgütü'ne, kayıtlarını tamamlamış olan uluslararası sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli mültecilere yardım malzemesi dağıtmalarının engellendiği; bunun yerine malzemeleri dağıtılmak üzere AFAD'a teslim etmeleri şartı getirildiği aktarıldı.³⁸ AFAD'ın STK'ların kayıt olmamış Suriyelilere yönelik çalışmalar yapmaktan caydırdığı da iddia ediliyor.³⁹ Suriyeli mültecilere yönelik yapılan yardımın birçok veçhesinde olduğu üzere, STK'ların da çalışabilmesi şehirden şehre farklılık arz ediyor. Hatay'da, daha doğuda bulunan diğer illere kıyasla görece daha kolay bir çalışma ortamı mevcut. Ancak bazı olumlu gelişmelerin yaşandığını söylemek de mümkün. Geçen yıl yalnızca üç uluslararası insani yardım kuruluşu kayıt yaptırabilmişken, bu sayı Nisan 2014 tarihi itibarıyla 20'ye çıktı.⁴⁰ Yine de, Ekim 2014'ten önceki üç ay içinde yeni kayıt olan herhangi bir uluslararası sivil toplum kuruluşu mevcut değildi. Daha genel bir düzeyde ise, etkili bir işbirliğinin olmaması ve devlet yetkililerinin sivil topluma güven duymamaları yaşanmaya devam eden sorunlar arasında. İnsani yardıma ilişkin ortak bir kavrayışın, özellikle de sağlanacak yardımın, doğru bir biçimde yapılan bir ihtiyaç tespiti temelinde en hassas durumda olanları hedeflemesi ve yardımların izleme ve değerlendirmeye tabi tutulmasına ilişkin kabulün geliştirilmesine ihtiyaç duyuluyor.

ÖZET

Geçen yıllar içinde dünyanın tanık olduğu en büyük krizlerden biri olan Suriyeli mülteci krizine uluslararası toplumun verdiği yanıt, mültecilerin büyük bir bölümünün güvenlik ve koruma bulma umudunun zalimce kendilerinden esirgendiği açık bir başarısızlık oldu. Mali destek ve mülteci kabulüne ilişkin verilen taahhütler tümüyle yetersiz kalmaya devam ediyor ve Suriye'nin komşuları, mültecilerin kabulünde orantılı olmayan bir sorumluluğu üstlenmiş durumdadır.

Türkiye'de en az 1,6 milyon Suriyeli mülteci bulunuyor ve bu kişilerden 220.000'den fazlası hükümetin kurduğu mülteci kamplarında yaşıyor. Ancak, Türkiye'nin Suriyeli mülteci krizine verdiği yanıt, ayırmış olduğu kayda değer kaynaklara ve çok sayıda olumlu politika uygulamalarına rağmen, giderek artan bir biçimde sınırlılıklarını ortaya koyuyor. Çok sayıda kişi, Türkiye topraklarındaki korumaya erişimden mahrum bırakılıyor ve sınırı düzensiz yollarla

geçmek durumunda kalanlar da geri itmeler, ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan ateşli silah kullanımı ve işkence de dâhil olmak üzere çeşitli ihlallerle karşılaşma riski altında. Türkiye topraklarına vardıklarında ise, Suriyelilerin hukuki statüleri tam anlamıyla net ve güvence altında değil. Hükümetin kurduğu kamplar da dolu olduğundan, Suriye'den gelen mültecilerin çok büyük bir çoğunluğu, kendi kendilerini idame ettirmek durumunda ve bu durum da yaygın bir yoksulluğa neden oluyor.

Uluslararası Af Örgütü, uluslararası topluma, samimi bir sorumluluk paylaşımı ruhuyla, Suriye'den gelen mültecilere sağladığı desteği kayda değer bir düzeyde artırma çağrısında bulunuyor. Uluslararası Af Örgütü, ayrıca Türkiye yetkililerine de Suriye'den gelen mültecilere güvenli geçiş yolları sağlama ve uluslararası ortaklarla birlikte çalışarak mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılama çağrısında bulunuyor.

METODOLOJİ

Bu rapor, Uluslararası Af Örgütü tarafından Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül ve Ekim 2014 tarihlerinde Türkiye'de gerçekleştirilen araştırmalar sırasında elde edilen bilgilere dayanıyor. Uluslararası Af Örgütü heyeti İstanbul ve Ankara illerinin yanı sıra Gaziantep, Hatay, Kilis, Mardin ve Şanlıurfa gibi sınır illeri ve ilçelerine de araştırma yaptı. Heyet, aralarında Suriye vatandaşları ve Filistinlilerin bulunduğu Suriye'den gelen 300 kadar mülteciyle bireysel ve/veya grup mülakatları gerçekleştirdi. Uluslararası Af Örgütü, AFAD, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı temsilcileri ve Şanlıurfa Valisi ile de görüşmeler yaptı. Heyetin Yabancılar Şubesi ile görüşme çabaları ise herhangi bir sonuç vermedi. Uluslararası Af Örgütü, ayrıca, BMMYK, uluslararası ve ulusal STK'lar, Suriyeli mülteciler tarafından kurulan dernekler ve sivil toplumda aktif rol oynayan diğer kişi ve kurumlarla da görüştü ve telefon aracılığıyla da ek mülakatlar gerçekleştirildi.

Bu rapor kamp dışındaki Suriyeli mültecilere odaklanmaktadır. Uluslararası Af Örgütü, sayıları toplamda 100.000'e varan⁴¹ ve Türkiye'de bulunan diğer mültecilerle ilgili kaygılarını ayrıca dile getirmiştir. Uluslararası Af Örgütü, özellikle de Irak'taki şiddetten kaçan ancak Suriye'den gelen mültecilerin aksine geçici koruma statüsüne ya da hizmetlere erişimleri sağlanmayan mültecilerin durumundan ötürü kaygı duymaktadır.

Uluslararası Af Örgütü, bu raporun araştırması ve hazırlanması esnasında yardımcı olanlara, Türkiye'de görüştüğü kişilere ve özellikle de zamanları ve tanıklıkları konusunda oldukça cömert davranan mültecilere teşekkür etmektedir.

Rapordaki kişilerin büyük bir kısmının ismi, kimliklerini korumak amacıyla gizli tutulmuş ya da değiştirilmiştir.

2. TÜRKİYE TOPRAKLARINA ERİŞİM

“Ali korkmuş. Zaten sınırı geçmeye teşebbüs etmeden önce de korkuyormuş ve o an ne yapacağını bilememiş.”

Gani Özdemir, Uluslararası Af Örgütü'ne, Mayıs 2014'te Türkiye sınır görevlileri tarafından başından vurulduğu iddia edilen 14 yaşındaki oğlu Ali'nin neler hissettiğini anlatıyor.

Devletlerin uluslararası mülteci koruma rejiminin dayanağını oluşturan geri göndermeme ilkesine riayet ederken mültecilerle ilgili en temel yükümlülüğü, zulüm ya da savaştan kaçan kişilerin topraklarına erişimine izin vermektedir.⁴² Türkiye'nin memnuniyetle karşılanan “açık kapı politikası” teoride Suriye'den gelen mültecilere Türkiye'de sığınma başvurusunda bulunma hakkı vermektedir. Ancak pratikte, Türkiye'nin Suriye'yle olan 900 kilometrelik güney sınırından Türkiye'ye girmek tehlikeler ve zorluklarla dolu bir hale gelmiş durumda.

Suriye sınırının bulunduğu bölge, krizin baş gösterdiği Mart 2011'den itibaren aktif bir çatışma bölgesi niteliğinde. Bu durum, meşru güvenlik kaygılarına sebebiyet vermekle birlikte, Suriyeli mültecilerin Türkiye'de güvenlik aramalarının ne denli hayati olduğuna da işaret ediyor. Uluslararası Af Örgütü, yanlarında pasaportları bulunmayan mültecileri -ki bu kişiler Türkiye'de sığınma başvurusunda bulunanların büyük bir çoğunluğunu oluşturuyor- resmi sınır geçiş noktalarından geri çevirme politikasından ötürü kaygı duyuyor. Bu uygulama, mültecileri düzensiz geçiş yollarını kullanmak zorunda bırakarak hayatlarını tehlikeye atıyor ve ayrıca halihazırda güvenli olmayan sınır bölgesinin daha da güvensiz olmasına neden oluyor. Uluslararası Af Örgütü, benzer bir biçimde, Suriye'den Türkiye'ye kaçmak isteyen özellikle de Suriye'nin kuzey doğusunda bulunan mültecilerin geçebilecekleri açık durumdaki düzenli geçiş noktalarının yetersizliğinden ötürü de kaygı duyuyor. Söz konusu bölgedeki nüfus ağırlıklı olarak Kürt ve Kobane (Arapça adıyla Ayn al-Arab)/ Suruç, Tell Abyad/ Akçakale, Ras al-Ayn (Kürtçe adıyla Serêkanîye)/ Ceylanpınar ve Kamışlı/Nusaybin yakınlarında bulunan resmi sınır geçiş noktaları son iki senenin büyük bir bölümünde Suriye'den kaçan insanlar için geniş ölçüde kapalıydı. Sınır girişlerinin bu ve benzeri şekillerde kapatılmasının bir sonucu olarak birçok Suriyeli Türkiye'ye resmi sınır geçiş noktalarından girmeye çalışmak yerine, çatışmaya taraf olan farklı gruplar tarafından kontrol edilen ve tutsak alınma ya da diğer istismar ve ihlallere maruz kalma riskleri bulunan bölgelerden düzensiz olarak girmeyi denemek durumunda kaldılar.

Bu bölümde Suriye'den gelen mültecilerin Türkiye'ye girmeye çalışırken karşılaştıkları ihlallere yer verilmektedir. Ayrıca, Türkiye sınırında girişlere izin verilmesi, Türkiye'den doğru yapılan geri itmeler, ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan ateşli silah kullanımı ve dayaklar da dâhil olmak üzere Türkiye sınır görevlilerinin istismar edici ya da hukuka aykırı güç kullanımı gibi ihlaller belgelenmektedir. Türkiye yetkilileri bu ihlallere son verilmesini sağlamalı ve geçmişte yaşandığı iddia edilen ihlalleri soruşturmalıdır. Uluslararası Af Örgütü, Türkiye'ye,

sınır uygulamalarını köklü bir biçimde gözden geçirip düzeltme ve yanlarında pasaportları bulunup bulunmadığına bakılmaksızın yeterli sayıda konumlandırılmış, güvenli ve düzenli sınır geçiş noktalarının oluşturulmasını sağlamak suretiyle mültecilerin tehlikeli düzensiz geçişleri kullanma mecburiyetlerine son vermeye çağırıyor.

Uluslararası Af Örgütü, İçişleri Bakanlığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne sırasıyla 15 ve 16 Eylül 2014 tarihlerinde, ölümlü sonuçlanan 17 ateşli silah kullanımı ve Türkiye sınır görevlileri tarafından dövüldükleri iddia edilen 31 kişiyi kapsayan 10 olaya (toplamda mağdur olduğu öne sürülen 48 kişi) dair tanıklıkları ve diğer ayrıntıları içeren 10 sayfalık bir ön rapor sundu. Bu raporun tamamlandığı 2014'ün Kasım ayının başı itibarıyla ilgili yetkililer tarafından Uluslararası Af Örgütü'ne herhangi bir yanıt verilmemiştir.

TÜRKİYE-SURIYE SINIRI

Suriye'deki durum, Türkiye'ye sınır yönetimi konusunda çeşitli zorluklar yaratıyor. Sınırdaki stratejik bölgelerin kontrolünü ele geçirmeyi hedefleyen ve Suriye'deki çatışmalara taraf olan gruplar arasında çekişmelere sebep veren cephelere ilaveten, çatışmanın Türkiye'ye sıçradığı durumlar da yaşanıyor. Nisan 2014 tarihi itibarıyla 75'ten fazla Türkiye vatandaşı⁴³ havan topları, bomba yüklü araçlar ve Türkiye topraklarında yaşanan çatışmalar neticesinde hayatını kaybetti. Türkiye'deki düzensiz geçiş noktaları, Suriye'deki savaşa katılmayı amaçlayan kişiler tarafından ve neredeyse kesinlikle Türkiye'ye girmeyi amaçlayan silahlı grup üyeleri tarafından kullanılıyor. Sınır boyunca, aynı zamanda, uzun bir süredir devam eden bir insan kaçakçılığı ekonomisi mevcut ve bunun yanı sıra petrol, sigara, gıda maddesi, otomotiv parçası ve silah kaçakçılığı da yapılıyor.⁴⁴ Birçok kaçakçı (mülteciler tarafından Uluslararası Af Örgütü'ne verilen bilgiler ile çeşitli raporlara göre) silahsız olsa da, sınırda faaliyet gösteren bazı kaçakçılar silahlı ve Türkiye sınır görevlilerine ateş açtıkları durumlar yaşandı.⁴⁵

Sınır bölgesinde yaşanan güvensizlik ve Türkiye'nin bu durumla mukabele etmek için geliştirdiği politikalar, Türkiye'ye sığınmak için Suriye'den kaçmaya çalışan kişiler üzerinde yıkıcı bir etki yaratıyor. Sınırı resmi yollardan geçebilmek, büyük bir ölçüde, yanlarında geçerli pasaportları bulunan ve bu noktalara güvenli bir şekilde seyahat edebilecekleri mesafede yaşayanlar, bir başka ifadeyle Suriyeli mültecilerin yalnızca küçük bir azınlığı için mümkün. Türkiye yetkilileri, Uluslararası Af Örgütü'yle yapılan görüşmelerde, sıklıkla Türkiye'deki mülteci kamplarının kapasitelerinin yetersizliğini gerekçe göstererek, resmi sınır geçişinin yalnızca pasaportu olan ya da "acil tıbbi ya da insani ihtiyacı bulunan" mültecilere açık olduğunu kabul etti.⁴⁶ Ancak yanlarında pasaportları bulunan mülteciler için bile resmi bir sınır kapısından giriş yapmak fiili olarak da imkânsız bir hale gelebiliyor. Yukarıda belirtilen dört geçiş noktasının kapatılmasına ek olarak, Suriye'deki şiddetin arttığı zamanlarda da sınır kapıları tamamen kapatılabilmektedir. Nitekim Öncüpınar/Bab Al-Salameh geçişi Eylül-Ekim 2013 ile Şubat 2014 tarihlerinde, Cilvegözü/Bab al-Hawa Aralık 2013 ve Ocak 2014'ün son günlerinde ve Karkamış/Jarablus da Ocak 2014'ün ilk günlerinde kapalıydı.⁴⁷

Ancak Türkiye'nin, Suriye'den gelen ve yanlarında pasaportları bulunmayan mülteciler için açık ve düzenlenmiş bir şekilde sınır geçişlerini kolaylaştırdığı olumlu örnekler de mevcut.⁴⁸ Uluslararası Af Örgütü heyeti, 25 Eylül 2014'te, Türkiye'nin Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinin güneyinde bulunan Suriye'nin kuzeyindeki Halep bölgesindeki Kobane'den (Arapça adıyla Ayn Al-Arab olarak da biliniyor) gelen mültecilerin girişini kolaylaştırmak için tesis ettiği Yumurtalık sınır geçişinde böyle bir örneği gözlemledi. Sınırdaki sağlanan sağlık ve kayıt hizmetlerine ek olarak, geçişine izin verilmeyen malların Türkiye'ye sokulmamasını sağlamak amacıyla polis memurları da orada bulunuyordu. Kobane'ye yönelik saldırıların olduğu Eylül-

Ekim 2014 tarihlerinde en azından kısa bir süreliğine uygulanan bu iyi uygulama örneği, hem sınır güvenliğini hem de mültecilerin Türkiye'ye güvenli yollardan girişini sağlayacak genel bir sınır politikası olarak uygulanması gereken bir örnek. Ancak, Uluslararası Af Örgütü heyetinin Türkiye'nin Kobane ile olan sınırına Ekim ayının sonlarında gerçekleştirdiği bir sonraki ziyarette, sınır, silahlı İslam Devleti grubunun Kobane'ye yönelik saldırılarını başlattığı Temmuz 2013 tarihinden şimdiye dek geçen zamanın büyük bir diliminde olduğu üzere⁴⁹ acil tıbbi gereksinimleri olanlar⁵⁰ haricindeki herkese kapatılmıştı.

300 Kobaneli mültecinin hukuksuz olarak alıkonulmaları

Ekim 2014 tarihinde, Ayn al-Arab olarak da bilinen Suriye'nin Kobane kentinden gelen yaklaşık 300 mülteci, Şanlıurfa'nın Suruç ilçesindeki bir spor salonunda 15 gün süreyle tutuldu.⁵¹ Suriyeli mülteciler, Temmuz 2012 tarihinden beri Kobane'yi ellerinde tutan Kürt Demokratik Birlik Partisi'nin (PYD) silahlı grubu olan YPG (Halkın Savunma Birlikleri) ile savaşan İslami Devlet'in silahlı grubunun saldırısı altındaki Kobane'den kaçıyor.

Kadın, erkek ve 30 kadar çocuğun bulunduğu grup, oldukça kötü koşullarda diğer aile üyelerine ve sağlık hizmetlerine erişimleri olmadan ve alıkonulma nedenleri kendilerine söylenmeden tutuldu. Söz konusu alıkonulma süreci, grubun 5 Ekim'de Türkiye'ye Mürşitpınar sınır kapısı üzerinden giriş yapmaya çalışmasının ardından yaşandı. Görüşülen mültecilerden bazıları Uluslararası Af Örgütü'ne dövdüklerini, bıçakla tehdit edildiklerini ve sorgulandıkları esnada jandarma tarafından kötü muameleye uğradıklarını anlattı.

Bu denli çok sayıda mültecinin hukuka aykırı ve düzensiz bir şekilde alıkonulması istisnai bir vaka; ancak Uluslararası Af Örgütü'ne Suriyeli mültecilerin uzatılan bir şekilde idari gözetim altına alındıkları diğer vakalar da bildirildi. Uluslararası Af Örgütü'ne bilgi veren bir avukata göre, yetkili makamlar, söz konusu alıkonulmayı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası'nın 57. Maddesi'nde yer verilen "sınır dışı etme amacıyla idari gözetim" düzenlemesine dayanarak gerekçelendirdi.

18 Ekim tarihinde Uluslararası Af Örgütü'ne spor salonunda alıkonulan mültecilere erişim izni verildi. Söz konusu tarihte kadın, erkek ve çocuklardan oluşan iki grubun Suriye'deki Kobane'ye geri gönderilmesinin ve daha az sayıdaki kadın ve çocuk mültecilerden oluşan üçüncü grubun da salıverilip Türkiye'de kalmalarına izin verilmesinin ardından, 95 erkek alıkonulmuş durumdaydı.

Mülteciler, Uluslararası Af Örgütü'ne, Suriye'ye geri gönderilenlerin, geri dönmeyi ve Türkiye'ye bir daha giriş yapmamayı kabul etmedikleri takdirde süresiz olarak alıkonulabileceklerini söyleyerek Türkiye yetkilileri tarafından geri dönmeye zorlandıklarını anlattılar. Bu durum, uluslararası hukuk ve Türkiye'nin iç hukuku uyarınca yasaklanan zımnî bir geri gönderme anlamına gelebilir.

Geri gönderilen kişilerin arasında bulunan ve silahlı İslam Devleti grubu tarafından yapılan bombalı bir saldırıda bacaklarından ciddi bir şekilde yaralandığı ileri sürülen 15 yaşındaki bir çocuk ertesi gün Türkiye'ye geri döndü. Suruç'taki bir hastanede tek bacağı kesildi.

Uluslararası Af Örgütü'nün spor salonundaki mültecilerle yaptığı görüşmeler esnasında mülteciler kendilerine alıkonulma nedenlerinin söylenmediğini ifade ettiler. Mültecilerden biri "Bir suç işlediyseniz, bizi mahkemeye verin ve bırakın onlar bunu kanıtlasın" dedi. Çok sayıda mülteci de Uluslararası Af Örgütü'ne ailelerinin kendilerinin alıkonulduklarını bilmediklerini anlattı. Bu durumdan haberdar olan aile üyelerine de yakınlarını görme izni verilmedi.

Mülteciler, Uluslararası Af Örgütü'ne ayrıca, alıkonulmalarının üçüncü gününde tek tek sorgulandıklarını ve sorgulama esnasında kendilerini yere yatıran ve kol ve bacak gibi uzuvlarının üzerine çıkan jandarma

görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldıklarını söylediler. Mültecilerden bir bölümü Uluslararası Af Örgütü'ne sorgulama sırasında Kürt PYD yönetimine üye olup olmadıklarının sorulduğunu, boğazlarına bıçak dayanarak tehdit edildiklerini ve kendilerine "Sizin başınızı kesip Suriye'ye atarız" denildiğini ifade ettiler.

Uluslararası Af Örgütü, mültecilerin kaldıkları süre boyunca bütün gün tutulduğu spor salonundaki havalandırmanın yetersiz olduğunu ve yalnızca bir tane çok kirli tuvalet ve duş olduğunu gözlemledi. Uluslararası Af Örgütü acil tıbbi şikâyetleri olan dokuz mülteciyle de görüştü. Bu kişilerden biri Uluslararası Af Örgütü'ne spor salonunda alıkonulduğu süre zarfında kalp krizi geçirdiğini anlattı. Bu kişi bir ambulansla hastaneye kaldırılmış ancak yaklaşık bir saat sonra spor salonuna geri getirilmiş ve kendisine daha sonra herhangi bir ilaç ya da muayene hizmeti sağlanmamış. Mülteciler, Uluslararası Af Örgütü'ne alıkonulma zarfında tıbbi muayeneye, tedaviye ve ilaca herhangi bir erişimlerinin olmadığını anlattı. Sekiz kişi de Uluslararası Af Örgütü'ne aralarında belkemiği yaralanması, solunum problemleri, kalp rahatsızlığı, anemi, idrar yolu enfeksiyonu, böbrek taşı ve cilt rahatsızlıklarının da bulunduğu sağlık problemleri yaşadıklarını bildirdiler. Çok sayıda mülteci Uluslararası Af Örgütü'ne sağlık problemlerinin alıkonulma esnasında ortaya çıktığını ya da daha da kötüleştiğini aktardı.

Mülteciler, Uluslararası Af Örgütü'ne, sivil olduklarını söylediler. Dokuz mülteci Hawar haber ajansı için çalışan gazeteciler olduklarını ve Kobane'deki duruma ilişkin haberleri dış dünyaya iletmek için Kobane'de kaldıklarını ifade etti.

Alıkonulan mültecilerden son kalan 95 kişi nihayet 20 Ekim tarihinde serbest bırakıldı ve aileleri ile birlikte Türkiye'de kalmalarına izin verildi. Ancak Ekim 2014 sonu itibarıyla yetkili makamlar mültecilerin hukuka aykırı bir biçimde alıkonulmaları, kötü muamele görmeleri ve geri gönderilmeleriyle ilgili yapılan şikâyetlere herhangi bir yanıt vermiş değil.⁵²

SINIRDAN DÜZENSİZ YOLLARLA YAPILAN GEÇİŞLER

Yeterli sayıda açık bulunan resmi sınır kapısının olmayışı ve Suriye'den gelen mültecilerin çok büyük bir bölümünün de yanlarında pasaportlarının bulunmaması, çok sayıda mültecinin düzensiz giriş noktalarını kullanmak durumunda kaldığı anlamına geliyor. Daha önce Suriye'de ikamet eden Filistinlilerin neredeyse tamamı, ellerindeki belgeler Türkiye sınır görevlileri tarafından kabul edilmediği için, Türkiye'ye düzensiz bir biçimde girmek zorunda kaldılar (bkz. "Suriye'den gelen Filistinliler"). Suriye'den gelen Filistinlilerin yanı sıra, Türkiye'deki 1,6 milyon mültecinin büyük bir çoğunluğu da muhtemelen ülkeye düzensiz yollarla girdi. Sınır geçişleri bazı durumlarda kolay olabilse de, birçok durumda Türkiye topraklarına erişimi engelleyecek ölçüde zor ve potansiyel olarak tehlikeli.

Mülteciler, Uluslararası Af Örgütü'ne, Türkiye sınır görevlilerinin kendilerini görmezden geldiği ve hatta düzensiz giriş noktalarına varan mültecilere yardımda bulunduğu durumların da yaşandığını anlattılar. AFAD tarafından, 18 Eylül 2014 tarihinden sonra Kobane'den Suruç'a geçtiği bildirilen on binlerce mültecinin geçişinin düzensiz yollarla ve herhangi bir engelle karşılaşmadan yaşandığı ve bazı durumlarda da Türkiye sınır görevlilerinin yardımıyla gerçekleştirdiği bildirildi.⁵³ Suriyeli mültecilerin düzensiz yollarla girişlerine izin verilen bir diğer vakada ise, Türkiye'nin Kilis ilinde yaşayan Suriyeli bir erkek, Uluslararası Af Örgütü'ne Nisan 2012'de Kilis'in güneyinde bulunan Halep idari bölgesindeki Bab al-Salameh/Öncüpınar sınır geçişi yakınlarından Türkiye'ye geçmeye çalıştıklarında kendisinin, eşinin ve üç çocuğunun Türkiye sınır görevlileri tarafından yakalandığını ve altı gün içinde Suriye'ye üç kez geri gönderildiklerini anlattı. Nihayet son denemelerinde, dördüncü kez sınırdan geçmeye teşebbüs ettiklerini anlayan bir sınır görevlisi, insaf ederek ailenin geçişine izin verdi.⁵⁴

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü birçok mülteci, Türkiye sınır görevlileri tarafından sınırın öte yanında yapılan "geri itme" uygulamalarıyla Suriye'ye acele bir biçimde geri gönderildiklerini anlattı. Bildirilen bu geri itme uygulamalarının büyük bir kısmında bu kişilerin Türkiye'ye girişi engellenmekle kalmadı, aynı zamanda Türkiye sınır görevlileri tarafından mültecilere şiddet de uygulandı (bkz. "Türkiye sınır görevlileri tarafından gerçekleştirilen ihlaller").

Mültecileri düzensiz giriş noktalarını kullanmaya mecbur bırakmak birkaç nedenden ötürü sorundur. Türkiye'nin Suriye ile olan sınırında çok sayıda nokta mayınlıdır ve bazı mültecilerin geçişler esnasında bu mayınlara basarak yaralandıkları ya da hayatlarını kaybettikleri bildirilmiştir.⁵⁵ Mülteciler, insan kaçakçılarına geçiş için para vermek zorunda kaldıklarını söylediler. Mülteciler ayrıca, Uluslararası Af Örgütü'ne, geçişlerin fiziki olarak da oldukça tehlikeli olduğunu anlattılar. Dolayısıyla, düzensiz geçiş noktalarını kullanma mecburiyeti, ya çok yoksul olmalarından ya da seyahati gerçekleştirecek fiziksel güce sahip olmamalarından ötürü Türkiye'ye güvenli yollarla girmeye en çok ihtiyacı olan kişilerin bundan mahrum bırakılmaları anlamına gelebilir. Örneğin, İstanbul'da yaşayan Suriyeli mülteci bir kadın, Uluslararası Af Örgütü'ne, Halep'te bulunan yaşlı anne ve babasını yanına almak için çırpındığını anlattı. Yaşlı çift, pasaportları olmadığı için düzenli yollardan sınırı geçemiyor ve düzensiz bir geçişi gerçekleştirmek için gereken beden gücüne de sahip değil.⁵⁶ Mültecilerin düzensiz geçişleri kullanmak zorunda kalmaları, ayrıca, hâlihazırda Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden silah ve birçok diğer malzemenin geçirildiği mevcut yasa dışı ticarete ek olarak, devasa bir kaçakçılık ekonomisi de yaratmış durumda.

Suriye'den gelen Filistinliler

Daha önce Suriye'de yaşayan ve Türkiye'ye sığınan Filistinli mültecilerin büyük bir bölümü, Türkiye'ye resmi sınır geçişleri yoluyla giremedi. BMMYK, İçişleri Bakanlığı'nın yayımlanmamış Mart 2012 tarihli genelgesinde (raporun üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak ele alınıyor) Suriye'den gelen ve Türkiye'de sığınma talep eden Filistinlilerin, Suriye vatandaşlarına sağlanan geçici korumadan yararlanabileceklerinin ve vizeye gerek olmadığını ifade edildiğini belirtse de⁵⁷; bu husus, uygulamada, ülkenin kara ve hava sınırlarındaki sınır görevlileri tarafından çoğunlukla uygulanmıyor. Bu raporun hazırlanması esnasında Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü Suriye'den gelen onlarca Filistinli mülteci den biri hariç tümü, Türkiye'ye düzensiz yollarla girmişti.

Türkiye'de Suriye'den gelen Filistinlilere yönelik olarak çalışan bir hayır kurumu temsilcisi, Uluslararası Af Örgütü'ne, "[Suriye'den gelen] Filistinlilerin tamamı vize alamadıkları için Türkiye'ye düzensiz olarak giriyor. Suriye'de vize başvurusunda bulunulabilecek bir Türkiye elçiliği yok ve Lübnan'daki Türkiye elçiliğinden vize almak neredeyse imkânsız" dedi.⁵⁸ Ayrıca, Suriye'den gelen Filistinlilerin yanlarında geçerli bir pasaportu olsa bile, sınır görevlilerinin Suriye vatandaşlarından istememelerine rağmen, Filistinlilerden vize talep ettiklerini ifade etti. Yanlarında geçerli seyahat belgeleri bulunan ve Filistin ve Suriye karma uyrukları bulunan bir aileye, Suriye uyruklu kişilerin girebilecekleri, ancak Filistin uyruklarının giremeyeceği söylendi.⁵⁹

Yine de Suriye'den gelen binlerce Filistinli Türkiye'ye kaçmayı başaramamış durumda. Yapılan tahminler anlaşılır biçimde birbirinden farklı. Bir rapor, Suriye'deki karışıklığın başladığı 2011 tarihinden beri yaklaşık 10.000 Filistinlinin Türkiye'ye giriş yapmış olabileceğini ve bu kişilerin dörtte üçünün ülkeden ayrılmış olabileceğini ifade ediyor.⁶⁰ Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye'de görüştüğü ve aralarında Filistin-Suriyeli insan hakları savunucuları ve Suriyeli bir gazetecinin de bulunduğu bilgi sahibi kişiler ise, Türkiye'de hâlihazırda toplam 3.500 kadar kişiden oluşan 500 civarında Suriye'den gelen Filistinli aile olduğunu ifade etti.⁶¹

TÜRKİYE SINIR GÖREVLİLERİ TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN İHLALLER

Uluslararası Af Örgütü'ne, araştırmaları esnasında Türkiye'nin taraf olduğu insan hakları sözleşmelerinin yanı sıra kendi kanunlarının da ihlalini teşkil eden ve Türkiye sınır görevlileri tarafından gerçekleştirilen ihlallere ilişkin güvenilir ve tutarlı tanıklıklar bildirildi.⁶²

Aşağıda yer verilen mağdurlar, mağdurların aileleri ve diğer kişiler tarafından bildirilen vakalar mültecilere yönelik gerçekleştirildiği ileri sürülen iki tür ihlali kapsıyor: sınırdaki ateşli silah kullanımı ve çoğu zaman Suriye'ye geri itilmeyi de içeren işkence ve kötü muamele. Vakalar, Uluslararası Af Örgütü'nün Eylül 2014 tarihinde Türkiye yetkililerine ilettiği ve vurulan ya da dayağa maruz kalan 40'tan fazla kişinin yer aldığı aydınlatıcı bir örneklem sunuyor. Vakalardan biri dışında tamamı 2014 senesi içinde meydana geldi ve yine biri dışındaki tüm vakalarda mağdurların tamamı, yaşları 14 ile 60 arasında değişen erkeklerden oluşuyor. İstisnayı teşkil eden mağdur ise, babası ile birlikte dövüldüğünü söyleyen onlu yaşlarında bir kız çocuğu. Bu bölümde belgelenen ihlallerin büyük bir bölümü, Türkiye'nin güneyindeki Cizre, Mardin ve Şanlıurfa illerinin güneyinde bulunan ve çoğunluğu Kürt olan Suriye bölgelerinden yapılan düzensiz geçişleri kapsıyor. Ek olarak, Türkiye'nin Kilis ilindeki geçiş noktalarında ateş açılan durumların yaşandığı da ileri sürülüyor. Benzer ancak daha az belgelenen ihlallerin Hatay ilinde de yaşandığı bilgisi de, Uluslararası Af Örgütü'ne aktarılan bilgiler arasında yer alıyor. Mağdurların tamamının Türkiye'de koruma arayan silahsız siviller olduğu, yanlarında silahlı kişilerin bulunmadığı ve ne Türkiye sınır görevlilerine ne de diğer kişilere yönelik herhangi bir tehdit oluşturmadıkları da alınan güvenilir bilgiler arasında. Türkiye sınır görevlileri tarafından çok daha fazla sayıdaki Suriyeli mülteciye yönelik ihlallerin gerçekleştirildiği ve bunların rapor edilmemiş olması da muhtemele. Ancak Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü mültecilerin büyük bir bölümünün de sınıırı güvenli bir biçimde geçebildiği biliniyor.

Uluslararası Af Örgütü, sırasıyla 15 ve 16 Eylül 2014 tarihlerinde İçişleri Bakanlığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne tanıklıkları yazılı bir biçimde sunarak, iddia edilen bu ihlaller konusunda görüşlerini almak istedi. Ancak, bu raporun tamamlandığı 2014'ün Kasım ayının başı itibarıyla yetkili makamlar tarafından Uluslararası Af Örgütü'ne herhangi bir cevap verilmemiştir.

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye sınır görevlileri tarafından hukuka aykırı bir biçimde güç kullanıldığı iddia edilen tüm vakaların derhal, tarafsız ve etkili bir şekilde soruşturulması çağrısında bulunuyor. Uluslararası Af Örgütü, Türkiye yetkililerine, bundan sonra Türkiye sınır görevlilerinin her türlü güç kullanımının güç ve silah kullanımına ilişkin uluslararası standartlara, özellikle de zorunluluk ve orantılılık şartlarına uymasını sağlama çağrısında da bulunuyor.⁶³

ATEŞLİ SİLAH KULLANIMI SONUCU MEYDANA GELEN ÖLÜM VE YARALANMALAR

Aralık 2013 ve Ağustos 2014 tarihleri arasında birbirine yakın zaman aralıklarında ateşli silah kullanımı sonucunda 17 ölüm vakasının meydana geldiği bildirildi. Bu vakaların 11'inden avukatların da aralarında bulunduğu Suriyeli insan hakları savunucuları ve medya aracılığıyla haber alındı. Vakalardan birinde, bilgiler bir görgü tanığı ve medyadan; bir diğerinde hayatını kaybeden kişinin arkadaşı, bir insan hakları savunucusu ve çekilen bir görüntüden; bir başkasında akraba, avukat ve medyadan ve son üç vakada ise yalnızca medyada yer alan haberlerden edinildi. Ateşli silah kullanımı sonucunda meydana gelen ciddi bir yaralanma vakasında da bilgiler aileden, yaralanmayı belgeleyen fotoğraflardan, avukatlardan ve medyadan alınan bilgilere dayanıyor.

Ateşli silah sonucu meydana geldiği iddia edilen vurulmaların tamamı, Türkiye'nin Cizre,

Kilis, Mardin ve Şanlıurfa illerine düzensiz yollarla yapılan sınır geçişleri sırasında meydana geldi. Uluslararası Af Örgütü'nün ulaştığı bilgilerde ya da Uluslararası Af Örgütü'ne iletilen bilgilerin hiçbirinde ateş edilmeden önce kişilere anlaşılabilir bir şekilde uyarıda bulunulduğuna dair bir ifade bulunmuyor. Yalnızca bir vakada ateşli silah kullanımının dur ikazıyla aynı anda gerçekleştiği bildirildi. Uluslararası Af Örgütü'nün öğrenebildiği kadarıyla bu vakalardan yalnızca ikisi ile ilgili soruşturma başlatıldı.⁶⁴

Haseke'nin Derbesiye şehrinden gelen ve marangozluk yapan 25 yaşındaki **Süleyman Ahmed Halef**⁶⁵, 29 Aralık 2013 tarihinde vurularak öldürüldü. Olayın meydana geldiği esnada Halef'in yanında bulunan yakın bir akrabasının verdiği bilgilere göre, Süleyman Ahmed Halef ve akrabası, Derbesiye'den Mardin ili sınırına birkaç yüz metre uzaklıktaki Şenyurt kasabası üzerinden Türkiye'ye girmeye çalışan yedi ya da sekiz kişilik bir mülteci grubunun içinde yer alıyordu. Akraba, Uluslararası Af Örgütü'ne, sınırı saat 04.30 sularında geçtiklerini ve geçer geçmez de bir araçta bulunan Türkiye sınır görevlilerin kendilerini fark ettiklerini anlattı:

"Bir kez durun diye bağırıldılar ama aynı anda da ateş etmeye başladılar. Biri asker, diğeri memur iki kişiydiler. Önce 30 ya da 40 metre gibi bir mesafeden bir kez ateş ettiler. İkinci defa ateş ettiklerinde Süleyman göğsünden vurulup yere düştü. Bizimle birlikte olan adamlardan biri, Kürtçe konuşan askerden, Süleyman'ı arabalarına almaya yardım etmelerini istedi. Memur olan sessizce duruyor ve olanı biteni izliyordu. Sonra ambulansı aradı ve ambulans da 15 dakika sonra geldi. Süleyman o sırada hâlâ hayattaydı. Süleyman'ı ambulansa alıp Mardin'deki devlet hastanesine götürdüler. Vurulduktan bir saat sonra öldü."

Süleyman'ın akrabası, o gece polis karakolunda tutulduktan sonra serbest bırakıldı. Süleyman Ahmed Halef'in babasına, Türkiye'ye gelip, akrabası ile birlikte Süleyman'ın naaşını Suriye'ye geri götürmesi için izin verildi.

Süleyman'ın akrabası, Türkiye ordusuna olayın yaşandığı gün ifade verdi. Uluslararası Af Örgütü tarafından görülen resmi kovuşturma belgelerine göre, 21 yaşındaki bir er, Süleyman Ahmed Halef'e ateş ettiğini kabul etti. Er, sınırı geçmeye çalışan gruptan üç kişinin silahlı olduğunu ve dur ihtarında bulunmasına rağmen kaçmaya çalıştıklarını söyledi. Er, ayrıca, tel örgüye tırmandığı esnada silahının ateş alması sonucunda Süleyman'ı kazayla vurduğunu iddia etti. Ekim 2014 sonu itibarıyla bu olaya ilişkin ceza soruşturması devam ediyordu.

18 Mayıs'ı 19 Mayıs'a bağlayan gece, 14 yaşındaki **Ali Özdemir**⁶⁶, Suriye'nin Haseke bölgesindeki Derbesiye ile Türkiye'nin Kızıltepe ilçesi arasındaki sınıra yaklaştığı sırada başından vuruldu. Ali'nin babası Gani Özdemir, Uluslararası Af Örgütü'ne oğlunun başından geçenleri anlattı. Gani Özdemir, olayın meydana geldiği esnada oğlunun yanında değildi; ancak yaşananlar, oğlu Ali ve o sırada Ali ile birlikte olan kişiler tarafından kendisine aktarılmıştı. Ali, aralarında kuzeni, iki arkadaşı ve altı kişilik bir aileden oluşan dokuz mültecinin olduğu bir grupta birlikteydi. Grup, kaçakçılara kendilerini Türkiye'ye geçirmeleri için ödeme yapmayı, Derbesiye'den Ali'nin ailesinin Suriye'deki krizin başlangıcından beri ekseriyetle yaşadığı Mardin ilinin Kızıltepe ilçesine geçmeyi planlamıştı.

"Türkiye sınırına yaklaşık 10 metre kala Türkçe konuşan birilerinin seslerini işitmişler. Ali korkmuş. Zaten sınırı geçmeye teşebbüs etmeden önce de korkuyormuş ve o an ne yapacağını bilememiş. Arkasını dönmeye karar verip başını çevirdiği ve kendisini hafifçe sola çevirdiği anda da başının yan tarafından vurulmuş. Hiçbir sözlü ihtarda bulunmamışlar, havaya uyarı ateşi de açmamışlar. Tek bir mermi sağ göz çukurunun tam arkasından, kafatasından girmiş ve sol göz çukurunun arkasından da çıkmış."

Ali'nin şimdi iki gözü de görmüyor.

Ali, yere düştüğünde “Görmüyorum” diye bağırdı ancak bilincini kaybetmedi. Daha sonra ateşe devam edilse de başka vurulan olmadı. Birlikte olduğu grup Ali'yi taşıyarak Suriye'nin Derbesiye'deki hastaneye kaldırdı. Ancak hastanede yeterli sağlık görevlilerinin ve imkânların bulunmaması nedeniyle tedavisi yapılamadı. Ali, daha sonra aralarında Amud, Kamışlı ve Derik'in de bulunduğu yerlerdeki hastanelere sevk edilse de, bu hastanelerden hiçbirinde kendisine yeterli tıbbi destek verilemedi. Ali, daha sonra tekrar Kamışlı'daki hastaneye götürüldü. Kendisine Suriye'de yardımcı olanlar, Mardin ve Kızıltepe'deki yetkili makamlara ulaştı ve Ali, nihayet, Türkiye'ye acil tedavi için sevk edilebildi. Önce üç gün yattığı Kızıltepe'deki özel bir hastaneye götürülen Ali, daha sonra da yedisi yoğun bakımda olmak üzere 15 gün kaldığı Diyarbakır'daki hastaneye sevk edildi ve 2 Haziran'da ameliyata alındı. Ameliyattan dört gün sonra Kızıltepe'deki babasının evine götürülen Ali'ye aynı ayın sonlarında Almanya'da yaşayan annesinin yanına gidebilmesi için vize verildi.

Gani Özdemir, Uluslararası Af Örgütü'ne Türkiye'de hiç kimsenin kendisine resmi olarak bir özür iletmediğini söyledi. Mardin'de bulunan bir hukuki yardım avukatı Ali'den ve babasından 10 Haziran tarihinde ya da o civarlarda tanıklıklarını almış ancak Gani Özdemir bu kişinin adını bilmiyor. Kendisine herhangi bir soruşturma yapıp yapılmadığı ya da bundan bir netice çıkıp çıkmadığı konusunda da bir bilgi ya da temas edeceği kişi ya da kurum bilgisi verilmemiş.

Gani Özdemir, 30 Ekim 2014 tarihinde oğlunun vurulmasıyla ilgili olarak Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.⁶⁷

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye yetkililerine sunduğu ön raporda, tamamı sivil olduğu belirtilen ve ülkeye düzensiz yollarla girmeye teşebbüs ederken Türkiye sınır görevlileri tarafından dövülen toplam 31 kişinin olduğu 10 ayrı vakaya dair bilgiler sundu. Vakalardan biri ölümle sonuçlandı (bkz. Mustafa Shams al-Din Haj İsmail olayı, aşağıda). Söz konusu vakalarda 14 yaşındaki bir kız çocuğu haricinde mağdurların tamamı erkeklerden oluşuyor. Yanlarında aile bireyleri bulunmadan seyahat eden erkeklerin özellikle dayağa maruz bırakıldığı; ailelere, kadın ve çocuklara ise genellikle dokunulmadığı izlenimi ediniyor. Ağırıklı olarak yumruk, tekme ve sopa kullanılarak dayak atıldığı bildirilse de, bazı durumlarda silah kabzalarının da kullanıldığı aktarıldı. Üç vakada, kişiler kendilerine silah doğrultulduğunu ve bir diğer vakadaki kişi ölümle tehdit edildiğini belirtirken, bir başka vakadaki kişiler ise mağdurların hemen yakınına ateş edildiğini ileri sürüyor. Bazı vakalarda mağdurların, çıplak bırakma, üzerlerine idrar yapılması ya da bir hayvan gibi sürünmeye zorlanma gibi aşağılayıcı muamelelere maruz bırakıldıklarını ileri sürülüyor. Dövülenler ve yanlarındaki kişiler olayın ardından zorla Suriye'ye geri gönderilmiş.

Bu 10 vaka, Kasım 2013 ve Ağustos 2014 tarihleri arasında görece düzenli aralıklarla ve batıda İdlip (Suriye)/Hatay (Türkiye) ve doğuda Haseke (Suriye)/Mardin (Türkiye) arasındaki farklı yerlerde meydana geldi. Doğudaki yerler, nüfusun ağırlıklı olarak Kürt olduğu yerler. Vakaların sekizinde tanıklıklar doğrudan ihlale uğrayan kişiler tarafından aktarıldı. Diğer bir vaka, ihlale maruz kalan kişinin yaralarını gören ve olaya dair anlatımını dinleyen erkek kardeşi tarafından Uluslararası Af Örgütü'ne bildirildi. 10 vakanın dokuzunda, dayak ve diğer ihlaller sınıra yakın bir yerde açık alanda gerçekleşirken, vakalardan ikisinde dayağa askeri siper çukurunda devam edildi. Diğer bir vakadaki dayak olayı ise askeri bir üste meydana geldi. Aşağıda yer verilen ve Mustafa Shams al-Din Haj İsmail'in hayatını kaybettiği olayda da bilgiler aileden, Haj İsmail'e sınırdan geçmeye çalışırken eşlik eden bir diğer kişiden ve

Suriyeli bir doktor tarafından hazırlanan otopsi raporundan edinildi. Bu olayın nerede meydana geldiği bilinmiyor.

Mustafa Şems el-Din Hac İsmail⁶⁸, Suriye'nin Haseke bölgesindeki Tell Hajar'dan gelen 44 yaşında bir işsizdi. İki akrabası, 18 Şubat'ı 19 Şubat'a bağlayan gece, Türkiye'nin Mardin ili Şenyurt ilçesinin hemen güneyinde bulunan Suriye'nin Derbesiye kentinin batısındaki bir bölgeden üç mülteciyle birlikte düzensiz yollarla Türkiye'ye geçmeye çalışmasının ardından Türkiye sınır görevlilerinin kendisini alıkoymalarının ardından öldüğünü söyledi. Akrabaları, Uluslararası Af Örgütü'ne, Hac İsmail'in böbreklerinde yaşadığı sorunlar için tıbbi yardım amacıyla Türkiye'ye gitmeyi istediğini anlattı. Hac İsmail, bölgedeki resmi sınır geçişleri kapalı olduğu için Türkiye'ye düzensiz yollarla girmek durumunda kaldı.

Hac İsmail'in yanındaki kişilerden birinin, Hac İsmail'in ailesine gönderdiği ve ailenin de Uluslararası Af Örgütü ile paylaştığı, yazılı tanıklık şöyle:

"Sabah 04.00 sularında ben, arkadaşım Mustafa, M [ismi gizli tutuldu] ve bir rehber sınırı geçtik. İlk dikenli teli aştıktan sonra ikinci ve üçüncü teli de geçtik. Rehber önden gidiyordu. Onun arkasından ben, benden sonra M ve en son da Mustafa geçti. Boyu üç metre kadar yüksek bir telin olduğu bir yere vardık ve telin altından geçmeye karar verdik. Teli, bir sonraki kişinin geçebilmesi için sırayla kaldırıyorduk. Sınırı 10 metre kadar geçtikten sonra birden [Türk] askerlerin sesini işittik... Bize doğru ateş açtılar. Koştuk. Ben, Mustafa'nın bizimle birlikte olduğunu zannediyordum ama birden fark ettim ki bizimle değil. Askerler ateş etmeye devam ettiği için geri dönmeydim. Suriye'ye vardık ve [bulduğumuz yerden Türkiye'ye ait] askerî bir aracın durduğunu gördük. [Mustafa'yı] araca koyup götürdüler... Ertesi gün ... onu [Türkiye-Suriye sınırındaki] dikenli telin üzerine attılar."

Akrabaları, Uluslararası Af Örgütü'ne, Haj İsmail'in ölü bedeninin iki ülkenin arasındaki sınırda bulunan tel örgünün üzerine bir kepçeyle atıldığını söyledi. Akrabaları, ayrıca, Uluslararası Af Örgütü ile Suriye'de ölü bedeni inceleyen Suriyeli bir adli tıp doktoru [ismi gizli tutulmuştur] tarafından hazırlanan raporun bir nüshasını da paylaştı.

"20 Şubat 2014 tarihinde, saat tam 20.00'da, Türkiye-Suriye sınırındaki dikenli tellere atıldıktan sonra bulunan ve Derbesiye'deki sağlık merkezine getirilen bir cesedi incelemek üzere çağırıldım. İnceleme sağlık merkezinde gerçekleştirildi. Ölüm sebebi, kafatasına metal bir aletle sertçe vurulması sonucunda meydana gelen beyin kanaması. Diğer bulgular: "Üst dudaktaki çürük ile yanak içi ve dişetinde meydana gelen yırtılmaların eşlik ettiği üst dişlerdeki (iki dişte) kırıklar; ölüm öncesi kafatasına uygulanan şiddet sonucu oluşan kafa kaidesi kırığı; sol yanakta çürük, boynun sol arka tarafında çürük; tüm bunlar metal bir nesnenin (kabza, cop, metal çubuk) vurulması sonucu oluşmuş. Ayrıca yüz ve ellerde çok sayıda hafif dereceli çürük ve sol bilekte birinci derece yanık izleri de kişiye çeşitli yollar ve farklı aletlerle işkence yapıldığına ve şiddet uygulandığına işaret ediyor. Ölümden önce ilk yardım yapıldığına dair herhangi bir gösterge mevcut değil ve sırtta, ölümün meydana gelmesinin ardından, dikenli tel şeklinde izler mevcut. Tahmini ölüm zamanı 19 Şubat 2014 sabah 05.00. Bu da kişinin kendisine herhangi bir ilk yardım sağlanmadan ölüm anına dek bir saatten fazla işkence gördüğüne işaret ediyor."

Aile, Türkiye yetkilileri tarafından ölüme ilişkin herhangi bir soruşturmanın açılıp açılmadığını bilmiyor.

Bu vakaya ilaveten aşağıda yer verilen diğer üç vaka da, sınırı düzensiz yollarla geçmeye çalışırken yakalanan kişilerin, Suriye'ye geri itilmeden önce maruz kaldıkları dayakla ilgili aktarılan tipik tanıklıkları içeriyor.

Türkiye'nin Şanlıurfa ili Ceylanpınar ilçesinin güneyinde yer alan Serekani/Serêkanîye (Arapça adıyla Ras al-Ayn olarak da biliniyor) şehirden gelen ve 35 yaşında Kürt bir aktivist olan "Lokman" 69 [gerçek ismi saklı tutulmaktadır], Uluslararası Af Örgütü'ne, 3 Ağustos 2014'ü 4 Ağustos 2014'e bağlayan gece evine yakın bir bölgeden Türkiye'ye girmeye çalıştığı sırada Türkiye sınır görevlileri tarafından dövüldüğünü anlattı. "Lokman", Uluslararası Af Örgütü'ne, yakınlarda bulunan resmi sınır geçiş noktaları kapalı olduğundan ve silahlı İslam Devleti grubu ya da Suriye hükümet güçleri tarafından yakalanmaktan korktuğu için başka bir sınır geçiş noktasına gitmek de tehlike olacağından sınırı düzensiz yollardan geçmek zorunda kaldığını aktardı.

"Ras al-Ayn'ın yaklaşık 10 kilometre ötesindeki al-Aziziyah köyünden, tamamı sivil olan ve aralarında iki çocuk ve beş kadının da bulunduğu 16 kişiyle birlikte Türkiye'ye giriş yaptım. Türkiye'ye girdikten yaklaşık 20 metre sonra, içinden daha sonra 15 kadar askerin çıktığı üç zırhlı personel aracı geldi. Hakaret ve dayaktan sonra sınır görevlileri ben ve yanlarında aileleri olmayan iki kişi dışındaki herkesi Suriye tarafına geri gönderdiler. Sınırın oradaki kazılı bir yerde, bizi yaklaşık bir metre uzunluğundaki odun ve plastik veya kauçuk sopalarla yarım saat kadar dövdüler. Geri döndüğümüz takdirde vurulacağımızı söyleyerek bizi tehdit ettiler."

Serêkanîye / Ras al-Ayn şehirden 60 yaşındaki "**Mohammed Ali**"⁷⁰ [Uluslararası Af Örgütü'ne verdiği isim] Uluslararası Af Örgütü'ne, 14 yaşındaki kızı "**Hervin**" [gerçek ismi değil] ile tahminen Haziran 2014 tarihlerinde Türkiye sınır görevlileri tarafından dövüldüklerini anlattı. Muhammed Ali, kızı ve sekiz yaşındaki oğlu, Ceylanpınar ilçesinin güneyinde bulunan Ras al-Ayn'ın batısındaki al-Aziziyah'dan, tamamı sivil olan diğer erkek, kadın ve çocuklarla birlikte yaklaşık olarak sabah saat 08.00'de Türkiye'ye düzensiz yollarla giriş yaptılar. Mohammed Ali, Türkiye topraklarında koşarak ilerlemeye çalışırken, Türkiye sınır görevlileri tarafından uyarı olduğu düşünülen üç el uyarı atışı duyduğunu ve Türkiye sınır görevlisinin yere düşen kızı Hervin'i birkaç kez tekmelediğini anlattı. Muhammed Ali, geri dönüp kızını yatıştırmaya çalıştığı esnada başından ve göğsünden tekmelendi. Muhammed Ali, Uluslararası Af Örgütü'ne, bu dayak sonucunda yarılan ve kısmen iyileşmiş olan göz kapağını gösterdi. Muhammed Ali, olayın meydana geldiği esnada bir başka erkeğin de dövüldüğünü ve kendisi yerdeyken, bir sınır görevlisinin kendisinin 20 santimetre yakınına üç el ateş ettiğini de ifade etti. Türkiye sınır görevlisi, gruba hakaretler ettikten sonra, gruptaki kişilerin ayakkabılarını çıkarıp Suriye'ye yalınayak dönmeye zorladı.

Cebel el-Zaviye'den gelen "**Muhammed**"⁷¹ [Uluslararası Af Örgütü'ne verdiği isim] ve yanındaki iki genç, Uluslararası Af Örgütü'ne, tahminen Mayıs 2014 tarihlerinde İdlip vilayetindeki Ezmaren'den Türkiye'nin Hatay ilindeki Hacıpaşa'ya düzensiz yollarla girmeye çalışırken Türkiye sınır görevlileri tarafından dövüldüklerini anlattılar. Genç adamlar, zırhlı bir devriye aracıyla gelen beş sınır görevlisinin kendilerini sopalarla yaklaşık beş dakika boyunca dövdüklerini ve daha sonra onları o sıralarda 20 metre genişliğinde olduğunu söylediklerini Asi nehrinden yüzerek Suriye'ye geri dönmeye zorladıklarını ifade ettiler.

SONUÇ

Türkiye'nin mevcut sınır politikalarının çalışmadığı aşikâr. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye girişleri engelleniyor, bu kişiler geri itiliyor ve hatta Türkiye'ye geçmeye çalışırken öldürülüyor ya da yaralanıyorlar.

Dünyadaki en ağır insani felaketlerinden birinin yaşandığı Suriye'den ayrılma ve sığınma başvurusunda bulunma hakkı bir ölüm kalım meselesi haline gelmiş durumda. Türkiye, mültecilerin topraklarına güvenli bir yoldan erişebilmelerini sağlamak için sınır politikalarını

değiştirmelidir. Mültecilerin düzensiz yollarla giriş yapmak zorunda kalmaları tehlikelidir ve en hassas durumlarda olanları Türkiye'ye giriş yapmaya teşebbüs etmesini dahi engelleyebilmektedir. Söz konusu politikalar, aynı zamanda, kaçakçılık ekonomisi ile sınırdaki güvensizliği artırarak Türkiye'nin menfaatlerini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Hükümet, uyguladığı "açık kapı politikasına" uygun olarak, mültecilerin giriş yapabilmeleri için yeterli sayıda düzenlenmiş güvenli giriş noktaları tesis etmeli ve uluslararası koruma ihtiyacı bulunan herkesin, yanlarında geçerli seyahat belgeleri olup olmadığına bakılmaksızın, giriş yapmalarına izin vermelidir.

Sınır görevlileri tarafından gerçekleştirilen ihlallere son verilmelidir. Hukuk dışı ya da hak ihlali niteliğinde güç kullanımı ile geri itme iddiaları etkili bir biçimde araştırılmalıdır. Yetkililer, sınır görevlilerinin Suriyeli mültecilerin Türkiye'de koruma arama hakkına saygı göstermelerini ve her türlü güç kullanımının uluslararası insan hakları standartlarına, özellikle de zorunluluk ve ortantılılık ilkelerine, uyumlu olmasını sağlamalıdır.

3. GÜVENCE ALTINA ALINMIŞ HUKUKİ BİR STATÜNÜN ZAMANI GELDİ

Türkiye Suriye'den gelen mültecilerin kabulü için ciddi kaynaklar tahsis etti. Başbakan ve diğer üst düzey kamu görevlileri de, mültecilerin geri dönüşü güvenli bir hale gelinceye dek Türkiye'nin mültecileri kabul edeceğine dair taahhüdünü yinelediler.

Öte yandan Türkiye hükümeti, üç buçuk yıl boyunca, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra sahip olacakları hukuki statü ve haklara ilişkin herhangi bir açıklık getirme konusunda başarısız oldu. Suriyeli mültecilerin, sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim dışında, Türkiye yetkililerinden ne tür bir destek alabileceklerini ve ülkede daha ne kadar süre kalabilecekleri konularında bir bilgileri yoktu. Dahası, Suriyelileri, sıklıkla, mülteciden ziyade "misafirler" olarak niteleyen resmi açıklamalar da bu duruma pek de olumlu bir katkıda bulunmadı.⁷²

Türkiye yetkilileri, Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmesiyle birlikte önemli ve memnun edici bir adım attı (bkz, aşağıdaki kutu).⁷³ Uzun bir süredir atılması arzulanan bu adım, geçici koruma şartlarını ve koşullarını belirleyen ve yayımlanmamış Mart 2012 tarihli genelgenin yerini aldı. Yönetmelik, Suriye'den gelen mültecilere güvence altına alınmış bir hukuki statü sağlıyor ve bu kişilerin kimlik kartı alabilmelerini öngörüyor. Yönetmeliğin eksiksiz ve derhal uygulanması halinde de mültecilerin bir dizi hak ve hizmetlere erişimlerini sağlaması bekleniyor.

GEÇİCİ KORUMA REJİMİ

Geçici koruma statüsü ilk olarak Ekim 2011 tarihinde Suriye'den gelen mültecilere verilmişti.⁷⁴ Geçici koruma rejimi de, daha sonra, İçişleri Bakanlığı'nın yayımlanmamış Mart 2012 tarihli genelgesinde düzenlendi. BMMYK'ya göre söz konusu belge, daha önce Suriye'de ikamet eden Filistinliler de dâhil olmak üzere tüm Suriyelilere özellikle Türkiye topraklarına erişim hakkını, geri göndermeye karşı korumayı ve temel hizmetlere erişimi hakkı sağlayarak uluslararası standartları karşılıyordu. Ancak bu belge (ve ayrıca "temel hizmetler" teriminin anlamı) ne Suriyeli mültecilerle ne de onlara yardımcı olmak için çalışan sivil toplum örgütleriyle paylaşılmadı. Bazı durumlarda kamu görevlilerinin de Suriye'den gelen mültecilerin ne tür haklara sahip olduklarından haberdar olmadıkları görülmüyordu.⁷⁵ Geçici korumaya ilişkin bu belgenin yayımlanmaması ve içerdiği hakların bilinmemesi çok sayıda sorunun yaşanmasına neden oldu.

Türkiye yetkilileri, Meclisin Nisan 2013'te Türkiye'nin sığınmaya dair ilk kapsamlı yasası niteliğinde olan ve 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu kabul etmesiyle birlikte geçici koruma statüsünün tanımlanmasına yönelik ikinci bir adımı atmış oldu. Yeni yasa geçici koruma statüsü verilmesini öngörüyor; ancak bunun nasıl verileceğini ve bu statüyle sağlanan hakların ne olacağını ifade etmiyordu.⁷⁶ Yasa, "geçici koruma" kavramını ve bu tür bir korumadan

doğacak hakların ikincil bir mevzuat tarafından belirleneceğini belirtiyordu.⁷⁷ Söz konusu hukuki düzenlemedeki belki de en büyük eksiklik, Suriyeli mültecilerin çok sayıda sorun yaşamalarına yol açan hukuki statülerinin belirsizliği konusuydu. Suriye'den gelen mülteciler, Uluslararası Af Örgütü'ne Türkiye'de daha ne kadar kalabileceklerini bilemediklerini ve kendilerine olumsuz bir şekilde davranılmasından ve hatta Suriye'ye geri gönderilmekten korktuklarından ötürü polise şikâyetle bulunmak ve hatta kayıt olmak için bile yetkililere gitmekten çekindiklerini anlattılar. Tüm bu faktörlerin birleşimi de Suriyeli mültecilerin Türkiye'de toplumun dışına itilmelerine katkıda bulundu.

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü Suriye'den gelen mülteciler sıklıkla kendilerini Türkiye'de savunmasız hissettiklerini dile getirdi. Hatay'da yaşayan genç bir Suriyeli kadın, Uluslararası Af Örgütü'ne "Hükümet, Suriyelilere her an gidin diyebilir"⁷⁸ diye düşündüğünü söyledi. İzmir'deki yerel bir STK çalışanı hükümetin tüm Suriyelilere sınır dışı edilmeyeceklerine dair güvence vermesi gerektiğini; zira bu konuda kafa karışıklığı yaşandığını ifade etti.⁷⁹ Geçici koruma statüsü çerçevesindeki hak ve yükümlülükleri ortaya koyan ve kamuya paylaşılan bir belgenin bulunmaması ayrıca kamu görevlilerin bu düzenlemelerden ya habersiz olmalarına ya da söz konusu düzenlemeleri göz ardı etmelerine neden oldu. Kamu görevlilerinin 2012 tarihli yayımlanmamış geçici koruma genelgesinde yer verilen hususlara aykırı olarak hareket ettiği durumlar, sınır görevlilerinin daha önce Suriye'de ikamet eden Filistinlilerin sahip oldukları seyahat belgelerini kabul etmemeleri ve kamu düzenine aykırılık nedeniyle mültecilerin Suriye'ye sınır dışı edilmesi gibi örneklerde görülebilir.

Geçici Koruma Yönetmeliği

Türkiye'nin Nisan 2013 tarihli sığınma yasası tarafından çıkarılması öngörülen ve ikincil mevzuat niteliğindeki Geçici Koruma Yönetmeliği⁸⁰, nihayet Bakanlar Kurulu tarafından Ekim 2014'te kabul edildi. Yönetmelik, Türkiye'deki tüm Suriyeli mültecilere uygulanacak (Geçici Hükümler, Madde 1). Yönetmelik, bu raporun tamamlandığı Kasım 2014 tarihinin başı itibarıyla henüz uygulamaya konmamıştı.

Yönetmelik, eksiksiz ve uygun bir biçimde uygulanabilirse, Suriye'den gelen mülteciler için güvenilir bir hukuki statüyü sağlaması gerekiyor. Daha önceden güvence altına alınmış Türkiye'de kalış (Madde 25) ve sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim (Madde 27) gibi bazı haklar da artık Türkiye mevzuatında sağlam bir temele dayanıyor. Düzensiz yollarla yapılan giriş ve kalışlardan ötürü kişilerin cezalandırılmaması (Madde 5), geri göndermenin yasaklanması (Madde 6), devlet okullarına erişimde ve çalışma izni başvurularında kullanılacak bir kimlik kartının verilmesi (Madde 22), çalışma izni almanın kolaylaştırılması (Madde 29), ücretsiz tercüme hizmetlerinin sağlanması (Madde 30) ve diğer ülkelere yerleştirilecek kişiler için çıkış vizesi alma zorunluluğunun kaldırılması (Madde 44) gibi hususlar da Yönetmeliğin diğer olumlu yanlarını oluşturuyor.

Yönetmeliğin üçüncü maddesi ek destek ihtiyacında olabilecek belli gruptaki mültecileri tespit etmekte ve 48. Maddesi bu gruplara yönelik yardımların yapılabileceğini belirtmektedir. Yönetmeliğin 54. Maddesi de Yönetmelik kapsamında yürütülen "iş ve işlemlerle ilgili ihbar ve şikâyetlerin" valiliklere yapılabileceğini belirtmekte ve bu da mültecilerin Yönetmelikte yer verilen hak ve hizmetlere erişimleriyle ilgili kamu görevlilerinin hesap verebilirlik ihtimalini artırıyor. Son olarak, Yönetmelik, geçici korumanın sona erdirilmesine ilişkin şartları da tesis ediyor (Madde 11 ve Madde 12).

Önemli ve olumlu bir adımı ifade etse de, Yönetmeliğin eksiklikleri de bulunuyor. Yönetmelik, temel olarak yükümlülüklerden ziyade olanaklar diliyle kaleme alınmış. Örneğin valiliklerin risk altında bulunan mültecilere

yönelik barınma sağlamalarına (Madde 24) ya da mültecilerin devletin sosyal yardım programlarına erişimlerine (Madde 30) izin veriliyor; ancak bu, bir yükümlülük olarak ifade edilmiyor. Ek olarak, Yönetmelikte kullanılan dil bazı yerlerde muğlâk ve bu da eksiksiz ve hızlı bir uygulamaya engel teşkil edebilir. Son olarak, Yönetmelik devlet eliyle yürütülmeyen okulların durumuna ilişkin bir açıklık getirmiyor ve bunun çözümünü Milli Eğitim Bakanlığı'na, üniversiteye giriş konusu da Yüksek Öğretim Kurumu'na havale ediyor (Madde 28).

KAYIT

Türkiye'deki mültecilerin kayıtları ulusal yetkililer tarafından yapılıyor. Mart 2013 tarihinde Türkiye yetkililer -özellikle de Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)- Suriye'den gelen ve kamp dışında yaşayan kişileri kayıt altına almaya başladı. Teknik olarak, Suriye'den gelen mültecilerin tamamının AFAD kayıt kartlarına sahip olmaları gerekiyor. Ancak Uluslararası Af Örgütü'ne bazı bekar ve tek başına yaşayan erkeklerin kaydedilmediğine ilişkin çeşitli bildirimler iletildi. Örneğin, Kilis'te yaşayan genç bir erkek Uluslararası Af Örgütü'ne ailesinden kimse olmadığı için AFAD'ın başvurusunu almadığını söyledi.⁸¹ Bir STK çalışanı da, AFAD'ın tek başına olan erkeklerden ziyade aileleri kaydetmeyi tercih ettiğini ifade etti.⁸²

AFAD'ın kayıtların alınmasına yönelik çalışmaları bazı illerde diğer illere kıyasla fark edilebilir derecede daha az görünür bir nitelikte. İstanbul ve Mardin illeri özellikle sorunlu iller arasında yer alıyor. Kayıtların yetkililer tarafından daha aktif olarak alındığı illerde ise, hem mülteciler hem de STK'lar kayıtların tamamlanmasında sıklıkla aylar süren gecikmelerin yaşandığını bildirdiler.⁸³

Uluslararası Af Örgütü'nün 2014'ün Haziran ayının başlarında, hükümetin tahminlerine göre 330.000 Suriyeli mültecinin yaşadığı İstanbul'a⁸⁴ gerçekleştirdiği ziyaret sırasında, bir STK çalışanı, kayıtların kaymakamlıklar yardımıyla alındığını ancak kaydolun mültecilere herhangi bir kimlik belgesi verilmediğini söyledi.⁸⁵ Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü mültecilerden hiçbiri de böyle bir kayıt sürecinden haberdar değildi. Örneğin, İstanbul'da yaşayan Suriyeli bir aile, Uluslararası Af Örgütü'ne, "Hükümetten kimlik istiyoruz, ama kimliği yalnızca kamplarda veriyorlar. Burada kimlik vermiyorlar" dedi.⁸⁶ Bir STK, Temmuz 2014'te, Uluslararası Af Örgütü'ne, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün İstanbul'daki kayıtları Yabancılar Şubesi ve ilçe polis karakolları eliyle devraldığı bilgisini ilettiler. Bu sistemde, parmak izleri alındıktan sonra mültecilere Türkçe ve Arapça bilgilerin, bir barkodun ve 98 ile başlayan bir kimlik numarasının yer aldığı bir kimlik belgesi veriliyor. Ancak teknik nedenlerden ötürü, Temmuz 2014 tarihi itibarıyla, bu sistem İstanbul'daki 39 ilçeden yalnızca 12'sinde çalışır durumdaydı. Sistemin çalışır durumda olduğu ilçeler ise: Arnavutköy, Ataşehir, Avcılar, Beşiktaş, Beyoğlu, Büyükçekmece, Çekmeköy, Esenyurt, Eyüp, Gaziosmanpaşa, Güngören ve Pendik'ti.⁸⁷

Türkiye'nin genelinde ise kayıtlar tamamlanmış değil. 2013 yılında, hükümet, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin yüzde 45'inin AFAD'a kayıtlı olduğunu açıkladı, ancak bunun yanı sıra "kamp dışında yaşayan toplam mülteci sayısı kesin olarak bilinmediği için, [...] kayıtlı olmayan mülteci sayısının çok daha yüksek olduğunun düşünüldüğünü" de⁸⁸ kabul etti. Bir STK çalışanı, Uluslararası Af Örgütü'ne, yetkililerle yaptığı görüşmelerde, yetkililerin kendisine Türkiye'deki Suriyelilerin yalnızca üçte birinin kaydedildiğini söylediklerini aktardı.⁸⁹ 2014 Ekim ayı sonu itibarıyla kamp dışında yaşayan ve kayıt altına alınmış mültecilerin oranının, Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin sayısını 1,6 milyon olarak veren resmi tahminler ışığında, yaklaşık yüzde 50 civarında olduğu söylenebilir.⁹⁰ AFAD'a kayıtlı mültecilerin oranı ilden ile farklılık gösteriyor olsa da, çok sayıda STK çalışanı, Uluslararası Af

Örgütü'ne, mültecilerin büyük bir bölümünün, AFAD'ın kamp dışındaki mültecilere yönelik kayıt sürecini başlatmasının üzerinden neredeyse bir buçuk sene geçmesine rağmen hâlâ kaydedilmediğini söylediler. Bu durum, Suriyeli mültecilerin sayısının resmi tahminlerden muhtemelen çok daha fazla olduğu gerçeğinin bir diğer yansımaları oluşturuyor.⁹¹

Kayıtların tamamlanmasında yaşanan bu gecikmenin birden fazla nedeni olabilir. Öncelikle geçtiğimiz üç buçuk yıl içinde çoğu düzensiz yollarla gelen yüz binlerce Suriyeli mültecinin kaydedilmesinde lojistik zorlukların yaşandığı biliniyor. Bir diğer önemli zorluk ise, Suriyeli mültecilerin bazen kaydolmamayı tercih etmelerinden kaynaklanıyor. AFAD kaydı, kişileri kaydoldukları ilde ikamet etmelerini gerektirdiğinden ve bu da kişileri diğer illerde iş ya da barınma fırsatları doğduğunda o illere gidebilmelerini engellediğinden, bazı insanlar kayıt olmaktan imtina edebiliyor.⁹² Bir kısım mülteci de Uluslararası Af Örgütü'ne kayıt olmaktan korktuklarını ve Suriye'deki otoriter rejimle yaşadıkları geçmiş deneyimlerin, kendilerini hükümet yetkilileri ile temasa geçme konusunda kaygılandırıldığını anlattı.⁹³ Bir STK çalışanı da, Uluslararası Af Örgütü'ne, kayıt olmaya dair çok sayıda söylentinin dolaştığını aktardı. Suriyeli mültecilerden bazıları önce kaydolanlara iş ve yardım konusunda öncelik verileceğine inanırken, diğer bir kısım Suriyeli mülteci ise kaydolanların ülkeden ilk sınır dışı edilecek kişiler olacağını düşünüyorlar.⁹⁴

Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği, önceki sistemde kaydolanlar da dâhil olmak üzere, tüm Suriyeli mültecilerin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne (GİGM) kayıt olmalarını ve bu kaydın ardından kendilerine Yönetmelik çerçevesinde belirlenen hak ve hizmetlere erişimlerini sağlamada kullanacakları bir kimlik belgesi verilmesi öngörülmüştür (bkz. "Geçici Koruma Yönetmeliği").⁹⁵

SONUÇ

Geçici Koruma Yönetmeliği, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin hukuki statüleri, güvence altına alınmadığı için yaşadıkları birçok kaygıyı giderme potansiyeline sahip. Ancak, şimdiki dek, Türkiye'deki Suriyeli mültecilere sağlanan hak ve hizmetlere ilişkin politika ve usuller, yetkili makamlar tarafından etkili bir biçimde duyurulmuş değil. Dolayısıyla, Yönetmeliğin bu potansiyelini gerçekleştirip gerçekleştirmeyeceğini zaman gösterecek. Şimdiye kadar kayıtlarda yaşanan gecikmeler ve bazı durumlarda da tek başına olan erkeklerin kaydedilmemesine ilişkin iddialar endişeleri daha da artırıyor; zira kayıt, Yönetmelikte öngörülen hak ve hizmetlere erişimde kilit bir rol oynuyor.

Türkiye, Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'ni, BMMYK, mülteci örgütleri ve mültecilerin korunması ve bu nüfusa hizmet sunumunda uzmanlıkları bulunan sivil toplumla istişare ederek eksiksiz ve hızlı bir biçimde uygulamalıdır. Yönetmeliğin varlığının, içeriğinin ve Yönetmelikte yer verilen hak ve hizmetlerin Suriye'den gelen mülteciler ile kamu görevlilerine etkili bir biçimde duyurulması da son derece önemlidir. Türkiye yetkilileri Suriyelilerin tamamının kayıt usulleri, gerekçesi ve kaydolmanın sağladığı yararlar konusunda bilgilendirilmelerini sağlamak için çaba göstermelidir. Mültecilere, kayıt esnasında, kayıtlarla birlikte öngörülen hak ve hizmetlere nasıl erişebileceklerine dair bilgi verilmedi. Kayıt usulü, yalnızca temel verilerin toplanmasıyla sınırlı kalmamalı ve daha fazla yardımda ihtiyaç duyacak özellikle hassas durumda bulunan kişilerin de tespit edilmelerini amaçlamalıdır.

4. YAYGIN YOKSULLUK

“Kaybedecek bir şeyimiz kalmadı.”

Z, Kilis'te yaşayan Suriyeli bir mülteci, 20 Temmuz 2014

Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin büyük bir bölümü, yanlarında ya çok az bir varlıkla ya da hiçbir kişisel varlıkları olmaksızın geliyorlar ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânları da bulunmuyor.⁹⁶ Tasarrufları olanların ise ellerindeki varlıklar geldiklerinden kısa bir süre sonra tükeniyor. Türkiye yetkilileri, takdire değer bir şekilde, 220,000'den fazla Suriyeliyi barındıran kamplar tesis etmiş durumda ve burada kalan kişilerin gıda ve temel hizmetlere erişimlerini sağlıyor. Ancak kamplar dolu ve kamp dışında yaşayan ve kendilerini idame ettirmek durumunda olan tahmini 1,38 milyon Suriyeli mülteciye hükümetten, insani yardım kurumlarından ya da uluslararası toplumdan neredeyse hiç destek verilmiyor.

Bu bölümde, barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi ekonomik ve sosyal haklara en asgari düzeyde bile olsa erişmek için çaba gösteren mültecilerin karşılaştıkları bazı zorluklara yer veriliyor. Mülteciler, kendilerini idame ettirebilmek için, Türkiye'de çalışmaya çabılıyor, ancak çok az bir kısmı bunu yasal bir biçimde yapabiliyor. Bu durum da mültecileri, prensip sahibi olmayan işverenlerin sömürüsüne karşı savunmasız kılıyor.

Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği (bkz, Üçüncü Bölüm'deki kutu) mültecilerin içinde bulunduğu yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olabilir. Yönetmelik, Suriye'den gelen mültecilerin yasal emek piyasasına erişimlerini biraz daha kolaylaştırmaya yönelik umutları canlandırdı.⁹⁷ Geçici Koruma Yönetmeliği'nin çalışma izni alınmasına dair hükümleri, gerçekten de bu iznin alınmasında pratik yöntemler sağlayacak şekilde uygulandığı takdirde, Suriye'den gelen mültecilerin içinde buldukları yaygın yoksullukla mücadelede önemli ve olumlu bir adım teşkil edebilir. Ancak, istihdama erişimin sağlanması, çok sayıda mültecinin içinde bulunduğu kötü duruma çözüm bulunması için yeterli olmayacak. Yardım programlarının da giderek artan mülteci nüfusunun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde genişletilmesi gerekiyor. Geçici Koruma Yönetmeliği, içerdığı hak ve hizmetlerin uluslararası örgütler ve STK'larla işbirliği içinde sağlanmasını öngörüyor.⁹⁸ Yönetmelik, ayrıca Dışişleri Bakanlığı tarafından diğer ülkelerden, uluslararası örgütlerden ve STK'lardan uluslararası yardım talep edilmesine de olanak veriyor.⁹⁹ Bu raporun hazırlanması sırasında görüşülen kişiler, Uluslararası Af Örgütü'ne, Türkiye yetkililerinin, uluslararası sivil toplum kuruluşlarına, AFAD ile ortaklaşa yürütülen projelerin değerlendirilme ve izlemelerine izin verme konusunda isteksiz olduklarını ve uluslararası fon veren kuruluşlarla olan ilişkilerde esneklik göstermediklerini ifade etti. Türkiye hükümeti, uluslararası toplumdan yardım talep ederken, Türkiye sınırları dahilindeki Suriyeli mültecilere yönelik uluslararası yardım çağrısında bulunmak yerine, sıklıkla Türkiye'nin Suriye sınırı bölgesinde bir “tampon bölge” kurulması için uluslararası destek talep ediyor.¹⁰⁰

BİR BAŞINA KALMAK

AFAD, kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin yalnızca yüzde 15'inin insani yardım kuruluşlarından destek alabildiğini bildiriyor.¹⁰¹ BMMYK da "kamp dışında yaşayan mültecilerin temel hizmetlere erişimde çok büyük zorluklar yaşadıklarını ve yaşam koşullarının çoğu zaman yetersiz olduğunu" teyit ediyor.¹⁰² BMMYK, ayrıca, kamp dışındaki mültecilerin büyük bir bölümüne de temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için gıda dışı malzemelerin sağlanmadığını bildiriyor.¹⁰³ Kişilerin belirli dükkânlardan kendi yiyeceklerini satın alabilmelerine olanak veren ve Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı tarafından uygulanan kupon programından¹⁰⁴ yalnızca kamplarda kalan bireyler yararlanabiliyorlar. BMMYK bu programı kamp dışında yaşayan kişilere yönelik olarak da genişletmeyi planlamış olsa da, fon yetersizliği buna mani oluyor.¹⁰⁵ Barınma konusu da ciddi boşluklardan birini oluşturuyor. BMMYK "kamp dışında yaşayan Suriyelilere yönelik kira yardımı yapılması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için *hiçbir yardımının* verilmemesi" bildiriyor.¹⁰⁶ Gerçekten de İstanbul'da bulunan bir STK çalışanı, kendisine evsiz Suriyeli mültecilere ne söylediği sorulduğunda, bu kişilere "Kamlara gidin" dediğini söyledi.¹⁰⁷ Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü Suriyeli mültecilerin çok azı dışarıdan yardım alabiliyordu ve bu yardımların en yaygın olanı da kendilerine zaman zaman yiyecek veren Türkiye'deki komşuları tarafından yapılan yardımlardı. Çok sayıda Suriyeli mülteci de kiralarnı ödeyemediklerini ve ailelerine bakamadıklarını ya da bunları güçlükle yapabildiklerini söyledi.

İSTİHDAM

Türkiye mevzuatı uyarınca, Suriyelilerin hâlihazırda yasal olarak çalışma hakları bulunmuyor. Her ne kadar yanlarında pasaportları bulunan Suriyelilerin, diğer tüm yabancı uyruklular gibi, çalışma iznine başvurma hakkı olsa da, bu izni almak oldukça güç. Mevcut mevzuat uyarınca çalışma izni alınabilmesi için, yabancı uyruklu kişilerin geçerli bir pasaportu, ikamet izni ve kendisine yapılmış bir iş teklifinin bulunması gerekiyor. Ek olarak, işverenin söz konusu pozisyon için Türkiye vatandaşı olan bir kişiyi bulamadığını da göstermesi gerekiyor. Önemli ve olumlu bir adım olarak, Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne yeni kayıt olan ve bu kurumun verdiği kimlik kartlarına sahip olan Suriyeli mültecilerin, önceden ikamet izni almış olma şartı olmaksızın, ayrı bir hukuki rejim çerçevesinde ve Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek sektör ve yerlerde çalışma izni alabilmek için doğrudan başvuruda bulunmalarına olanak veriyor.¹⁰⁸

Uluslararası Af Örgütü, bu rapor için yapılan araştırma boyunca, çalışma izni alabilmiş bir Suriyeli mülteci ile karşılaşmadı. Benzer bir biçimde Suriyeli mültecilerle çalışan örgütler de bu izni alabilmiş bir mülteci olduğunun bilgileri dâhilinde olmadığını ifade ettiler. Böyle olunca da, Suriye'den gelen mültecilerden çalışabilenler, bunu ancak enformel olarak yapabiliyorlar. Ayrıca, her ne kadar Türkiye yetkililerinin, bu kişilere karşı dava açmak ya da onları cezalandırmak yerine kayıt dışı çalışmalarına göz yumuyor olsa da, Suriye'den gelen mülteciler, açık bir biçimde, işverenlerin sömürsüne karşı savunmasız durumda.

Ücretlerdeki ayrımcılık, en sık şikâyet edilen konulardan biriydi. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü Suriyeli mülteciler, sürekli bir biçimde, Suriyeli mültecilerin büyük bir bölümünün çalıştığı inşaat ve diğer bedensel güç gerektiren işlerde, kendilerine, Türkiye'deki insanlardan çok daha düşük bir ücret ödendiğini ifade etti. Türkiyeli işçiler ise, işlerinin ellerinden gittiğinden şikâyetçiydi. Bu durum da mültecilerle yerel nüfus arasında gerilimlere neden oluyor.¹⁰⁹ Uluslararası Af Örgütü'ne verilen bilgiye göre, Suriyeli mültecilerin aldığı ücret Akçakale'de Türkiyeli bir kişinin aldığı ücretin yüzde 80'i¹¹⁰, Şanlıurfa'da yarısı ile yüzde 80'i arası¹¹¹, Hatay ve Kilis'te yarısı¹¹² ve İstanbul'da ise neredeyse üçte biri kadar¹¹³. Suriyeliler

tarafından dile getirilen bu rakamlar, yapılan tüm mülakatlar esnasında tutarlı bir şekilde ifade edildi ve uluslararası ve yerel STK çalışanlarının yanı sıra Türkiye'de yaşayan Suriyeli avukatlar tarafından da doğrulandı. Uluslararası Af Örgütü, her ne kadar farklı sektör ve yerleşim yerlerini kapsayan kapsamlı bir araştırma yapamamış olsa da, bildirilen bu rakamlar en azından bazı Suriyeli mültecilere Türkiye vatandaşlarından çok daha düşük ücretler verildiğine işaret ediyor.

Uluslararası Af Örgütü'ne, ayrıca, işyerindeki başka hakların ihlal edildiğine ilişkin bildirimler de iletildi. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü birçok kişi, zaten düşük olan ücretlerinin haksız bir biçimde daha da azaltıldığını ya da hiç verilmediğini ifade etti¹¹⁴. Diğerleri de, örneğin hastalık izni almalarından¹¹⁵ ya da iş müfettişlerinin işçilerin kimliklerini kontrole gelmelerinden ötürü¹¹⁶ keyfi bir biçimde işten çıkarıldıklarını aktardı. Aşırı uzun çalışma saatleri de mülteciler tarafından dile getirilen bir diğer sorundu. Hatay'da Suriyeli bir kadın olan "Fatima", Uluslararası Af Örgütü'ne, bir lokantada sabah 08.00 - gece 23.00 saatleri arasında çalışan eşinin, iki saatlik bir dinlenme talep etmesinin ardından kovulduğunu anlattı¹¹⁷. Şanlıurfa'daki bir diğer Suriyeli erkek ise, erkek kardeşinin birkaç ay boyunca boyacı olarak çalıştığını ve Türkiye'deki işverenin, erkek kardeşine ödemesi gereken birkaç haftalık ücreti vermeden ortadan kaybolduğunu aktardı¹¹⁸.

Suriyeli mültecilerin büyük bir bölümünün aldığı ücretler yeterli yaşam standardına erişimlerini sağlamaya yetmiyor. Türkiye'deki asgari ücret hâlihazırda ayda 891,03 TL- yaklaşık olarak 445 Dolar- düzeyinde¹¹⁹. 2013 yılında yapılan AFAD çalışmasına göre, kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin yarısından fazlası, bir önceki ayda 250 Dolar'dan daha az kazanıyor. Bu rakam da asgari ücretin yüzde 56'sına tekabül ediyor.¹²⁰

Uluslararası Af Örgütü'nün yaptığı araştırma da düşük ücretler konusundaki bu bulguları destekliyor. İstanbul'da iki çocuk babası bir Suriyeli, Uluslararası Af Örgütü'ne, ayda 400 TL (200 Dolar) aldığını söyledi¹²¹. Bir diğer Suriyeli baba ise, ayda 400 Dolar ile kendisine, eşine ve beş kızına baktığını ifade etti¹²². Uluslararası Af Örgütü'nün güney illerinde görüştüğü Suriyeliler, inşaatlarda işçilik yaparak, çöpten geri dönüşüm plastik atıkları toplayarak, lokantalarda bulaşık yıkayarak ve diğer vasıfsız işleri yaparak günde 5 TL (2,5 Dolar) ile 30 TL (15 Dolar) arası bir gelir elde ettiklerini anlattılar¹²³. Bu tür işler herhangi bir güvenceden yoksun; zira bazen üst üste birkaç gün iş bulabilmelerine rağmen, bazen uzun bir süre herhangi bir gelir elde edemeyebiliyorlar. Hatay'daki Suriyeli bir sığınmacı, düzenli bir iş bulabilmişti; ancak bir bakım evinde tam zamanlı müzik öğretmeni olarak düzenli bir iş bulabilmişti; ancak aldığı 400 TL (200 Dolar) aylık ücret, annesi, eşi, 12 yaşındaki oğlu ve dokuz yaşındaki kızını geçindirebilmek için eline geçen tek gelirdi¹²⁴. İki saatlik bir dinlenme talep ettiği için kovulan işçinin eşi olan Fatima, 17 yaşındaki oğlunun ailenin geçimini sağlayan tek kişi olduğunu ve bir dükkânda günde 12 saat çalışarak ve iki haftada bir tek gün izin kullanarak, ayda 200 TL (100 Dolar) kazandığını anlattı¹²⁵. Uluslararası Af Örgütü, hanenin geçimini tek başına üstlenen kadınlarla -ki AFAD'a göre kamp dışı Suriyeli nüfusun yüzde 22'si bu profilde¹²⁶- konuşmadı; ancak yerel STK'lar Uluslararası Af Örgütü'ne iş bulmanın kadınlar için özellikle daha güç olduğunu ve dolayısıyla da bu tip ailelerde yoksunluğun çok daha yaygın olduğunu ifade etti.¹²⁷

Ücretlerin barınma gibi temel ihtiyaçları karşılamaya yetmeyecek kadar düşük olması nedeniyle birçok aile çocuklarını çalışmaya göndermek zorunda kalıyor. Türkiye'de asgari çalışma yaşı sınırı 15¹²⁸; ancak Uluslararası Af Örgütü çok daha küçük yaşta çalışan çocuklarla da görüştü (bkz. "Sekiz yaşından beri çalışıyor: "İbrahim" ve ailesi"). Örneğin, Uluslararası Af Örgütü'nün Kilis'te görüştüğü bir ailenin 10 yaşındaki kız çocuğu ve 12, 15

ve 17 yaşlarında olan erkek çocuklarının tümü çalışıyordu. Önceleri Şam'da uzman tıp doktoru olarak çalışan babaları, "Bu çocuklar çalışmazlarsa açlıktan ölecekler" dedi.¹²⁹ Şanlıurfa'da 17 yaşında bir erkek çocuğu, Uluslararası Af Örgütü'ne, hâlihazırda iki yıldır okula gidemediğini, babası halen Suriye'de olduğu için ve annesi de yaralı olduğu için, kendisini ve annesini geçindirebilmek amacıyla çalışmak zorunda olduğunu söyledi.¹³⁰ Aşağıda yer verildiği üzere, Kilis ilindeki bazı öğretmenlerin erkek çocukları da, ailelerine destek verebilmek için okulu bırakmak zorunda kalıyorlar.¹³¹ İstanbul'da uluslararası bir STK çalışanı, Suriyeli çocukların yetişkinlere nazaran çok daha düşük ücretler karşılığında çalıştıkları ve bu yüzden de daha kolay iş bulduklarını ve genelde babalar başta olmak üzere evin reisleri arasında işsizliğin yüksek olduğunu ifade etti.¹³²

Sekiz yaşından beri çalışıyor: "İbrahim" ve ailesi

Uluslararası Af Örgütü'nün Kilis'in Ekrem Çetin Mahallesi'nde görüştüğü bir ailenin¹³³ içinde bulunduğu durum, çok sayıda Suriyeli mültecinin yaşadığı yoksulluğu ve çalışma, barınma, eğitim ve sağlık haklarının birbirlerine ne denli bağlı olduğunu ortaya koyuyor.

Aile, iki yıl önce Halep'ten kaçmış ve kendilerine yer olmadığından ötürü mülteci kampında yaşayamayacakları söylenmiş. Daha sonra Kilis'in sınırda bulunan bir ilçesine taşınmışlar. Baba, burada yaşadıkları beton yapının arkasındaki kavruk toprakta taze sebze yetiştirmeyi başarmış. Elde edebildikleri bu azıcık ürünün aileyi kıtlığa düşmekten koruduğu zamanlar olmuş. Baba Uluslararası Af Örgütü'ne Kilis'te uygun bir iş bulamadığını ve hayatta kalabilmek için kendisinin ve uysal bir çocuk olan 10 yaşındaki oğlu "İbrahim"i çöpten plastik topladıklarını söyledi. Baba ve oğul, topladıkları plastikleri, yarım kilosu için 1 TL (50 sent) kazandıkları geri dönüşüm deposuna götürüyorlar. İbrahim, her sabah saat 06.00'da uyandığını ve işinin akşamüzeri 16.00 civarında bittiğini anlattı. Aile iki yıl önce Türkiye'ye geldiklerinden beri çalışıyor. Bazı günler imamdan okuma ve yazma dersi almaya vakti kalsa da, ailedeki çocukların hiçbirinin eğitime herhangi bir erişimi bulunmuyor. İbrahim bazı günler tek başına, diğer günler ise babasıyla birlikte çalışıyor. İbrahim, babası ve bir alışveriş merkezinde arabalara alışveriş poşetlerini taşıyarak çalışan 13 yaşındaki erkek kardeşinin hep birlikte elde edebildikleri gelir bazen günde 15 TL'yi (7,5 Dolar) buluyor.

Bu üç kişi, dokuz çocuk ve şeker hastası ve yatağa bağımlı bir babaannenin olduğu hanenin tek geçim kaynağı. Babaannenin Türkiye hastanelerinde ücretsiz sağlık hizmetlerine erişim hakkı olsa da, sağlığı nedeniyle AFAD kayıt sürecini tamamlayamıyor ve bu da kendisinin tedaviye ulaşamadığı anlamına geliyor. Babaanne tek başına tuvalete gidemediğinden, gün içinde oğlu işten dönerek kendisine yardımcı oluyor; ancak bu da para kazanmak için gereken zamanın daha da azalmasına neden oluyor.

Aile, iki büyük odadan oluşan betonarme bir yapıda yaşıyor. Odalardan birinde bir lavabo ve buzdolabı bulunuyor, ancak ocak yok. Diğer odadaki eşyalar ise beton zemine serili birkaç şilteden ibaret. Kira, elektrik ve su için aylık 300 TL (150 Dolar) ödüyorlar. Camı olmayan tek göz bir pencere bulunuyor. Kışın Kilis'teki ortalama sıcaklık dondurucu soğğun sadece birkaç derece üstünde ama ailenin küçük sobaları için ne odun ne de kömür alacak parası var. Kışı, Türkiye'deki bir komşularının kendilerine bağışladığı beş battaniye ile geçiriyorlar ve pencereyi de naylonla kaplıyorlar.

Uluslararası Af Örgütü aileyi ilk ziyaret ettiği sırada 10 çocuğun olduğu söylenmişti, ancak çocuklardan biri ortada görünmüyordu. Ailenin babası, daha sonra, gözleri dolarak, üçüncü oğlunun Suriye'deki bir bombalamada yaralandığını ve Adana'da tedavi gördüğü bir hastanede bir ay sonra hayatını kaybettiğini anlattı.

Görüşmenin sonunda kendisine günün en güzel kısmının ne olduğu sorulduğunda, 10 yaşındaki İbrahim şaşırması bir şekilde baktıktan sonra sustu ve sonra da basitçe “Hiçbir şeyi” dedi.

BARINMA

Hükümetin tesis ettiği kamplar dolu olduğu için, Suriyeli sığınmacıların büyük bir bölümü kamplarda kalamıyor ve Suriyeli mülteciler de dâhil olmak üzere Türkiye’de hiç kimse için kirayla sosyal konut sağlama gibi bir uygulama bulunmuyor. Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği, İçişleri Bakanlığı’na bağlı valiliklere risk altındaki gruplara barınma yardımı sağlama olanağını tanısa da, bunu bir yükümlülük olarak ifade etmiyor.¹³⁴

Aşağıda yer verildiği üzere, kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin barınma ihtiyaçları genellikle karşılanmıyor ve çok sayıda kişi yetersiz ve insanlık dışı arasında tabir edilebilecek koşullarda yaşıyorlar. AFAD’a göre, kamp dışındaki Suriyeli mültecilerin yüzde 25’i “harabelerde ya da derme çatma düzenlerde” yaşıyor.¹³⁵ Nispeten daha iyi koşullarda bulunanlar ise ev sahiplerinin ayrımcı uygulamalarına karşı savunmasız halde ve herhangi bir süreklilik güvencesi olmadan aşırı kalabalık ve maddi güçlerinin yetmediği konutlarda yaşamak durumundalar.

Şanlıurfa ilinin Suriye sınırındaki küçük bir ilçesi olan Akçakale’deki barınma koşulları özellikle şoke edici.¹³⁶ İlçede AFAD’ın yönetiminde büyük bir mülteci kampı var; ancak kamp dolu ve mültecilerin büyük bir bölümü yer açılabileceği umuduyla kampın yakınındaki alanlarda kalıyor. Uluslararası Af Örgütü heyeti, kampın hemen dışındaki otoyolun kenarında, 150-200 kadar kişinin çetin güneşten az da olsa korunabilmek için direklerle gerdikleri birkaç ince battaniye ve örtüyü tel örgülere bağlayarak yaşadığını gördü. Uluslararası Af Örgütü’nün bu ziyareti gerçekleştirdiği esnada hava sıcaklığı 40 dereceydi ve orada bulunanlar, söz konusu günün diğer günlere nazaran daha serin olduğunu ifade etti. Bu kişiler, geceleri battaniyelerini alıp açık arazide uyduklarını ve yiyebildikleri tek yiyeceğin kamptaki mültecilerin kendi aralarında toplayıp kamp dışındakilere bağış olarak verilenler olduğunu söyledi. 5-6 kişilik bir aileye, gün boyunca iki yumurta, iki patates, iki salatalık ve üç dilim ekme verilebiliyordu. Aileler, mülteci kampının yanında tuvaletlerin olduğunu; ancak diğer temizlik, sağlık ve eğitimle ilgili yerlerin ya da hizmetlerin bulunmadığını söyledi. Birçoğunun tedavi edilmemiş cilt hastalığı ve diğer sağlık sorunları vardı. Uluslararası Af Örgütü’ne, jandarmanın, her iki ya da üç günde bir, bu gayri resmi yerleşim yerine zırhlı personel aracılığıyla gelip, havaya ateş açmak ya da diğer yolları kullanmak suretiyle burada yaşayanları tahliye etmeye çalıştığı söylendi. Kampın dışında kalan bu mülteciler, araziye dağıldıklarını ve jandarma ayrıldıktan sonra geri döndüklerini anlattılar. Uluslararası Af Örgütü heyetinin Temmuz 2014 tarihinin sonlarında gerçekleştirdiği bu ziyaretten yaklaşık iki hafta sonra ise, Akçakale’deki bir gazeteci, Uluslararası Af Örgütü’ne kampın dışında bekleyen nüfusun tamamının neresi olduğu bilinmeyen başka bir yere nakledildiklerini bildirdi.¹³⁷

Akçakale’de ayrıca kampın biraz ilerisinde, içinde ve çevresinde yaklaşık 24 ailenin kaldığı metruk bir cezaevi de vardı. Burada yaşayan aileler, Uluslararası Af Örgütü’ne, ellerindeki paraları tükendiği ve artık kira ödeyecek durumda olmadıkları için 8-9 aydır orada kaldıklarını anlattı. Suriye’nin Halep bölgesinden gelen ve eşi ile altı çocuğunun bir füze saldırısında öldürüldüğünü söyleyen erkek bir mülteci, bu metruk cezaevinin bahçesinde, bir mukavva üzerinde tek başına yaşamakta. Alabildiği tek yardım ise, ilçedeki yerel bir hayır kurumunun Ramazan ayı sırasında verdiği bir iftar yemeğiydi.¹³⁸

“Maha”nın öyküsü: Dün de acı, bugün de...

Uluslararası Af Örgütü heyeti, Akçakale'de İdlip ve Halep'ten gelen ve 45 gündür aileleriyle birlikte üç duvarlı ve kapısı olmayan boş betonarme bir yapıda yaşayan bir grup mülteciyle¹³⁹ görüştü.

Aralarında bir bebeğin de bulunduğu çocukların hepsinin yüz, kol ve bacaklarında cilt hastalıkları vardı. Bu çocuklar, Uluslararası Af Örgütü heyetinin Türkiye'de görüştüğü ve çok zorlu koşullarda yaşayanlar da dâhil olmak üzere diğer Suriyeli çocuklardan farklı olarak, neredeyse hareketsizlerdi. Bakışları donuk, yüzleri kasvetliydi. Orada yaşayan kız çocuklarından biri olan sekiz yaşındaki “Maha” amcasının bakımındaydı. Amcası, Maha'nın anne ve babasının, Halep'teki evlerine yapılan bir füze saldırısında yaşamlarını yitirdiğini söyledi. Maha, belli ki yaşamış olduğu travma nedeniyle artık konuşmuyordu. Amcası, küçük kızın erişebileceği herhangi bir psiko-sosyal destek olmadığını belirterek, “Buradaki çocukların hepsinde ateş ve ishal var. Sıcak yüzünden de baygın düşüyorlar. Ailelerin her biri buraya gelmek için çok acı çektiler ve burada da çekmeye devam ediyorlar” dedi.

Burada yaşayanların bir bölümünün başlarının üstünde bir çatıları olsa da, diğer bölümü ise binaların yanında ve sert bir zeminin üzerinde, herhangi bir yastık ya da battaniye olmaksızın uyuyorlardı. Bu yerin sahibi, Uluslararası Af Örgütü'ne, mülkünün son iki ya da üç yıldır boş olmadığını; ancak yaklaşan bayramın bitmesinin ardından insanlardan burayı temelli olarak terk etmelerini isteyeceğini söyledi. Ziyaretin gerçekleştirildiği Temmuz ayında yaklaşık 100 kişinin barındığı bu yerde kış aylarında kalan kişi sayısının 500'e çıktığı bildirildi. Burada kalan kişilerin su temin ettikleri bir hortum vardı (ki cilt rahatsızlıklarının kaynağının bu su olduğunu söylediler) ama bunun dışında tuvalet, yemek yapılabilecek bir yer ya da çamaşır yıkayacak herhangi bir bölüm bulunmuyordu.

Kilis'teki koşullar da oldukça yetersizdi. Bir STK yetkilisi Uluslararası Af Örgütü'ne, Kilis'teki Suriyelilerin yalnızca yüzde 40-50'sinin bir insanın yaşaması için uygun olan koşullarda yaşadığını söyledi.¹⁴⁰ Uluslararası Af Örgütü heyeti, bu ilde, bir bölümünde Türkiyeli Romanların, diğer bölümlerindeyse Suriye'den gelen ve aralarında Suriyeli Romanların da bulunduğu mültecilerin yaşadıkları söylenen ve çadırlardan oluşan çok sayıda yerleşim yeri gördü. Uluslararası Af Örgütü'nün Kilis'te görüştüğü bir aile, 14 aydır yol kenarındaki bir çadırda yaşıyordu. Aile, durumlarından şikâyetle bulunmaktan ziyade, kendilerine kışın odun sobası kurmak için bir deliği bulunan ve daha iyi bir durumda olan bir çadır bağışlayan Türkiyeli komşularına şükranlarını ifade etti.¹⁴¹

Uluslararası Af Örgütü, Kilis'in Yavuz Sultan Selim Mahallesi'ndeki bir inşaatta yaşayan dört Suriyeli gençle de görüştü. Yaşları 16, 17, 18 ve 19 olan bu gençler inşaatlarda çalışıyordu. Uluslararası Af Örgütü heyetinin gerçekleştirdiği ziyaret esnasında orada bulunmalarının tek sebebi ise, o gün çalışacak herhangi bir iş bulamamış olmalarıydı. Bu gençler başka türlü bir barınma yeri olmaksızın yerdeki ince şiltelerin üzerinde uyuyordu. Gençler, yerdeki düzinelerce şiltelyi göstererek, inşaatın 60-70 civarında kişinin yaşadığını; bazı insanların terk edilmiş kamyonlarda, bazılarının tuğla ve naylondan yaptıkları derme çatma yerlerde ve diğerlerinin de başlarının üzerinde herhangi bir korunak olmaksızın açık havada uyduklarını anlattılar.¹⁴²

İnşaatın Türkiyeli sahibi Uluslararası Af Örgütü'ne konuştuğunda, bu insanların zor durumda olduğunu bildiğini, ancak mülkünde kalmalarını istemediğini söyledi. Mülk sahibi, Kilis Belediyesi'nin yakın bir zamanda buraya gelip bir yol yapacağını ve inşaatın yaşayanların tamamının o zaman çıkmaları gerekeceğini de ifade etti. İnşaatın kalanlar ise, Uluslararası Af Örgütü heyetine, daha önce zorla bir tahliyenin yapıldığını ve barınakların belediye yetkilileri tarafından sökülüp yakıldığını anlattılar. Etrafa saçılmış tuğlalar ve çıkan yangının izleri halen görülebiliyordu.¹⁴³

Türkiye'de hükümetin kurduğu kamplarda 220,000'den fazla Suriyeli mülteci yaşıyor; ancak kamplar dolu. Akçakale'deki mülteci kampının dışında yer alan resimdeki derme çatma barınakta, kampa girmeyi umut eden yaklaşık 150-200 Suriyeli mülteci barınıyor. ©Uluslararası Af Örgütü

Akçakale'de cilt yaraları olan Suriyeli bir çocuk. Banyo, tuvalet ve mutfağın olmadığı boş betonarme bir yapıda 45 gündür ailesi ve diğer ailelerle birlikte yaşıyor (bkz: Dördüncü Bölüm'deki Kutu). Aralarında bir bebeğin de bulunduğu buradaki çocukların hepsinin yüz, kol ve bacaklarında cilt hastalıkları vardı. ©Uluslararası Af Örgütü

On yaşındaki “İbrahim” (soldan üçüncü, hikayesi için bkz: Dördüncü Bölüm’deki Kutu) kardeşleriyle birlikte. İbrahim iki yıldır çalışıyor ve çöpten plastik topluyor. ©Uluslararası Af Örgütü

Akçakale’de ellerindeki tasarruflarının bitmesinin ardından artık kira ödeyemez duruma düşen yirmiden fazla Suriyeli ailenin son sekiz ya da dokuz aydır yaşadıkları terk edilmiş cezaevi. ©Uluslararası Af Örgütü

Kilis'te 60-70 civarı Suriyeli mültecinin yaşadığı inşaat sahası. Resimde görüldüğü üzere bazılarının başlarının üzerinde herhangi bir koronak bile yok. ©Uluslararası Af Örgütü

Kilis'te üç buçuk yaşında bir oğlan çocuğu evinden dışarıyı seyrediyor. Çocuğun evi, ailesinin Suriye'den kaçtıktan sonra son iki yıldır yaşadıkları yol kenarındaki bu çadır. ©Uluslararası Af Örgütü

İstanbul'da 12 Suriyelinin yaşadığı kutu gibi iki odası olan apartman dairesinden bir kesit. ©Uluslararası Af Örgütü

Kilis'teki Suriyeli Okulu'nda okulun bahçe duvarına öğretmenler tarafından çizilmiş duvar resminden bir bölüm. 2.000'den fazla Suriyeli mülteci öğrencinin devam ettiği okul, belediye ve uluslararası bağışçıların destekleriyle faaliyet gösteriyor. ©Uluslararası Af Örgütü

Uluslararası Af Örgütü'nün ziyaret ettiği diğer illerdeki koşullar, her ne kadar Akçakale ve Kilis'te olduğundan daha az vahim olsa da, bu illerde de insan haklarına dair kaygılar söz konusu. Örneğin, çok sayıda Suriyeli mülteci özel konut piyasasında ayrımcılığa uğradıklarını dile getirdi. Mülteciler, Türkiyeli ev sahiplerinin yalnızca ulusal kökenlerinden ötürü kendilerine ev kiralamadıklarından şikâyet etti. Bu şikâyet, Uluslararası Af Örgütü heyetinin ziyaret ettiği Hatay, İstanbul, Gaziantep ve Şanlıurfa'da sürekli olarak dile getirildi.¹⁴⁴ Örneğin Şanlıurfa'da, şehirdeki tanınmış avukatlardan biri, Uluslararası Af Örgütü'ne, Suriyeli mültecilerin kalabilmesi için bir ev kiralamak istediğini; ancak ev sahibinin evi ne için kiralandığını duyduğunda evi kiralamaktan vazgeçtiğini anlattı.¹⁴⁵

Aşırı kalabalık olma durumu da sıkça dile getirilen bir diğer konuydu. AFAD'ın tahminlerine göre 2013 senesinde kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteciler için konut başına ortalama kişi sayısı 8,6, konut başına ortalama oda sayısı ise 2,1.¹⁴⁶ AFAD, aynı zamanda, kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin yüzde 62'sinin sekiz ya da daha fazla kişinin kaldığı konutlarda yaşadıklarını bildiriyor.¹⁴⁷ Uluslararası Af Örgütü'nün gerçekleştirdiği araştırmanın bulguları da bu değerlendirmelerle uyuyor. Örneğin, Uluslararası Af Örgütü İstanbul'da dokuz kişinin yaşadığı iki odalı bir zemin kat dairesini¹⁴⁸, dört farklı aileden 18 kişinin yaşadığı üç odalı bir daireyi¹⁴⁹ ve 12 kişinin kaldığı oldukça küçük iki odadan oluşan bir daireyi ziyaret etti.¹⁵⁰

Uluslararası Af Örgütü'nün İstanbul'daki konut yeterliliği konusunda başka kaygıları da var. Uluslararası Af Örgütü'nün Zeytinburnu ve Fatih semtlerinde ziyaret ettiği evler, fahiş fiyatlı ve aşırı kalabalık olsalar da, fiziksel açıdan genel olarak sağlam durumdaydı. Bu evler dışarı karşı koruma sağladıkları gibi, yeterli havalandırmaya ve aydınlatmaya da sahipti ve uygun nitelikte mutfağın yanı sıra sürekli suyu ve çalışır durumda banyo ve tuvaletleri de bulunuyordu. Ancak Türk Tabipler Birliği, İstanbul'da çok sayıda Suriyeli çocuğun kalabalık ve sağlıklı olmayan ortamlarda, temizlik olanaklarına yeterli erişimleri bulunmaksızın kötü koşullarda yaşadığını bildiriyor.¹⁵¹ İstanbul'da yaşayan yüzlerce aileyi ziyaret etmiş bir sivil toplum örgütü çalışanı da, mültecilerin büyük bir bölümünün, solunum sorunlarına yol açan rutubetli zemin katları gibi yetersiz koşullarda yaşadıklarını ifade etti.¹⁵²

Suriyeli mültecilerin yoğun olarak göç ettikleri birçok il ve ilçede yaşanan bir diğer zorluk ise kiraların artmasına neden olan konut arzındaki sıkıntıydı. Her ne kadar Uluslararası Af Örgütü'ne Suriyeli mültecilerden Türkiye vatandaşlarına göre daha yüksek kiraların talep edildiği iddiaları ile ilgili birbiriyle çelişen ifadeler aktarılmış olsa da, kiraların ülke çapında artıyor olduğu çok açık. Gaziantep'te, Suriyeli mülteciler ve Türkiye vatandaşları, Uluslararası Af Örgütü'ne Kasım 2013'te kira bedeli aylık 500 TL (250 Dolar) olan bir dairenin kirasının Temmuz 2014'te iki katına çıktığını söylediler.¹⁵³ İstanbul'da yaşayan Suriyeli bir kadın da iki kadınla birlikte paylaştığı küçük bir oda için aylık 500 TL (250 Dolar) ödediğini anlattı.¹⁵⁴ İstanbul'un Fatih ilçesindeki bir diğer Suriyeli kadın da, Uluslararası Af Örgütü'ne 2012 senesinde ilçedeki iki ya da üç odalı bir daire için istenen en yüksek aylık kiranın 600 TL (300 Dolar) olduğunu; ancak şimdi kiraların 1.500 TL'ye (750 Dolar) kadar yükseldiğini söyledi.¹⁵⁵ İstanbul'un Zeytinburnu ilçesinde yaşayan bir grup aile de yaşadıkları dairenin kirasının 2014 yılında üç kat artarak, 500 TL'den (250 Dolar) 1.500 TL'ye (750 Dolar) çıktığını anlattı.¹⁵⁶

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü mülteci ailelerin büyük bir bölümünün resmi kira sözleşmesi yoktu. Kira sözleşmeleri olanlarsa, Uluslararası Af Örgütü'ne ya ev sahipleri tarafından yapılan haksız işlemlere karşı şikâyet yollarını bilmediklerini ya da yetkili makamlara herhangi bir şikâyette bulunmaktan çekindiklerini ifade etti.¹⁵⁷

BAŞVURACAK HIÇ KİMSE YOK

Suriyeli mültecilerin büyük bölümü, ekonomik ve sosyal haklarının ihlal edilmesine karşı bir hukuk yoluna başvurabilecek durumda değil. Türkiyeli işçiler ve kiracıların, idari mahkemelere ve tüketici mahkemelerine şikâyetle bulunma yollarına erişimleri var. Ancak düzensiz işlerde çalışanlar ve yasal kira sözleşmeleri bulunmayanlar bu yollara erişemiyor. Her ne kadar resmi kira sözleşmesi olan Suriyeli mültecilerin bu yollardan men edilmeleri gibi bir durum söz konusu olmasa da, bu kişiler, Uluslararası Af Örgütü'ne mevcut usullerden haberdar olmadıklarını, dil engeli yüzünden bu usullere erişemediklerini ya da hukuki statülerinin güvence altında olmamasından ötürü başvuruda bulunmaktan çekindiklerini bildirdiler.¹⁵⁸

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü çok sayıda Suriyeli mülteci, şikâyetle bulunabilecekleri tek yetkilinin polis olduğunu düşünüyordu. Bu da, bazı mültecilerin hukuki statülerinin belirsiz olduğuna dair algılarından ötürü bu yola başvurmaktan çekinmelerine yol açıyor. BMMYK'nın uygulama ortağı olan bir STK'nın çalışanı, Uluslararası Af Örgütü'ne, "Suriyelilerin çoğu, pasaportları ya da ikamet izinleri olmasa bile, sınır dışı edilemeyeceklerini bilmiyor. Bu yüzden de polise gitmekten çekiniyorlar" dedi.¹⁵⁹ Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü bir grup Suriyeli mülteci de Türkiye polisiyle olumsuz deneyimler yaşamıştı. Şanlıurfa'daki bir avukat Suriyeli mültecilerin polise herhangi bir konuda şikâyet etmeye gittiklerinde, polisin onları başından savdığını ifade etti.¹⁶⁰ Uluslararası Af Örgütü'nün İstanbul'un Aksaray semtinde görüştüğü Suriyeli mülteci bir çift evlerine hırsız girdiğini, bu hırsızlığın kamera kayıtlarında görünmesine rağmen polisin kendilerine gülüp ya sınır illerine gitmelerini ya da "turist" olduklarından ötürü otelde kalmalarını söylediğini anlattı.¹⁶¹ Şanlıurfa'daki bir diğer Suriyeli aile ise, Uluslararası Af Örgütü'ne, arkadaşların tıbbi bir yardımı gerektirecek derecede dövülmesine ve polisten yardım istemesine rağmen, polisin şikâyetle ilgilenmediğini söyledi.¹⁶²

EĞİTİM

Eğitime erişim, Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü çok sayıda Suriyeli ailenin temel endişelerinden biriydi. Görüşülen kişilerin büyük bir bölümü, ailelerine yiyecek ve konut sağlayabilme güçlerinin olmamasına ya da çok az olmasına rağmen, eğitimin en büyük önceliklerden biri olduğunu ifade etti.

Ancak, çok az sayıda Suriyeli aile, çocuklarını Türkiye'deki devlet okullarına ya da Suriyeli mülteci çocuklar için kurulan ve Arapça eğitim veren özel okullara gönderebiliyor.¹⁶³ Aileler bürokratik şartlardan maddi kısıtlamalara uzanan çok sayıda engelle karşılaşılıyorlar.

Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'nin eğitime erişimi iyileştirmesi mümkün. Yönetmelik, Suriyeli mülteci çocukların Türkiye'deki devlet okullarına erişebilmeleri için ailelere şart koşulan ikamet izni alma şeklindeki bürokratik engeli kaldırıyor. Yönetmeliğe göre, bundan böyle yeni kimlik kartı verilen Suriyeli mülteci çocukların devlet okullarına erişimleri için, ek olarak ikamet izni şartı aranmayacak.¹⁶⁴ Ancak Yönetmelik'te Suriyeli mültecilere yönelik Arapça eğitim veren özel okulların açılmasını kolaylaştıracak herhangi bir hüküm bulunmuyor. Bu tür okulların açılabilmesi için gereken hukuki usullerin belirsizliği, hem bu okulların açılmalarına mani oluyor hem de uluslararası mali yardımın sağlanmasını engelliyor.¹⁶⁵ Yönetmelik, bu konunun yakın bir zamanda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ele alınacağını sinyalini veriyor.¹⁶⁶ Benzer bir şekilde, Suriyeli mültecilerin yüksek öğretime erişimleri konusunu da Yüksek Öğretim Kurumu'na havale ediyor.¹⁶⁷ Ancak dil sorunları ya da ebeveynlerin maddi kısıtları gibi eğitime erişimle ilgili diğer zorlukları ele almıyor.¹⁶⁸

Türkiye yetkililer ve uluslararası örgütler, Suriyeli çocukların eğitimlerinden artık daha fazla geri kalmamaları gerektiğinin önemini ve mevcut durumun tümüyle yetersiz olduğunun farkındalar. 2013 yılında hazırlanan AFAD raporu, kamp dışındaki çocukların çok küçük bir kısmının okula gidiyor olması durumunun değiştirilmesi gerektiğini ifade ediyor.¹⁶⁹ BMMYK da “Türkiye’de yaşayan çok sayıda Suriyeli çocuğun, şimdiye dek eğitimlerinden üç sene kaybettiklerini ve kayıp kuşak olma riski altında bulduklarını” belirterek uyarıyor.¹⁷⁰ UNICEF, BMMYK ve birkaç uluslararası yardım örgütü tarafından başlatılan “Kayıp Kuşak Olmasın!” projesi Türkiye’de yaygınlaştırılıyor.¹⁷¹ BM’nin bölgesel müdahale planı da, kamplarda ve kamp dışında yaşayanlarla ilgili eğitim girişimleri için 62 milyon Dolar kaynak gerektiği tahmininde bulunuyor.¹⁷² UNICEF ise, 2014 yılında Türkiye’deki dört okula malzeme, mobilya ve diğer donanımın verildiğini (ancak bu okulların kamplarda olup olmadığı bilgisi mevcut değil) ve kamp dışında da UNICEF destekli iki okulun daha yapımının devam ettiğini bildiriyor.¹⁷³

Bu konunun ne denli önemli olduğu sıklıkla dile getirilse de, Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocukların çok büyük bir bölümünün ilköğretime erişimleri bulunmuyor. Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği öncesinde, ikamet izni olan Suriyeli mültecilerin (ikamet izni için pasaport, resmi sınır kapılarından geçiş mührü ve ücret gerekiyor) çocuklarını devlet okullarına kaydettirebilmeleri, çocuklarının da bu izne sahip olması şartıyla, teknik olarak mümkündü. Ancak bu yolla kayıt olmayı başarabilen kişi sayısı çok az. Bu duruma yol açan nedenler arasında dil engeli ve daha az düzeyde de olsa, okulların bu çocukları kaydetmedeki gönülsüzlükleri bulunuyor.¹⁷⁴ Hatay’da Suriyeli Türkmen mülteci bir kadın, Uluslararası Af Örgütü’ne, Türkçe konuşabilen ve şart tutulan ikamet izni bulunan kızının ildeki devlet okulları tarafından herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin kabul edilmediğini söyledi.¹⁷⁵ Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı’na göre Mart 2014 tarihi itibarıyla Türkiye okullarında kayıtlı Suriyeli çocuk sayısı yalnızca 6.000.¹⁷⁶ Aşağıda belirtildiği üzere, okula gidebilen Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmı Suriyeli mültecilerin kurduğu özel kurumlara gidiyor. UNICEF, kamp dışında yaşayan ve okul çağında bulunan Suriyeli çocukların yalnızca yüzde 26’sının okula erişimi olduğunu belirtiyor.¹⁷⁷ Ancak STK çalışanları ve Suriyeli aktivistler, sıklıkla, Türkiye’deki Suriyeli mültecilere yönelik en gelişmiş altyapının bulunduğu Gaziantep ili de dâhil olmak üzere kamp dışında yaşayan ve düzenli olarak okula giden okul çağındaki Suriyeli mülteci çocuklarının oranının yüzde 10 veya daha az olduğunu ifade ettiler.¹⁷⁸

Uluslararası Af Örgütü’nün görüştüğü Suriyeli ailelerden çok azının eğitime erişimleri bulunuyordu. Türkiye’nin güneydoğusunda bulunan illerde görüşülen aileler, çocuklarının üç yıldan uzun bir süredir okula gidemediğini söyledi.¹⁷⁹ Bu ailelerden yalnızca birinin ikamet izni vardı ve bu iznin çocukların o bölgede bulunan okula gidebilmelerine olanak vermesi gerekiyor. Ancak ailenin küçük yaşta çocuklarını Şanlıurfa’da bulunan bir devlet okula kaydettirme girişimleri, bir çok defa denemiş olmalarına rağmen, okul tarafından herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin reddedilmiş.¹⁸⁰ Kızıltepe’de yaşayan bir diğer Suriyeli görüşmeci de, üç çocuğunun kısa bir süre okula gittiğini ancak dil engeli ve Türkiyeli çocuklarının kendileriyle alay etmelerinden ötürü, okula devam etmediklerini söyledi.¹⁸¹ Şanlıurfa’da çok sayıda Suriyeli mültecinin Ramazan ayında iftar yemeği yedikleri bir parka giden Uluslararası Af Örgütü heyeti, bu kişiler arasında da çocukları okula giden herhangi bir kişiye rastlamadı.¹⁸²

Eğitime erişimleri bulunan Suriyeli çocuklar ise genellikle Suriyeliler tarafından işletilen ve Arapça dilinde eğitim veren özel okullara gidiyorlar. Türkiye’de bu tür kurumlara sıkça rastlamak mümkün. Bu kurumlar büyük ölçüde kontrol edilmedikleri için sayılarını tam olarak belirlemek oldukça zor; ancak uluslararası bir uzman, bu sayının 150-200 arasında olduğunu

belirtirken¹⁸³, Suriyeli ve Filistinli iki aktivist ise bu rakamı 55 olarak verdi.¹⁸⁴ Bu kurumlara kayıtlı öğrenci sayısı hakkında ise herhangi bir veri mevcut değil. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü çok sayıda mülteci, bu okullarda eğitim dilinin Arapça olmasından ötürü çocuklarını bu okullara göndermeyi tercih edeceklerini ifade etti.¹⁸⁵ Söz konusu kurumlarda genelde eğitim ücreti alınıyor ve talep edilen ücretler ise her okulda farklılık gösteriyor. İstenen ücretin çok az olduğu durumlarda bile birçok Suriyeli aile çocuğunu okula gönderemiyor. Teknik olarak, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmayan tüm okul ve eğitim kurumları kapatılma tehlikesiyle karşı karşıya olsalar da¹⁸⁶, İstanbul'un Başakşehir semtindeki bir Suriye okulunun müdürü, Uluslararası Af Örgütü'ne, Türkiye yetkililerinden herhangi bir destek almadıklarını ancak okulunun da kapatılmadığını söyledi.¹⁸⁷

Bazı yerlerde, yerel makamlar Suriyeli mültecileri kendi okullarını kurmaları yönünden aktif bir biçimde destekliyor. Kilis'te Aralık 2012 tarihinde açılan Suriye okulu iyi örneklerden biri. Okulun yöneticisi, Uluslararası Af Örgütü'ne, kendilerine binayı belediyenin bağışladığını ve ayrıca elektrik, internet ve su masraflarını da karşıladığını söyledi. Uluslararası fon kuruluşları da öğretmenlerin maaşlarını karşılıyor ve okulun eğitim ya da kitaplar için ücret talep etmek durumunda kalmadan işlemesine olanak veriyor. Okulda 2.100 çocuk 07.00-11.00, 11.00-14.30 ve 14.30-18.00 olmak üzere üç ayrı zaman diliminde eğitim görüyor.¹⁸⁸ Betonarmeden ibaret olan ve içinde yıkık dökük tek bir oyun sahası bulunan okulun bahçesini, öğretmenler tarafından boyanan ve Türkçe ve Arapça dillerinde yazılan "Teşekkürler Türkiye" afişinin altında el ele tutuşarak gülümseyen bir grup çocuğun olduğu büyükçe bir duvar resmi renklendiriyor.

Okul müdürü, başarılarından dolayı haklı bir gurura sahip olsa da, okulun eksikliklerinin de oldukça farkında. Zira okula devam eden en küçük yaştaki bazı öğrenciler, herhangi bir ulaşım vasıtası olmadığı için, üç kilometre yürümek durumunda. Kilis'te bulunan diğer Suriyeli çocukların -ki okul müdürü bu sayının 4.000 olduğunu tahmin ediyor- ise eğitime herhangi bir erişimi yok. Müdür, okulda görev yapan öğretmenlerinin vasıflarının gayet yüksek olduğunu, ancak 500 TL (250 Dolar) olan aylık maaşlarının kira ve faturaları karşılamaya yetmediğini; dahası, okulda çalışan bazı öğretmenlerin erkek çocuklarının da ailelerine destek olmak için çalıştıklarını ve okulu bu nedenle bıraktıklarını ifade ediyor.¹⁸⁹

SAĞLIK

Türkiye, 9 Eylül 2013 tarihinde, daha önce sadece sınır illerinde bulunan Suriyeli mültecilere tanınan sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim hakkını genişleterek, bu hakkı Suriye'den gelen tüm mültecilere tanıdı.¹⁹⁰ Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği de kayıtlı Suriyeli mültecilere sağlanan bu hakkı devam ettiriyor.¹⁹¹ Suriyeli mültecilerin, ülke çapındaki kamu hastanelerinde ücretsiz muayene ve ücretsiz tedavi hakları var; ancak kronik hastalıklar ya da sürekli tedaviyi gerektiren hastalıklar bu kapsamda değil. Sağlık hizmetlerine erişim kayıt olma üzerinden tesis edilmiş durumda ve Türkiye'deki Suriyeli mülteci nüfusunun en az yüzde 50'si henüz kayıtlı değil.¹⁹² Türkiye hükümeti tarafından yapılan bir araştırma, kamp dışındaki Suriyeli mültecilerin yaklaşık olarak yüzde 60'ının Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden yararlandıklarını¹⁹³ ve kamp dışındaki doğumların da yüzde 97'sinin bir hastanede ya da sağlık ocağında gerçekleştiğini ifade ediyor.¹⁹⁴ Yönetmeliğin kabul edilmesinin ardından bir STK, Uluslararası Af Örgütü'ne, kayıtlı olmayan mültecilere hizmet vermemeleri yönünde uyarıldıklarını ve bu kişilere hizmet vermeye devam etmelerinin çalışma izinlerine olumsuz bir etki yaratacağının bildirildiğini söyledi.¹⁹⁵ Kayıtların tamamlanmasında gecikmelerin yaşandığı, tek başına olan erkeklerin kaydının yapılmadığına dair bildirimlerin olduğu ve Suriyeli mültecilerin birçok sağlık hizmeti için STK'lara başvurdukları gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda, bu tür bir politika Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine

erişimlerini ciddi bir biçimde tehdit edebilir. Böyle bir politika, aynı zamanda, STK'lar tarafından Suriyeli mültecilere yönelik olarak sağlanan hizmetlere de adil olmayan bir şekilde müdahale edilmesi anlamına gelecektir.

2013 tarihli AFAD genelgesine rağmen, 2014 yılı ortası itibarıyla, devlet hastanelerindeki sağlık hizmetlerine erişim ülke çapında tam olarak uygulanmıyordu. Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'nin uygulamayı iyileştirip iyileştirmeyeceğini de bekleyip görmek gerekiyor. Sağlık hizmetlerine erişimin İstanbul'da özellikle sorunlu olduğu bildiriliyor. Türk Tabipler Birliği tarafından hazırlanan kapsamlı bir rapor, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin hastanelere ve sağlık hizmetlerine erişimde ciddi sorunlar yaşadıklarını ve İstanbul'daki Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin "ihmal edildiğini" ortaya koyuyor.¹⁹⁶ Gerçekten de İstanbul'da yaşayan bazı Suriyeli mülteciler, Uluslararası Af Örgütü'ne, hastanelere hiçbir şekilde erişimlerinin engellendiğini söyledi.¹⁹⁷ Halep'teki bir cezaevinde dayak yediğini ve tecavüze uğradığını anlatan bir kadın, İstanbul'daki bir hastanede MR taraması yaptırdığını, bu taramada disklerinin yedisinde sorun olduğunu tespit edildiğini; ancak kendisine tedavinin ücretsiz olmadığı söylendiğinden bu tedaviyi karşılayacak parasının da bulunmadığını anlattı.¹⁹⁸

Sağlık hizmetlerine erişim hakkında bir tutarlılığın bulunmamasının nedenleri tam olarak anlaşılabilir değil. Türk Tabipler Birliği dil sorunu, ilaçların maliyeti, Suriyeli haklarını ve sağlık hizmeti sağlayan kurumlara nasıl ulaşabileceklerini bilmeleri de dâhil olmak üzere bu hakka tam olarak erişimi kısıtlayan bir dizi engel tespit ediyor.¹⁹⁹ Yerel bir STK da, Uluslararası Af Örgütü'ne, sağlık hizmeti sağlayan kurumların, Suriyelilere ücretsiz sağlık hizmeti hakkı veren AFAD genelgesinden çoğu zaman haberdar olmadıklarını ifade etti.²⁰⁰ Bildirilen bir diğer sorun ise, mevcut altyapının, özellikle de güneydoğu sınır illerinde, yeterli olmaması. Bir STK çalışanının da açıkladığı üzere: "Sağlığa erişimde ilerlemeler kaydedildi, ancak yereldeki uygulamalar çok, çok farklı. Hastaneler, sadece Suriyelilerden gelen değil, aynı zamanda yerel talepten de bunalmış durumdadır."²⁰¹

Bilinen nedenlerden ötürü, Suriyeli mültecilerin tıbbi tedavi ve psiko-sosyal destek ihtiyaçları çok büyük. Mültecilerden sorumlu bir devlet kuruluşunun görüştüğü Suriyeli mültecilerin yaklaşık yarısı kendilerinin ya da aile üyelerinin psikolojik desteğe ihtiyaç olduğunu belirtiyor.²⁰² Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü STK çalışanları da, Suriye'den gelen mültecilerin büyük ve karşılanmamış psiko-sosyal ihtiyaçları olduğunu teyit ediyorlar.²⁰³ Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği, psiko-sosyal destek ihtiyacı bulunanların bu desteği alabileceklerini öngörüyor²⁰⁴; ancak bu denli büyük bir ihtiyacın uygulamada nasıl karşılanacağı ise belirsizliğini koruyor.

Suriyeli mültecilerin ilaçları (yasada öngörülmemesine rağmen) bazı durumlarda karşılanabiliyor; ancak bu durum, bulunulan yere göre değişiklik arz ediyor. Gaziantep ve Şanlıurfa illerindeki bazı eczanelerde, AFAD, Eczacılar Odası ile eşgüdüm halinde, reçete edilen ilaçların bedellerinin yüzde 80'inin karşılamayı kabul ediyor.²⁰⁵ Ancak, yerel bir STK'ya göre "hükümetten ödeme almak için oldukça uzun bir süre beklemelerinden ötürü eczacıların hevesi giderek azalıyor."²⁰⁶ Uluslararası Af Örgütü'nün Gaziantep ilinde görüştüğü Suriye'den gelen Filistinli bir erkek mülteci, kalp krizi geçirdiğini ve hastanede bir gün ücretsiz olarak yatırıldığını; ancak kendisine herhangi bir ilaç verilmediğinden Suriye'den gelirken yanında getirdiği ilaçları kullandığını anlattı.²⁰⁷ Kilis'te yaşayan ve ayağı kırık olan bir Suriyeli mülteci de, Uluslararası Af Örgütü'ne, Suriyeliler tarafından kurulan yerel bir dispenserden bazen ücretsiz ağrı kesici alabildiğini söyledi.²⁰⁸ Bir diğer mülteci de, Uluslararası Af Örgütü'ne, Suriye'deki rejim tarafından ağır işkencelere maruz bırakıldığından ötürü güçlü ağrı kesicilere

ihtiyaç duyduğunu ve İstanbul'daki bir hastanede arkadaşları olmasına rağmen bu ilaçların kendisine haftada 30 TL (15 Dolar) gibi bir maliyet getirdiğini ifade etti.²⁰⁹ STK'lar da ilaca erişimin ülke çapında oldukça farklılık gösterdiğini teyit ettiler.²¹⁰

SONUÇ

Türkiye yetkililerinden, STK'lardan ve uluslararası fon veren kuruluşlardan neredeyse hiç yardım alamayan ve kendilerini idame ettirmek zorunda kalan kamp dışındaki Suriyeli mültecilerin büyük bir çoğunluğunun içinde bulunduğu mevcut durum kabul edilemez bir nitelikte. Bu durum, çok sayıda Suriyeli mültecinin yoksulluk içinde yaşamasına ve sosyal ve ekonomik haklarına erişememesine neden oluyor.

Uluslararası toplumun, Türkiye gibi Suriye'ye komşu ülkelerin sayıları giderek artan mülteci nüfusunun temel ihtiyaçlarına cevap verebilmelerini sağlayacak bir mali sorumluluğu üstlenmediği sürece, bu durumun değişmesi de mümkün görünmüyor. Türkiye, uluslararası yardım talebinde ve uluslararası fon veren kuruluşlarla işbirliğinde daha aktif olmalıdır. Uluslararası toplum da, Suriyeli mülteciler için yerleştirme, insani kabul ve diğer kabul programlarının sayısını kayda değer ölçüde artırmalıdır. Devletler yerleştirme ve kabul süreçlerini hızlandırmalı ve geniş aile üyeleri de dâhil olmak üzere yurt dışında aileleri bulunan mülteciler için aile birleşimlerini kolaylaştırmalıdır. Uluslararası toplum, ayrıca, BM'nin Suriye krizine yönelik olarak hazırladığı Bölgesel Müdahale Planı'na tam bir mali destek vermenin yanı sıra Türkiye ve Suriye'ye komşu diğer ülkelere hizmet kapasitelerini artırabilmeleri için ciddi destekler sağlamalıdır.

Türkiye, Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'nin sosyal ve ekonomik haklara ilişkin hükümlerini eksiksiz ve hızlı bir biçimde uygulamalıdır. Türkiye, ayrıca, kayıt dışı olarak çalışan işçilerin içinde buldukları yoksulluğun ve sömürünün önlenmesinde önemli bir araç olarak, Suriyeli mültecilerin Türkiye'de yasal olarak çalışabilme olanaklarını artırmak için adımlar atmalıdır. İşyerinde güvence altına alınmış bir hukuki statüye sahip olmak, Suriyeli mültecileri, kendilerine ayrımcılık yapan yahut diğer yollardan sömüre işveren ve ev sahipleri gibi özel aktörler hakkında şikâyetle bulunmak konusunda cesaretlendirecektir. Türkiye, Suriyeli mültecilerin, bu başvuru yol ve usullerinin farkında olmalarını ve bunlara erişimlerinin olmasını sağlamalıdır.

Ancak istihdama erişim her derde deva olacak bir formül değildir. Mülteci nüfusunun ekonomik ve sosyal hakları insani yardımlarla da hayata geçirilmelidir. Uluslararası toplum, bu tür programlar geliştirip mali destek vermeli ve Türkiye yetkilileri de bu yönde destek sağlamada uzmanlıkları bulunan sivil toplum kuruluşlarının, uluslararası sivil toplum örgütlerinin ve hükümetler arası örgütlerin kayıt işlemlerini ve çalışmalarını kolaylaştırmalıdır.

Suriyeli mülteci çocukların ilköğretime erişememeleri konusu acilen ele alınmalıdır. İster Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği tarafından erişimi kolaylaştırılan Türkiye okullarında olsun, isterse de Arapça eğitim verilen özel kurumlarda olsun, bu çocukların eğitimlerinden daha fazla geri kalmamaları gerekmektedir. Türkiye yetkilileri Suriyeli mültecilere yönelik özel okulların açılması ve ruhsatlandırılması için gereken usulleri açıklığa kavuşturmalıdır. Uluslararası toplum eğitim kurumlarına mali ve teknik destek sağlamalı ve Türkiye yetkilileri bunu aktif bir biçimde kolaylaştırmalıdır.

Türkiye'nin önemli çabalarına rağmen, Eylül 2013 tarihinden bu yana tüm Suriyeli mültecilere kesin olarak sağlanan tek hak olan sağlık hizmetlerine erişim hakkı, ilgili genelgenin yayımlanmasının üzerinden bir yıldan uzun bir süre sonra hala tutarlı olarak uygulanmamaktadır. Türkiye, sağlık hizmetlerine erişimin önündeki zorlukları tespit edip ele

almalı, tüm sağlık kurum ve kuruluşlarının bu politikadan haberdar olmalarını sağlamalı ve tercümanlık hizmetlerini hayata geçirmelidir. Uluslararası toplum, Suriye'den gelen mültecilerin tamamının gerekli tıbbi ve psiko-sosyal desteğe erişimlerini sağlamak amacıyla, Türkiye'nin (özellikle de aşırı baskı altındaki güney illerinde) sağlık hizmetleri sunumunun kapasitesini artıracak mali ve teknik desteği vermelidir.

5. SONUÇ VE TAVSİYELER

SONUÇ

Dünyanın uzun bir süredir tanık olduğu en kötü mülteci krizine uluslararası toplumun verdiği yanıt tam anlamıyla utanç vericidir. Birleşmiş Milletler'in yaptığı fon çağrıları karşılanmamakta ve mültecilere sağlanan yerleştirme ve insani kabul kotaları ne yazık ki oldukça yetersiz kalmaktadır. Uluslararası toplum Suriye'den gelen mültecilerin ihtiyaç duyduğu desteği vermemiş ve samimi bir sorumluluk paylaşımı altına girmemiştir.

Türkiye, 2011 yılının başlarından beri, mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak için ciddi kaynaklar tahsis etti ve 220.000'den fazla Suriyeli mültecinin iyi bir şekilde kaynaklandırılmış kamplarda barınmalarını sağlamak, Eylül 2013 tarihinde bu kişilere sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim hakkı vermek ve Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarmak gibi bir dizi olumlu politika ve mevzuat oluşturma girişimlerinde bulundu.

Ancak Suriye'deki çalkantının başlamasından itibaren geçen dört yıl gibi bir sürenin ardından, Türkiye'nin verdiği yanıt giderek artan bir biçimde ne kadar sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye'nin açık kapı politikasına rağmen, Suriye'den Türkiye topraklarına giriş yapmak zorluk ve tehlikelerle dolu bir hale gelmiş durumda. Türkiye sınır görevlileri, düzensiz geçiş noktalarında, geri itmeler ve ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan ateşli silah kullanımı ve dayaklar da dâhil olmak üzere hukuka aykırı ya da istismar edici güç kullanmaktadır. Suriyeli mülteciler Türkiye topraklarına vardıklarında ise, mülteci olarak haiz oldukları hukuki statüleri ya tam anlamıyla açık değil ya da güvence altına alınmış değil. Hükümetin kurduğu kamplar da dolu olduğundan, Suriye'den gelen mültecilerin büyük bir çoğunluğu kendi kendilerini idame ettirmek durumunda ve bu da yaygın bir yoksulluğa neden olmaktadır.

ULUSLARARASI TOPLUMA TAVSİYELER

Sorumluluk paylaşımı

- Suriyeli mültecilere yönelik yerleştirme, insani kabul ve diğer kabul programlarının sayısı, yıllık yeniden yerleştirme kotalarının üzerine çıkacak bir şekilde ve kayda değer ölçüde artırılmalıdır.
- Mültecilerin dosyalarının sunumu ile yerleştirme ülkesine gidişleri arasındaki sürenin kısaltılması için yerleştirme ve kabul süreçleri hızlandırılmalıdır.
- Aile üyeleri yurt dışında bulunan mültecilerin aile birleşimleri kolaylaştırılmalı ve aile üyeleri teriminin tanımı geniş ya da çekirdek aile dışındaki aile üyeleri de kapsayacak şekilde yapılmalıdır.
- Birleşmiş Milletler Suriye Bölgesel Müdahale Planı'nın tamamına mali destek sağlanmalıdır.

- Türkiye ve Suriye'ye komşu diğer ülkelere, Suriye'den gelen mülteciler ile etkilenen yerel nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması için, sağlık ve eğitim kurumları, konut sağlama ve gıda güvenliği tedbirleri de dâhil olmak üzere bu ülkelerin ulusal hizmet sunum kapasitelerini artırmaları için ciddi destek sağlanmalıdır.

TÜRKİYE YETKİLİLERİNE TAVSİYELER

Türkiye topraklarına erişimin sağlanması

- Suriye'de devam eden çatışmalar ve yaygın insan hakları ihlalleri göz önünde bulundurularak, yanlarında geçerli pasaportları bulunup bulunmadığına ya da acil tıbbi ihtiyaçları olup olmadığına bakılmaksızın Suriye'yi terk etmeye çalışan tüm sivilin resmi sınır geçiş noktalarından girişlerine müsaade edilmelidir.
- Çatışmadan kaçan Suriye'den gelen mülteciler için yeterli sayıda, uygun bir biçimde konuşlandırılmış, güvenli ve düzenli sınır geçiş noktaları, tesis edilmeli ve açık tutulmalıdır.
- Sınır görevlilerine, her türlü güç kullanımının, güç ve ateşli silah kullanıma dair uluslararası standartlara, özellikle de zorunluluk ve orantılılık ilkelerine, kesin bir surette uyması gerektiğine dair bildirimler açık bir biçimde yapılmalıdır.
- Polis ve askeri personelin yanı sıra Suriye sınırındaki bölgelerde görev yapan diğer devlet aktörlerine, uluslararası koruma ihtiyacında bulunan herkesi tespit edebilmelerini, bu kişilere yardımda bulunmalarını ve Türkiye'ye girişlerine izin vermelerini sağlamak amacıyla eğitimler verilmelidir.
- Sınırdaki yaşandığı bildirilen ihlallere ilişkin olarak derhal, kapsamlı, bağımsız ve tarafsız soruşturmalar yapılmalıdır. Bu ihlalleri gerçekleştirdikleri ya da emir verdikleri tespit edilen Türkiye görevlilerinin hesap vermeleri ve mağdurlar ile ailelerinin etkili bir hukuk yoluna erişimleri sağlanmalıdır.

Güvence altına alınmış bir hukuki statüye erişim

- Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği, BMMYK, mülteci örgütleri ve mültecilerin korunması ve bu nüfusa hizmet sunumunda uzmanlıkları bulunan sivil toplumla işbirliği ederek eksiksiz bir biçimde uygulanmalıdır.
- Kamu görevlileri ve Suriyeli mültecilerin, Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamındaki hak, hizmet ve yükümlülüklerden tam olarak haberdar olmaları sağlanmalıdır.
- Suriye'den gelen mültecilere yönelik olarak kayıt usulleri, gerekçesi ve kaydolmanın sağladığı yararlar konusunda bilgilendirme kampanyaları düzenlenmelidir.
- Kayıt sırasında, Suriyeli mültecilere, anlayabilecekleri bir dilde, hak ve hizmetlere nasıl erişebileceklerine dair kapsamlı bir bilgi verilmelidir.
- Kayıt usullerinin, hassas durumdaki kişilerin tespitini sağladığından emin olunmalıdır.

- Ailesi olmayan tek başına erkekler de dâhil olmak üzere koruma arayan tüm Suriyeli mültecilerin kaydolabilmeleri sağlanmalıdır.
- Kayıt olmada bürokratik engellerin olmaması sağlanmalıdır.

Ekonomik ve sosyal hakların hayata geçirilmesi

- Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'nin ekonomik ve sosyal haklara ilişkin hükümleri derhal ve eksiksiz bir şekilde uygulanmalıdır.
- Kayıt dışı olarak çalışan işçilerin içinde bulunduğu yoksulluğun ve bu kişilerin sömürülmesinin önlenmesinde önemli bir araç olarak, Suriyeli mültecilerin Türkiye'de yasal olarak çalışabilme olanaklarını artırmaya yönelik adımlar atmalıdır.
- Suriyeli mültecilerin, işverenler ve ev sahipleri hakkında şikâyette bulunabilecekleri etkili kanallardan haberdar olmaları ve bu kanallara erişimleri sağlanmalıdır.
- Suriyeli mültecilere yönelik Arapça eğitim veren özel okulların açılması ve ruhsatlandırılmasına ilişkin usuller açıklığa kavuşturulmalıdır.
- Sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar tespit edilmeli ve bunlarla dikkat çekilmelidir.
- Sağlık kurum ve kuruluşları ve çalışanlarının tüm Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde yararlanma hakkının bulunduğundan haberdar olmaları sağlanmalıdır.
- Sağlık kurumlarında tercüme hizmetleri hayata geçirilmelidir.
- Uluslararası destek talebinde daha aktif ve uluslararası yardım almada ve uluslararası fon veren kuruluşlarla işbirliğinde daha açık olunmalıdır.
- Mülteci nüfusunun temel ihtiyaçlarını -özellikle de barınma, sağlık (tıbbi ve psiko-sosyal), gıda güvenliği ve eğitim ihtiyaçlarını- ele almada uzmanlığı bulunan sivil toplum kuruluşlarının, uluslararası sivil toplum örgütlerinin ve hükümetler arası kuruluşların kayıt işlemleri ve çalışabilmeleri kolaylaştırılmalıdır.

6. EK: TEMEL İNSAN HAKLARI STANDARTLARI

SIĞINMA BAŞVURUSUNDA BULUNMA HAKKI

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde zulüm altında sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkına yer verilmektedir.²¹¹ *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme* (*Mülteci Sözleşmesi*) ise, uluslararası mülteci rejimini tesis eden temel hukuki belgedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), sığınmanın sivil ve insani yönünü vurgular.²¹² Toplu sığınma durumlarında, mültecilerle birlikte sınırı geçmeye teşebbüs eden ve mülteci statüsüne uygun olmayan savaşan ve diğer kişiler de bulunabilir. Ancak BMMYK, “tüm durumlarda, herhangi bir kimsenin uluslararası mülteci korumasını hak edip etmediğine ilişkin olarak yapılacak tespitin bireysel bir değerlendirmeyi gerektirdiğini ve dışarıda tutmaya dair hükümlerin hiçbir surette grup temelinde uygulanamayacağını” teyit etmektedir.²¹³

GERİ GÖNDERMEME İLKESİ

Geri göndermeme ilkesi, uluslararası mülteci koruma sisteminin esasını oluşturur. Bu ilke, herhangi bir kimsenin ciddi insan hakları ihlali ya da istismarıyla karşı karşıya bulunma riskinin olabileceği bir yere her ne şekilde olursa olsun gönderilmesini yasaklar. Geri göndermeme ilkesine *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*'de²¹⁴ ve çeşitli uluslararası insan hakları belgelerinde²¹⁵ yer verilmiştir. Bu ilke ayrıca uluslararası teamül hukukunun bir parçası olduğundan, ilgili sözleşmelere taraf olup olmamalarına bakılmaksızın tüm devletler için bağlayıcıdır.²¹⁶ Geri göndermeme ilkesinin ihlali, doğrudan menşe ülkeye yapılan zorla geri göndermeler, üçüncü bir ara ülkeye gönderme suretiyle dolaylı olarak yapılan göndermeler ve bir bölgeye ya da adil ve tatmin edici iltica prosedürlerine erişimin engellenmesi de dâhil olmak üzere çeşitli şekillerde meydana gelebilmektedir. BMMYK Yürütme Komitesi, kitlesel akın durumlarında dahi “sınırdaki geri çevirmemeyi de kapsayan ve temel ilke olan geri göndermeme ilkesine her durumda büyük bir özenle riayet edilmesini”²¹⁷ önemle vurgular.

GÜÇ KULLANIMI

İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele veya ceza yasağı, uluslararası hukuktaki en güçlü normlardan biridir. Bu fiiller, diğerlerinin yanı sıra, *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR)*²¹⁸ tarafından yasaklanmakta ve bu yasak, ayrıca, uluslararası hukukta âmir hüküm (*jus cogens*) olarak yer almaktadır. *İşkence, Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme*'ye göre “hiçbir istisnai durum, ne savaş hali ne de bir savaş tehdidi, dâhili siyasi istikrarsızlık veya herhangi başka bir olağanüstü hal, işkencenin uygulanması için gerekçe gösterilemez.”²¹⁹ İşkence, Türkiye Anayasası tarafından da yasaklanmaktadır.²²⁰ Dahası, Türkiye'nin, *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*'ne taraf bir devlet olarak, Sözleşme'nin yaşam hakkından keyfi olarak mahrum edilmeyi yasaklayan 6. Maddesi'ne saygı gösterme yükümlülüğü de bulunmaktadır.²²¹ Söz konusu uluslararası hukuk kurallarına saygı gösterilmesi için, Türkiye yetkililer, güç kullanımına ilişkin uluslararası düzeyde kabul gören normları takip etmelidir. Bu normlar, kolluk kuvvetlerinin “güç ve ateşli silah kullanımına başvurmadan önce, mümkün

olduğu ölçüde şiddet içermeyen araçları kullanmaları gerektiğini” ve “güç ve ateşli silahların kullanımına sadece, diğer araçlar etkisiz hale geldiğinde ya da hedeflenen sonucu gerçekleştirmek için herhangi bir beklentinin kalmaması durumunda başvurabileceklerini” belirtmektedir.²²²

AYRIMCILIK YASAĞI

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICESR) milliyet ve ulusal köken temelinde yapılan ayrımcılığı yasaklamaktadır.²²³ Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (CESCR), Sözleşme'nin “hukuki statüleri ve belgelerine bakılmaksızın mülteciler, sığınmacılar, vatansız kişiler, göçmen işçiler ve uluslararası insan ticareti mağdurları gibi yurttaş olmayanlar da dâhil olmak üzere herkese uygulanacağını” teyit etmektedir.²²⁴ Yurttaş olanlar ve olmayanlar arasında yapılacak her türlü ayırım yasaklanmış değildir; ancak yapılacak bu ayrımların, ayrımcılık gözetmeme ilkesiyle uyumlu olması için makul, nesnel ve orantılı olması ve meşru bir amaca hizmet etmesi gerekir.²²⁵ Taraf devletler yalnızca ayrımcılık gözetilen fiillerden kaçınmakla yetinmemeli, aynı zamanda da “özel alandaki kişi ve kurumların yasaklanan temellere dayalı ayrımcılığa uğramamalarını sağlamak için mevzuat da dâhil olmak üzere tedbirler almalıdır.”²²⁶

YETERLİ YAŞAM STANDARDINA ERİŞME HAKKI

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi herkesin “kendisinin ve ailesinin sağlık ve esenliği için yeterli bir barınma standardına” sahip olma hakkına yer vermektedir.²²⁷ Bu hak, ayrıca, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICESR)* tarafından da korunmaktadır.²²⁸

SAĞLIK HAKKI

Suriyeli mülteciler, Türkiye topraklarında bulunan diğer herkes gibi, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICESR)* ve diğer uluslararası belgeler tarafından güvence altına alınan ve barınma sunan topluluğa sağlananlara eş düzeydeki hizmetlere ayrımcılık gözetilmeksizin erişimi öngören “ulaşılabilir en yüksek beden ve ruh sağlığı standardından yararlanma” hakkından yararlanmalıdır.²²⁹

ÇALIŞMA HAKKI

Çalışma hakkı diğer temel insan haklarının gerçekleştirilmesinde temel teşkil etmektedir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin de teyit ettiği üzere “çalışma hakkı diğer insan haklarının hayata geçirilmesi için esastır ve insan onurunun ayrılmaz ve içsel bir parçasını oluşturur.”²³⁰ *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*'yi kaleme alanlar da, benzer bir şekilde, 1950 yılında “çalışma hakkı olmaksızın, diğer tüm hakların bir anlamı olmadığını” beyan etmişlerdir.²³¹

Çalışma hakkı ile işyerindeki haklar, uluslararası ve ulusal mevzuatta öngörülen temel haklar arasında yer almaktadır. Türkiye, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*'ye (ICESR), taraf bir devlet olarak, Sözleşme'nin 6. Maddesi'nde yer verilen çalışma hakkı da dâhil olmak üzere Sözleşme'deki haklara saygı gösterme, bu hakları koruma ve hayata geçirme yükümlülüğü altındadır. Türkiye, özellikle, kaynaklarının el verdiği azami ölçüde, ulusal köken temelinde yapılan da dâhil olmak üzere herhangi bir ayrımcılık gözetmeksizin herkes için çalışma hakkının tedrici bir şekilde tam olarak hayata geçirilmesine yönelik adımlar atmalıdır.²³² *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası*

Sözleşme (ICESR) eşit işe eşit ücret, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları ve makul çalışma saatleri de dâhil olmak üzere adil ve elverişli çalışma koşullarından yararlanma hakkını korumaktadır.²³³ Türkiye Anayasası da herkesin çalışma hakkı ve ödevinin olduğunu belirtmekte ve çalışanların dinlenme ve tatil hakkını güvence altına almaktadır.²³⁴ *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICERD)* de Türkiye'ye, (ulusal köken temelinde de dâhil olmak üzere) herhangi bir ayırım gözetmeksizin herkesin “çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli çalışma koşulları, işsizliğe karşı korunma, eşit işe eşit ücret, adil ve elverişli ücret haklarını” güvence altına alma ödevi yüklemektedir.²³⁵

Mültecilerin Hukuki Statülerine İlişkin Sözleşme uyarınca, bir devletin topraklarında yasal olarak ikamet eden mülteciler, “ücretli bir meslekte çalışmak hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uygulanan en müsait muameleden” yararlanmalıdır.²³⁶ *Sözleşme*, istihdam edilmiş bir mültecinin çalışma saatleri ve asgari çalışma yaşı da dâhil olmak üzere çalışma yerlerindeki şartlara ilişkin olarak vatandaşlara uygulanan muamele ile eş düzeyde muamele gösterilmesi şartını ortaya koymaktadır.²³⁷ *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICERD)* uygulanmasını izlemekle sorumlu olan komite de, istihdam ilişkisinin bir kez tesis edilmesiyle birlikte, “herkesin iş ve çalışma haklarından yararlanma hakkının olduğunu” teyit etmektedir.²³⁸

ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uyarınca, taraf devletler, çocukların ekonomik sömürden ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimlerine zarar verecek ya da gelişimleri için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunmaları için gerekli tedbirleri almalıdır.²³⁹ Türkiye Anayasası da, kimsenin yaşına uygun olmayan işlerde çalıştırılmayacağını teyit etmektedir.²⁴⁰

EĞİTİM HAKKI

Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleri çerçevesinde, ulusal köken temelinde de dâhil olmak üzere hiçbir ayrımcılık gözetmeden tüm çocuklara ücretsiz ve zorunlu ilköğretimi sağlama ödevi bulunmaktadır.²⁴¹ *Mültecilerin Hukuki Statülerine İlişkin Sözleşme*, taraf devletlerin “mültecilere, temel eğitim konusunda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır” ibaresini içermektedir.²⁴² Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (CESCR) de, eğitimde ayrımcılık gözetmeme ilkesinin “yurttaş olmayanlar da dâhil olmak üzere hukuki statülerine bakılmaksızın bir Taraf Devletin topraklarında yaşayan okul çağındaki herkese uygulanacağını” teyit etmektedir.²⁴³ Türkiye Anayasası ise, “kimsenin eğitim hakkından mahrum bırakılmayacağını” ve ilköğretimin herkes için ücretsiz olduğunu belirtse de, bunu yalnızca Türkiye vatandaşları için zorunlu tutmaktadır.²⁴⁴

YETERLİ KONUT HAKKI

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi (ICESR) onaylayan Türkiye, kaynaklarının el verdiği azami ölçüde, ulusal köken temelinde yapılan da dâhil herhangi bir ayrımcılık gözetmeksizin herkes için yeterli konut hakkını tedrici bir şekilde tam olarak hayata geçirilmesine yönelik adımlar atmalıdır.²⁴⁵ Türkiye, *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICERD)* çerçevesinde de, barınma hakkına ilişkin olarak ulusal köken temelinde yapılan ayrımcılığı yasaklamalı ve ortadan kaldırmalıdır.²⁴⁶ Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (CESCR), yeterli konut hakkı olup olmadığının tespitinde, kullanım hakkının yasal güvenliği,

hizmetlerin, materyallerin, tesislerin ve altyapının kullanılabilirliği, konum, yaşanabilirlik, ödenbilirlik, erişilebilirlik ve kültürel elverişlilik olmak üzere yedi kıstas belirlemiştir.²⁴⁷

BİR HUKUK YOLUNA BAŞVURMA HAKKI

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu, *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*'ne (ICCPR) taraf devletler, hakları ihlal edilen herkesin etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkına erişimini sağlamalıdır.²⁴⁸

DİPNOTLAR

- ¹ BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>.
- ² BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Lübnan, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=122>.
- ³ BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Ürdün, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=107>.
- ⁴ Türkiye Afet ve Acil Durum Bakanı: Suriyeli Mültecilerin Sayısı 1,6 Milyona Ulaştı, 22 Ekim 2014, <http://en.ria.ru/world/20141020/194343672/Number-of-Syrian-Refugees-in-Turkey-Reaches-16-Million-Turkish.html>.
- ⁵ BM Mülteciler Yüksek Komiseri Antonio Guterres, Birleşmiş Milletler "Suriye mülteci krizi Ruanda soykırımına kadar kötü" dedi, Telegraph, 16 Temmuz 2013, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10183899/Syria-refugee-crisis-as-bad-as-Rwanda-genocide-UN-says.html>.
- ⁶ BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>.
- ⁷ BMMYK, "Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Sağlanan Koruma: Genel Bir Bakış", "BMMYK Türkiye ve Uygulama Ortakları Toplantısı Esnasında Yapılan Sunum", 21 Nisan 2014, Ankara.
- ⁸ Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi, Suriye, <http://syria.unocha.org/>. OCHA ölü sayısının 150,000'nin üzerinde olarak bildiriyor; ancak BM tarafından hazırlanan Ağustos 2014 tarihli bir rapor, söz konusu sayıyı 191,369 olarak veriyor. Bkz. İnsan Hakları Veri İnceleme Grubu, *Suriye Arap Cumhuriyeti'nde Meydana Gelen Öldürmelerin Belgelenmesine İlişkin Güncellenmiş İstatistiksel Analiz*, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından verildi, Ağustos 2014, <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/SY/HRDAGUpdatedReportAug2014.pdf>.
- ⁹ BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>.
- ¹⁰ BMMYK, Suriye'nin Geleceği: Krizde Mülteci Çocuklar, <http://unhcr.org/FutureOfSyria/>.
- ¹¹ BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>.
- ¹² BM: Türkiye üç günde Avrupa'nın üç yılda aldığından daha fazla Suriyeli mülteciyi kabul etti, Orta Doğu İzleme, 23 Eylül 2014, <https://www.middleeastmonitor.com/news/europe/14335-un-turkey-received-as-many-syrian-refugees-in-three-days-as-europe-did-in-three-years>.
- ¹³ Peter Goodspeed, Kanada Suriyeli Mülteci Krizine Cevap Vermede Yavaş Davranıyor, Toronto Star, 19 Eylül 2014, http://www.thestar.com/news/atkinsonseries/2014/09/22/canada_slow_to_respond_to_syrian_refugee_crisis.html.
- ¹⁴ BMMYK, *Avrupa'daki Suriyeli Mülteciler: Koruma ve Dayanışma için Avrupa Ne Yapabilir?*, Temmuz 2014, <http://www.refworld.org/docid/53b69f574.html>, sayfa. 23.
- ¹⁵ BMMYK, *100,000 Suriyeliye yerleştirme ve diğer kabul türleri sağlanmasına ilişkin çağrı*, 21 Şubat 2014, <http://www.unhcr.org/530736ded39.html>.

- ¹⁶ BMMYK, *BMMYK Almanya'nın İnsani Kabul Programı'nı 10,000 ek Suriyeli mülteci için genişletme kararını memnuniyetle karşıladı*, 13 Haziran 2014, <http://www.unhcr.org/539afe256.html>.
- ¹⁷ BMMYK, *Suriyeli Mülteciler için Çözümler Üretmek: Yerleştirme ve Diğer Kabul Türleri*, 4 Kasım 2014, <http://www.unhcr.org/52b2febafc5.pdf>.
- ¹⁸ Uluslararası Af Örgütü, *Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli: Avrupa Sınırlarında Göçmen ve Mültecilerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri*, Temmuz 2014 (EUR 05/001/2014), <http://www.amnesty.org/es/library/info/EUR05/001/2014/en>.
- ¹⁹ BMMYK, *BMMYK ve komşu ülkeler Suriyeli mültecilere yönelik olarak daha fazla uluslararası yardım için çaba gösteriyor*, 4 Eylül 2013, <http://www.unhcr.org/522756779.html>.
- ²⁰ Uluslararası Af Örgütü, *Uluslararası Bir Başarısızlık: Suriye Mülteci Krizi*, Aralık 2013 (ACT 34/001/2013), <http://www.amnesty.org/en/library/info/ACT34/001/2013/en>, sayfa. 3; Karam Shoumali ve Anne Barnard, *İslami Devlet'in Suriyeli Kürtlere Yönelik Saldırılarını Yoğunlaştırmasıyla Birlikte Mülteciler Türkiye Sınırına Akın Ettiler*, New York Times, http://www.nytimes.com/2014/09/29/world/middleeast/refugees-flood-turkish-border-as-isis-steps-up-attacks-on-syrian-kurds.html?_r=0; *Türkiye Afet Bakanı: Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sayısı 1,6 Milyona Ulaştı*, 22 Ekim 2014, <http://en.ria.ru/world/20141020/194343672/Number-of-Syrian-Refugees-in-Turkey-Reaches-16-Million-Turkish.html>.
- ²¹ Uluslararası Af Örgütü, *Artan Sınırlamalar, Zor Koşullar: Suriye'den Ürdün'e Kaçan Kişilerin İçinde Buldukları Zor Durum*, Ekim 2013 (MDE 16/003/2013), <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE16/003/2013/en>.
- ²² Uluslararası Af Örgütü, *Lübnan: Acı Veren Tercihler:Lübnan'da Sağlık Hizmetlerine İhtiyaç Duyan Suriyeli Mülteciler*, Mayıs 2014 (MDE 18/001/2014), <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE18/001/2014/en>; Uluslararası Af Örgütü, *Lübnan: Sığınmadan Mahrum Edilenler: Lübnan'da Güvenlik Arayan Suriye'den gelen Filistinliler*, Temmuz 2014 (MDE 18/002/2014), <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE18/002/2014/en>.
- ²³ Uluslararası Af Örgütü, *Mısır: Suriye'den Gelen Mültecilerin Kötü Koşullarda Alınmalarına ve Sınır Dışı Edilmelerine Son Verilmelidir*, 17 Ekim 2013, <http://www.amnesty.org/en/news/egypt-end-deplorable-detention-and-deportation-refugees-syria-2013-10-17>.
- ²⁴ AFAD Genelgesi, 18 Ocak 2013, 2013/1 No. 374.
- ²⁵ AFAD Genelgesi, 9 Eylül 2013, 2013/8 No. 12816.
- ²⁶ Örneğin, bkz. Şenay Özden, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: GPM Araştırma Raporu 2013/05*, Göç Politikaları Merkezi (2013), <http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/MPC-RR-2013-05.pdf>, sf. 6-7.
- ²⁷ *Türkiye Afet ve Acil Durum Bakanı: Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sayısı 1,6 Milyona Ulaştı*, 22 Ekim 2014, <http://en.ria.ru/world/20141020/194343672/Number-of-Syrian-Refugees-in-Turkey-Reaches-16-Million-Turkish.html>.
- ²⁸ BMMYK, "Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Sağlanan Koruma: Genel Bir Bakış", "BMMYK Türkiye ve Uygulama Ortakları Toplantısı Esnasında Yapılan Sunum", 21 Nisan 2014, Ankara.
- ²⁹ *İstanbul'un yeni ilçesi Suriye!*, 1 Ağustos 2014, <http://www.sacitaslan.com/istanbulun-yeni-ilcesi-suriye-haberi-207392>.

-
- ³⁰ BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Türkiye, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>.
- ³¹ BMMYK, "Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Sağlanan Koruma: Genel Bir Bakış", "BMMYK Türkiye ve Uygulama Ortakları Toplantısı Esnasında Yapılan Sunum", 21 Nisan 2014, Ankara.
- ³² AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 20.
- ³³ International Crisis Group, *Türkiye'nin Suriye Açmazının Artan Maliyeti* (Europe Report No. 230, 30 Nisan 2014), p. 15
- ³⁴ Avrupa Komisyonu, *Türkiye: 2013 Yılı İlerleme Raporu*, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/turkey_2013.pdf, sf. 16.
- ³⁵ *İstanbul'da Suriye mülteci akını yüzünden "Araplaşma" korkusu*, Today's Zaman, 27 Eylül 2014, http://www.todayszaman.com/anasayfa_istanbul-fears-arabization-with-syrian-refugee-influx_359862.html.
- ³⁶ BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Türkiye, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>.
- ³⁷ Temmuz-Ağustos 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilen çeşitli mülakatlar; International Crisis Group, *Türkiye'nin Suriye Açmazının Artan Maliyeti* (Europe Report No. 230, 30 Nisan 2014), sf. 16.
- ³⁸ Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 26 Eylül 2014.
- ³⁹ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014; Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014; ayrıca bkz, International Crisis Group, *Türkiye'nin Suriye Açmazının Artan Maliyeti* (Europe Report No. 230, 30 Nisan 2014), sf. 16.
- ⁴⁰ International Crisis Group, *Türkiye'nin Suriye Açmazının Artan Maliyeti* (Europe Report No. 230, 30 Nisan 2014), sf. 16.
- ⁴¹ BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Türkiye (2014), <http://www.unhcr.org/syriarrp6/docs/Syria-rrp6-full-report.pdf>, sf. 4.
- ⁴² *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*, 28 Temmuz 1951, [1969] Can. T.S. No. 6, Madde 33; *İşkence Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme*, 10 Aralık 1984, [1987] 1465 U.N.T.S. 113, sf.85, Madde 3(1).
- ⁴³ International Crisis Group, *Türkiye'nin Suriye Açmazının Artan Maliyeti* (Europe Report No. 230, 30 Nisan 2014), sf. 34.
- ⁴⁴ International Crisis Group, *Türkiye'nin Suriye Açmazının Artan Maliyeti* (Europe Report No. 230, 30 Nisan 2014), sf. 36.
- ⁴⁵ Örneğin, bkz: Milliyet, *Sınırdaki kaçakçılar ile askerler arasında çatışma!*, 14 Ağustos 2014, <http://www.milliyet.com.tr/sinirda-kacakcilar-ile-askerler-gundem-1925344/>.
- ⁴⁶ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 21 Temmuz 2014; Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 25 Temmuz 2014
- ⁴⁷ International Crisis Group, *Türkiye'nin Suriye Açmazının Artan Maliyeti* (Europe Report No. 230, 30

Nisan 2014), sf. 35.

⁴⁸ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.

⁴⁹ Suruç'ta gerçekleştirilen mülakat, Ekim 2014 tarihi sonu.

⁵⁰ Örneğin, bkz: Uluslararası Af Örgütü, *Suriye'deki kuşatmalara ilişkin bilgi notu*, 16 Nisan 2014 (MDE 24/018/2014), <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE24/018/2014/en/2e550ed5-9224-4bf2-89cf-dd1813d4e4f8/mde240182014en.html>.

⁵¹ Kutudaki metinde yer alan bilgilerin tamamı alın konulan mülteciler ve avukatlarıyla yapılan görüşmelerden edinilmiştir, Ekim 2014.

⁵² Uluslararası Af Örgütü, mültecilerin hukuksuz bir biçimde alın konulmalarının, zorla geri gönderilmelerinin ve kötü muamele gördükleri iddiasının soruşturulması için acil bir eylem duyurusu yapmıştır. Bkz: Uluslararası Af Örgütü, *Türkiye: Ek Bilgi: Mültecilerin Gözaltında Tutulmaları Soruşturulmalı*, 23 Ekim 2014 (EUR 44/020/2014), <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR44/020/2014/en> - <http://acileylem.amnesty.org.tr/eylem-detay.php?q=203>

⁵³ Bkz: AFAD, *Suriye'den ülkemize yönelik nüfus hareketleri hakkında*, 22 Eylül 2014, <https://www.afad.gov.tr/TR/HaberDetay.aspx?ID=12&icerikID=3074>.

⁵⁴ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014.

⁵⁵ Örneğin, bkz, NTV, *Suriye sınırında mayın patladı: 3 ölü*, 31 Ağustos 2012, <http://www.ntvmsnbc.com/id/25378188/>. 2014 yılı ortalarında mayına basma sonucu hayatlarını kaybettikleri bildirilenlerin isimleri de Uluslararası Af Örgütü'ne iletildi.

⁵⁶ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014.

⁵⁷ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 22 Temmuz 2014.

⁵⁸ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.

⁵⁹ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.

⁶⁰ Suriye'den gelen Filistinliler için Eylem Grubu, Filistin Geri Dönüş Merkezi ve Filistin Dayanışma Derneği, *Suriye'deki Filistinli Mültecilerin Koşulları Hakkında Rapor*, Mart 2014, <http://www.actionpal.org/phocadownloadpap/PrivetRepo/sitreporten.pdf>, sf. 26-27.

⁶¹ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakatlar, 23-24 Temmuz 2014; Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 25 Temmuz 2014.

⁶² *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*, UNTS, cilt. 999, sf. 171, 6 Aralık 1966, Madde 7; *İşkence Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme*, 10 Aralık 1984, [1987] 1465 U.N.T.S. 113, sf.85, Madde 2(1); *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982, http://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf, Madde 17; *BM Kolluk Kuvvetlerinin Güç ve Ateşli Silah Kullanımına İlişkin Temel İlkeler*, Suçun Önlenmesi ve Suçluların İslahına İlişkin Sekizinci Birleşmiş Milletler Kongresi'nde kabul edildi, Havana, Küba, 27 Ağustos-7 Eylül 1990; *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*, UNTS, cilt. 999, sf. 171, 6 Aralık 1966, Art. 6(1).

⁶³ *BM Kolluk Kuvvetlerinin Güç ve Ateşli Silah Kullanımına İlişkin Temel İlkeler*, Suçun Önlenmesi ve Suçluların İslahına İlişkin Sekizinci Birleşmiş Milletler Kongresi'nde kabul edildi, Havana, Küba, 27

Ağustos-7 Eylül 1990, Genel Hüküm 5.

⁶⁴ Uluslararası Af Örgütü Türkiyeli yetkililerden bir yanıt talep etti; ancak Kasım 2014 tarihi itibarıyla herhangi bir yanıt verilmemişti.

⁶⁵ 25 Temmuz 2014, 6 Ağustos 2014 ve 14 Ağustos 2014 tarihlerinde gerçekleştirilen mülakatlar; *Basında çıkan haber: Kürt uyruklu bir kişi sınırda Türk güvenliği tarafından vurularak öldürüldü* (Arapça), 30 Aralık 2013, <http://www.rojava.fm/node/1583>.

⁶⁶ Kızıltepe'de gerçekleştirilen mülakat, 28 Temmuz 2014 ve akabinde yapılan e-posta yazışmaları ve telefon görüşmeleri.

⁶⁷ Avukatla gerçekleştirilen mülakat, 3 Kasım 2014.

⁶⁸ 21 Şubat 2014 - 11 Ağustos 2014 tarihleri arasında yapılan Skype görüşmeleri ile 15 Temmuz 2014 ve 6 Ağustos 2014 tarihlerinde yapılan telefon görüşmeleri. Ayrıca haber için bkz: *al-Derbasiyah'lı Kürt Türkiye güvenlik güçleri tarafından dövülerek öldürüldü* (Arapça), <http://ciwanekurd.net/index.php/2013-06-26-10-12-46/2013-06-12-08-52-11/1846-2014-02-21-19-40-57>.

⁶⁹ Telefon mülakatı, 6 Ağustos 2014.

⁷⁰ Ceylanpınar'da gerçekleştirilen mülakat, 27 Temmuz 2014.

⁷¹ Akçakale'de gerçekleştirilen mülakat, 26 Temmuz 2014.

⁷² Örneğin, bkz: AFAD, *Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik*, 29 Mayıs 2014, <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/79-20140529153928-suriye'den-turkiye'ye-nufus-hareketleri,-kardes-topraklarindaki-misafirlik,-2014.pdf>.

⁷³ Geçici Koruma Yönetmeliği, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. Maddesi uyarınca Türkiye'de geçici koruma rejimine tabi olan kişilerin hak ve yükümlülüklerini düzenliyor. Yönetmelik, 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe girdi.

⁷⁴ BMMYK, *2014 yılı BMMYK ülke operasyonları profili – Türkiye*, 2014, <http://www.unhcr.org/pages/49e48e0fa7f.html>.

⁷⁵ Örneğin, Türkiyeli sınır görevlilerinin, Suriye vatandaşlarıyla aynı temelde geçici koruma statüsü sağlanması rağmen Suriye'den gelen Filistinli mültecilere Türkiye'ye girişlerine izin vermemeleri (bkz, İkinci Bölüm'deki "Suriye'den gelen Filistinliler" başlıklı kutu).

⁷⁶ *6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, 2013, BMMYK tarafından yapılan gayri resmi İngilizce tercüme, <http://www.refworld.org/docid/5167fbb20.html>, Madde 91(1).

⁷⁷ *6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, 2013, BMMYK tarafından yapılan gayri resmi İngilizce tercüme, <http://www.refworld.org/docid/5167fbb20.html>, Madde 91(2).

⁷⁸ Hatay'da gerçekleştirilen mülakat, 18 Temmuz 2014.

⁷⁹ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 4 Haziran 2014.

⁸⁰ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>.

⁸¹ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 21 Temmuz 2014.

⁸² Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakatlar, 22-23 Temmuz 2014.

- ⁸³ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014; Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 22 Temmuz 2014.
- ⁸⁴ *İşte il il Suriyeli sayısı*, 9 Ağustos 2014, <http://www.konhaber.com/yeni/haber-171048-iste-il-il-suriyeli-sayisi.html>.
- ⁸⁵ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 9 Haziran 2014.
- ⁸⁶ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014.
- ⁸⁷ E-posta yazışması, 8 Temmuz 2014.
- ⁸⁸ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 20.
- ⁸⁹ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 5 Haziran 2014.
- ⁹⁰ Bkz: BMMYK, Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Türkiye, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>.
- ⁹¹ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014; Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 26 Temmuz 2014; Türk Tabipleri Birliği, *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu Açıklandı*, 2014, <http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf>, sf. 68.
- ⁹² Hatay'da gerçekleştirilen mülakat, 18 Temmuz 2014.
- ⁹³ Hatay'da gerçekleştirilen mülakat, 18 Temmuz 2014.
- ⁹⁴ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 9 Haziran 2014.
- ⁹⁵ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, Madde 26.
- ⁹⁶ BMMYK, *Türkiye: Bölgesel Mülteci Müdahale Planı (2014)*, <http://www.unhcr.org/syriarrp6/docs/Syria-rrp6-full-report.pdf>, sf. 35.
- ⁹⁷ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 21 ve 22. maddeleri, sırasıyla kayıt ve kimlik kartlarının verilmesindeki usulleri düzenlemektedir.
- ⁹⁸ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, Madde 46.3.
- ⁹⁹ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, Madde 47.1.
- ¹⁰⁰ Örneğin, bkz, Daily Sabah, *Türkiye Suriyeli mültecilere yardım için dünyaya çağrıda bulunuyor*, 1 Ekim 2014, <http://www.dailysabah.com/politics/2014/10/01/turkey-calls-on-world-to-help-with-syrian-refugees>
- ¹⁰¹ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 9.
- ¹⁰² BMMYK, *Türkiye: Bölgesel Mülteci Müdahale Planı (2014)*, <http://www.unhcr.org/syriarrp6/docs/Syria-rrp6-full-report.pdf>

[rrp6-full-report.pdf](#), sf. 2.

¹⁰³ BMMYK, *Türkiye: Bölgesel Mülteci Müdahale Planı (2014)*, <http://www.unhcr.org/syriarrp6/docs/Syria-rrp6-full-report.pdf>, sf. 34.

¹⁰⁴ BMMYK, *Türkiye: Bölgesel Mülteci Müdahale Planı (2014)*, <http://www.unhcr.org/syriarrp6/docs/Syria-rrp6-full-report.pdf>, sf. 54-55.

¹⁰⁵ BMMYK, *Türkiye: Bölgesel Mülteci Müdahale Planı (2014)*, <http://www.unhcr.org/syriarrp6/docs/Syria-rrp6-full-report.pdf>, sf. 55.

¹⁰⁶ BMMYK, *Türkiye: Bölgesel Mülteci Müdahale Planı (2014)*, <http://www.unhcr.org/syriarrp6/docs/Syria-rrp6-full-report.pdf>, sf. 36.

¹⁰⁷ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 2 Haziran 2014.

¹⁰⁸ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. Maddesi Suriye'den gelen mültecilere hangi şartlarda emek piyasasına erişimlerinin sağlanacağı konusu düzenlenmektedir.

¹⁰⁹ Evrensel, *Urfa'da 'Suriyeli işçi' gerginliği*, 8 Ağustos 2014, http://www.evrensel.net/haber/89641/urfada-suriyeli-isci-gerginligi.html#_VDP51_mSz9w.

¹¹⁰ Akçakale'de bir STK çalışanı ile gerçekleştirilen mülakat, 26 Temmuz 2014.

¹¹¹ Şanlıurfa'da beş Suriyeli mülteci, beş STK çalışanı ve bir avukatla gerçekleştirilen üç mülakat, 25-26 Temmuz 2014.

¹¹² Hatay'da iki yerel TK çalışanı, üç Suriyeli mülteci ve beş Suriyeli avukatla gerçekleştirilen üç mülakat, 18-19 Temmuz 2014; Kilis'te dört Suriyeli mülteciyle gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014; Gaziantep'te iki STK çalışanıyla gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.

¹¹³ İstanbul'da 13 Suriyeli mülteciyle gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014.

¹¹⁴ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakatlar, 7-8 Haziran 2014; Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 25 Temmuz 2014.

¹¹⁵ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014

¹¹⁶ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014

¹¹⁷ Hatay'da gerçekleştirilen mülakat, 19 Temmuz 2014..

¹¹⁸ Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 25 Temmuz 2014.

¹¹⁹ *T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Asgari Ücretin Net Hesabi Ve İşverene Maliyeti*, 2014, <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/cgm.portal?page=asgari>.

¹²⁰ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 8.

¹²¹ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014.

¹²² İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 8 Haziran 2014.

- ¹²³ Hatay'da gerçekleştirilen mülakat, 18 Temmuz 2014; Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014; Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakatlar, 25-26 Temmuz 2014; Akçakale'de gerçekleştirilen mülakat, 26 Temmuz 2014.
- ¹²⁴ Hatay'da gerçekleştirilen mülakat, 19 Temmuz 2014
- ¹²⁵ Hatay'da gerçekleştirilen mülakat, 19 Temmuz 2014.
- ¹²⁶ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 8.
- ¹²⁷ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 22 Temmuz 2014; Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 25 Temmuz 2014.
- ¹²⁸ BM Çocuk Hakları Komitesi, *Taraf Devletler Tarafından Sözleşme'nin 44. Maddesi Uyarınca Sunulan Raporların Değerlendirilmesi, Nihai gözlemler: Türkiye*, UN Doc. CRC/C/TUR/CO/2-3, 20 Temmuz 2012, www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/co/CRC_C_TUR_CO_2-3.pdf, 62. paragraf.
- ¹²⁹ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014. Çocukların bazı günlerde uzun saatler "hafif kol gücü gerektiren işlerde çalıştıkları" söylendi.
- ¹³⁰ Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 25 Temmuz 2014.
- ¹³¹ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 21 Temmuz 2014.
- ¹³² İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 9 Haziran 2014.
- ¹³³ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014.
- ¹³⁴ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, Madde 24.
- ¹³⁵ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 9.
- ¹³⁶ Aksi belirtilmedikçe, bu paragrafta yer alan bilgilerin tümü Akçakale'de gerçekleştirilen mülakatlardan edinilmiştir, 26 Temmuz 2014.
- ¹³⁷ E-posta yazışması, 7 Ağustos 2014.
- ¹³⁸ Akçakale'de gerçekleştirilen mülakat, 26 Temmuz 2014.
- ¹³⁹ Akçakale'de gerçekleştirilen mülakat, 26 Temmuz 2014.
- ¹⁴⁰ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.
- ¹⁴¹ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014.
- ¹⁴² Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014..
- ¹⁴³ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014.
- ¹⁴⁴ İstanbul'da 13 Suriyeli mülteciyle gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014; Hatay'da iki Suriyeli mülteciyle gerçekleştirilen mülakat, 18 Temmuz 2014; Gaziantep'te üç UHAÖ çalışanıyla gerçekleştirilen mülakat, 24 Temmuz 2014; Şanlıurfa'da bir STK çalışanıyla gerçekleştirilen mülakat, 24 Temmuz

2014.

¹⁴⁵ Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 26 Temmuz 2014.

¹⁴⁶ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 34, 36.

¹⁴⁷ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 9.

¹⁴⁸ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014.

¹⁴⁹ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 8 Haziran 2014.

¹⁵⁰ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 9 Haziran 2014.

¹⁵¹ Türk Tabipleri Birliği, *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu Açıklandı*, 2014, <http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf>, sf. 64.

¹⁵² İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 9 Haziran 2014.

¹⁵³ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.

¹⁵⁴ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014.

¹⁵⁵ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 10 Haziran 2014.

¹⁵⁶ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014.

¹⁵⁷ Yasal kontratın bulunduğu durumlarda, uyuşmazlıklar önce Kaymakamlığa, daha sonra da Tüketici Hakem Heyeti'ne taşınabiliyor.

¹⁵⁸ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 9 Haziran 2014.

¹⁵⁹ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 2 Haziran 2014.

¹⁶⁰ Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 26 Temmuz 2014.

¹⁶¹ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.

¹⁶² Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 25 Temmuz 2014.

¹⁶³ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 9.

¹⁶⁴ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, Madde 22.

¹⁶⁵ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat 24 Temmuz 2014. Yetkililer de mültecilere yönelik özel okulların açılma usullerinin açıklığa kavuşturulması ihtiyacının olduğunu kabul ettiler (Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 25 Temmuz 2014).

¹⁶⁶ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, Madde 28.

- ¹⁶⁷ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, Madde 28.
- ¹⁶⁸ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 28.1c Maddesi "Her yaş grubuna yönelik dil eğitim, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilir" ibaresine yer vererek dil eğitimi verilebilmesinin önünü açmaktadır.
- ¹⁶⁹ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 9.
- ¹⁷⁰ BMMYK, *Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Türkiye (2014)*, <http://www.unhcr.org/syriarrp6/docs/Syria-rrp6-full-report.pdf>, sf. 25.
- ¹⁷¹ UNICEF, *Suriye Krizi Aylık İnsani Durum Raporu*, 18 Mart-17 Nisan 2014, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNICEF%20Syria%20Regional%20Crisis%20Humanitarian%20SitRep%20%28Syria%20Jordan%20Lebanon%20Iraq%20Turkey%20Egypt%29%20-%2017April2014.pdf>, sf. 19.
- ¹⁷² BMMYK, *Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Türkiye (2014)*, <http://www.unhcr.org/syriarrp6/docs/Syria-rrp6-full-report.pdf>, sf. 25.
- ¹⁷³ UNICEF, *Suriye Krizi Aylık İnsani Durum Raporu*, 18 Mart-17 Nisan 2014, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNICEF%20Syria%20Regional%20Crisis%20Humanitarian%20SitRep%20%28Syria%20Jordan%20Lebanon%20Iraq%20Turkey%20Egypt%29%20-%2017April2014.pdf>, sf. 20.
- ¹⁷⁴ Hatay'da gerçekleştirilen mülakat, 17 Temmuz 2014; Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 24 Temmuz 2014.
- ¹⁷⁵ Hatay'da gerçekleştirilen mülakat, 17 Temmuz 2014.
- ¹⁷⁶ UNICEF, *Suriye Krizi Aylık İnsani Durum Raporu* içinde, 18 Mart-17 Nisan 2014, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNICEF%20Syria%20Regional%20Crisis%20Humanitarian%20SitRep%20%28Syria%20Jordan%20Lebanon%20Iraq%20Turkey%20Egypt%29%20-%2017April2014.pdf>, sf. 19.
- ¹⁷⁷ UNICEF, *Suriye Krizi Aylık İnsani Durum Raporu*, 18 Mart-17 Nisan 2014, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNICEF%20Syria%20Regional%20Crisis%20Humanitarian%20SitRep%20%28Syria%20Jordan%20Lebanon%20Iraq%20Turkey%20Egypt%29%20-%2017April2014.pdf>, sf. 19.
- ¹⁷⁸ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.
- ¹⁷⁹ Akçakale, Ceylanpınar ve Kızıltepe'de gerçekleştirilen mülakatlar, Temmuz-Ağustos 2014.
- ¹⁸⁰ Şanlıurfa'da gerçekleştirilen mülakat, 25 Temmuz 2014.
- ¹⁸¹ Kızıltepe'de gerçekleştirilen mülakat, 28 Temmuz 2014.
- ¹⁸² Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.
- ¹⁸³ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 6 Haziran 2014.

-
- ¹⁸⁴ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.
- ¹⁸⁵ Çeşitli mülakatlar, Temmuz-Ağustos 2014.
- ¹⁸⁶ UNICEF, *Suriye Krizi Aylık İnsani Durum Raporu*, 18 Mart-17 Nisan 2014, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNICEF%20Syria%20Regional%20Crisis%20Humanitarian%20SitRep%20%28Syria%20Jordan%20Lebanon%20Iraq%20Turkey%20Egypt%29%20-%2017April2014.pdf>, sf. 19.
- ¹⁸⁷ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 2 Haziran 2014.
- ¹⁸⁸ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 21 Temmuz 2014.
- ¹⁸⁹ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 21 Temmuz 2014.
- ¹⁹⁰ 9 Eylül 2013 tarihli ve 2013/8 .12816 sayılı AFAD Genelgesi. Kasım 2014 öncesinde Suriyeli mültecilere sağlanan sağlık hizmetleri için, bkz: Uluslararası Af Örgütü, *Türkiye ve uluslararası toplum Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak için ortak hareket etmeli*, 25 Nisan 2013, (EUR 44/009/2013), <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR44/009/2013/en/25f4a914-0009-4dd1-822f-49cd2785df67/eur440092013en.pdf>.
- ¹⁹¹ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, Madde 27.
- ¹⁹² BMMYK, *Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Türkiye*, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>.
- ¹⁹³ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 39.
- ¹⁹⁴ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 44.
- ¹⁹⁵ Bir STK çalışanıyla telefon üzerinden gerçekleştirilen mülakat, 3 Kasım 2014.
- ¹⁹⁶ Türk Tabipleri Birliği, *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu Açıklandı*, 2014, <http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf>, sf. 50.
- ¹⁹⁷ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakatlar, 7-8 Haziran 2014.
- ¹⁹⁸ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 7 Haziran 2014.
- ¹⁹⁹ Türk Tabipleri Birliği, *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu Açıklandı*, 2014, <http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf>, sf. 48.
- ²⁰⁰ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 2 Haziran 2014
- ²⁰¹ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 10 Haziran 2014
- ²⁰² AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 9.
- ²⁰³ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014; Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23

Temmuz 2014.

²⁰⁴ *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014,

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 48.1 Maddesi risk grubunda bulunan kişilere ücretsiz psiko-sosyal destek verileceğini belirtmektedir.

²⁰⁵ BMMYK, *Sıkça Sorulan Sorular: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler*, <http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/faqenglish.pdf>, sf. 4.

²⁰⁶ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 9 Haziran 2014

²⁰⁷ Gaziantep'te gerçekleştirilen mülakat, 23 Temmuz 2014.

²⁰⁸ Kilis'te gerçekleştirilen mülakat, 20 Temmuz 2014.

²⁰⁹ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 8 Haziran 2014.

²¹⁰ İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat, 58 Haziran 2014.

²¹¹ *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*, GA Res. 217(III), UN GAOR, 3d Sess., Supp. No. 13, UN Doc. A/810 (1948) 71, Madde 14.

²¹² BMMYK, *Kitleysel Akın Durumlarında Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin Dışarıda Bırakmayı Düzenleyen 1F Maddesi'nin Uygulanmasında BMMYK Rehber İlkeleri*, 7 Şubat 2006, <http://www.refworld.org/docid/43f48c0b4.html>, 2. paragraf.

²¹³ BMMYK, *Kitleysel Akın Durumlarında Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin Dışarıda Bırakmayı Düzenleyen 1F Maddesi'nin Uygulanmasında BMMYK Rehber İlkeleri*, 7 Şubat 2006, <http://www.refworld.org/docid/43f48c0b4.html>, 18. paragraf.

²¹⁴ *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*, 28 Temmuz 1951, [1969] Can. T.S. No. 6, Madde 33.

²¹⁵ *İşkence, Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme*, 10 Aralık 1984, [1987] 1465 U.N.T.S. 113, p.85, Madde 3(1). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi de geri göndermeme yükümlülüğünün, *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi* tarafından korunan belli başlı hakların ihlal edilmesine ilişkin ciddi risklerin bulunduğu durumlarda da doğabileceğini teyit etmiştir.

²¹⁶ BMMYK, *Uluslararası Teamül Hukukunda Bir Norm Olarak Geri Göndermeme İlkesi: BvR 1938/93, 2 BvR 1953/93, 2 BvR 1954/93 davasına ilişkin olarak Federal Alman Cumhuriyeti Federal Anayasa Mahkemesi tarafından BMMYK'ya iletilen Sorulara Yanıt*, 31 Ocak 1994; BMMYK, *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü çerçevesinde Geri Göndermeme yükümlülüğünün ülke toprakları dışındaki yerlerde uygulanmasına dair mütalaa*, 26 Ocak 2007, 15 paragraf; BMMYK ExCom, *Sonuç No. 6 (XXVIII) Geri Göndermeme İlkesi*, 28. Oturum, 1977, para. (a); Sir Elihu Lauterpacht ve Daniel Bethlehem, "Geri Göndermeme İlkesinin Kapsamı ve İçeriğine Dair Bir Görüş," *Uluslararası Hukukta Mültecilerin Korunması: Uluslararası Korumaya İlişkin BMMYK Küresel İstişaresi* içinde (editörler: Erika Feller, Volker Türk ve Frances Nicholson, Cambridge Üniversitesi Yayınevi, 2003), 216 paragraf.

²¹⁷ BMMYK ExCom, *Kitleysel akınlarda sığınmacıların korunması*, 1981, <http://www.unhcr.org/print/3ae68c6e10.html>.

- ²¹⁸ *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*, UNTS, cilt. 999, sf. 171, 6 Aralık 1966, Madde 7.
- ²¹⁹ *İşkence, Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme*, 10 Aralık 1984, [1987] 1465 U.N.T.S. 113, sf.85, Madde 2(1).
- ²²⁰ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982, http://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf, Madde 17.
- ²²¹ *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*, UNTS, cilt. 999, sf. 171, 6 Aralık 1966, Madde 6(1).
- ²²² *BM Kolluk Kuvvetlerinin Güç ve Ateşli Silah Kullanımına İlişkin Temel İlkeler*, Suçun Önlenmesi ve Suçluların İslahına İlişkin Sekizinci Birleşmiş Milletler Kongresi'nde kabul edildi, Havana, Küba, 27 Ağustos-7 Eylül 1990 Genel Madde 4.
- ²²³ *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*, UNTS, cilt. 993, sf. 3, CTS 1976/46, Madde 2(2).
- ²²⁴ BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklarda Ayrımcılık Gözetilmemesine İlişkin 20 Sayılı Genel Yorum*, UN Doc. E/C.12/GC/20, 2 Temmuz 2009, <http://www.refworld.org/docid/4a60961f2.html>, 30 paragraf.
- ²²⁵ BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklarda Ayrımcılık Gözetilmemesine İlişkin 20 Sayılı Genel Yorum*, UN Doc. E/C.12/GC/20, 2 Temmuz 2009, <http://www.refworld.org/docid/4a60961f2.html>, 13 paragraf.
- ²²⁶ BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklarda Ayrımcılık Gözetilmemesine İlişkin 20 Sayılı Genel Yorum*, UN Doc. E/C.12/GC/20, 2 Temmuz 2009, <http://www.refworld.org/docid/4a60961f2.html>, 11 paragraf.
- ²²⁷ *İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*, GA Res. 217(III), UN GAOR, 3d Sess., Supp. No. 13, UN Doc. A/810 (1948) 71, Madde. 25(1).
- ²²⁸ *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 993, sf. 3, CTS 1976/46, Madde 11.
- ²²⁹ *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 993, sf. 3, CTS 1976/46, Madde 12; *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 660, sf. 195, CTS 1970/28, Madde 5(e)(iv); *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, UNTS, cilt. 1577, sf. 3 (20 Kasım 1989), 24 ve 25 maddeler.
- ²³⁰ BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, *Çalışma Hakkına (Sözleşme'nin 6. Maddesi) İlişkin 18 Sayılı Genel Yorum*, 6 Şubat 2006, UN Doc E/C.12/GC/18, <http://www.refworld.org/docid/4415453b4.html>, 1 paragraf.
- ²³¹ *Amerika Birleşik Devletleri Temsilcisi Bay Henkin'in Konuşması*, UN Doc. E/AC.32/SR.37, 16 Ağustos 1950, sf. 12.
- ²³² *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 993, sf. 3, CTS 1976/46, 2 ve 6. maddeler.
- ²³³ *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 993, sf. 3, CTS 1976/46, Madde 7.
- ²³⁴ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982, http://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf, 49 ve 50.

maddeler.

²³⁵ *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 660, sf. 195, CTS 1970/28, Madde 5(e)(i).

²³⁶ *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*, 28 Temmuz 1951, [1969] Can. T.S. No. 6, Madde 17(1). Ayrıca bkz: Michigan Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, *Çalışma Hakkına Dair Michigan Rehber İlkeleri*, 16 Mart 2010, <http://www.refworld.org/docid/4bbaf1242.html>; Asylum Access, *Mültecilerin Çalışma Hakları: Küresel Durum Raporu*, Eylül 2014, http://asylumaccess.org/AsylumAccess/wp-content/uploads/2012/09/FINAL_Global-Refugee-Work-Rights-Report-2014_Interactive.pdf; Avrupa Konseyi: Parlamenterler Meclisi, *Mülteciler ve çalışma hakkı*, 11 Nisan 2014, 1994 (2014) sayılı karar, <http://www.refworld.org/docid/537ef91a4.html>; BMMYK, *BMMYK'da Geçim Yolu Programlaması: Operasyonel İlkeler*, 2012, <http://www.refworld.org/docid/512611392.html>, sf. 10.

²³⁷ *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*, 28 Temmuz 1951, [1969] Can. T.S. No. 6, Madde. 24(1).

²³⁸ Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, *Vatandaş Olmayanlara Yönelik Ayrımcılık Konulu 30 Sayılı Genel Tavsiye*, UN Doc. CERD/C/64/Misc.11/rev.3 (2004), <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/genrec30.html>, 35 paragraf.

²³⁹ *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, UNTS, cilt. 1577, sf. 3 (20 Kasım 1989), Madde 32.

²⁴⁰ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982, http://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf, Madde 50.

²⁴¹ *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 993, sf. 3, CTS 1976/46, 13 ve 14. maddeler; *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, UNTS, cilt. 1577, sf. 3 (20 Kasım 1989), 28 ve 29. maddeler; *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 660, sf. 195, CTS 1970/28, Madde 5(e)(v). Ayrıca bkz: Eğitim Hakkı Özel Raportörü, *Göçmen, mülteci ve sığınmacıların eğitim hakları*, UN Doc. A/HRC/14/25, 16 Nisan 2010, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/14session/A.HRC.14.25_en.pdf.

²⁴² *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletleri Sözleşmesi*, 28 Temmuz 1951, [1969] Can. T.S. No. 6, Madde 22(1).

²⁴³ BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, *Eğitim Hakkı (Sözleşme'nin 13. Maddesi) Konulu 13 Sayılı Genel Yorum*, UN Doc. E/C.12/1999/10, 8 Aralık 1999, <http://www.refworld.org/docid/4538838c22.html>, 34 paragraf.

²⁴⁴ *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982, http://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf, Madde 42.

²⁴⁵ *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 993, sf. 3, CTS 1976/46, 2 ve 11(1) maddeler.

²⁴⁶ *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*, UNTS, cilt. 660, sf. 195, CTS 1970/28, Madde 5(e)(iii).

²⁴⁷ BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, *Yeterli Konut Hakkı Konulu 4 Sayılı Genel Yorum*, UN Doc. E/1992/23, 13 Aralık 1991, <http://www.refworld.org/docid/47a7079a1.html>.

²⁴⁸ *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi*, UNTS, cilt. 999, sf. 171, 6 Aralık 1966, Art. 2(3).

HAYATTA KALMA MÜCADELESİ

TÜRKİYE'DEKİ SURİYE'DEN GELEN MÜLTECİLER

Geçen yıllar içinde dünyanın tanık olduğu en büyük krizlerden biri olan Suriyeli mülteci krizine uluslararası toplumun verdiği yanıt, mültecilerin büyük bir bölümünün güvenlik ve koruma bulma umudunun zalimce kendilerinden esirgendiği açık bir başarısızlık oldu. Mali destek ve mülteci kabulüne ilişkin verilen taahhütler tümüyle yetersiz kalmaya devam ediyor ve Suriye'nin komşuları, mültecilerin kabulünde orantılı olmayan bir sorumluluğu üstlenmiş durumdadır.

Türkiye'de en az 1,6 milyon Suriyeli mülteci bulunuyor ve bu kişilerden 220.000'den fazlası hükümetin kurduğu mülteci kamplarında yaşıyor. Ancak, Türkiye'nin Suriyeli mülteci krizine verdiği yanıt, ayırmış olduğu kayda değer kaynaklara ve çok sayıda olumlu politika uygulamalarına rağmen, giderek artan bir biçimde sınırlılıklarını ortaya koyuyor. Çok sayıda kişi, Türkiye topraklarındaki korumaya erişimden mahrum bırakılıyor ve sınırı düzensiz yollarla geçmek durumunda kalanlar da geri itmeler, ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan ateşli silah kullanımı ve dayak da dâhil olmak üzere çeşitli ihlallerle karşılaşma riski altında. Türkiye topraklarına vardıklarında ise, Suriyelilerin hukuki statüleri tam anlamıyla net ve güvence altında değil. Hükümetin kurduğu kamplar da dolu olduğundan, Suriye'den gelen mültecilerin çok büyük çoğunluğu, kendi kendilerini idame ettirmek durumunda ve bu durum da yaygın bir yoksulluğa neden oluyor.

Uluslararası Af Örgütü, uluslararası topluma, samimi bir sorumluluk paylaşımı ruhuyla, Suriye'den gelen mültecilere sağladığı desteği kayda değer bir düzeyde artırma çağrısında bulunuyor. Uluslararası Af Örgütü, ayrıca Türkiye yetkililerine de Suriye'den gelen mültecilere güvenli geçiş yolları sağlama ve uluslararası ortaklarla birlikte çalışarak mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılama çağrısında bulunuyor.

www.amnesty.org.tr

İndeks: EUR 44/017/2014

Kasım 2014

AMNESTY
INTERNATIONAL

